

แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดน้ำบางพลีเพื่อการท่องเที่ยว
จังหวัดสมุทรปราการ

METHOD CONSERVATION AND DEVELOPMENT BANG – PLEE
FLOATION MARKET SAMUTPRAKAN PROVINCE
FOR TOURISUM

ประจิม ขำสังข์
PRAJIM KHAMSANG

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาตรีอุตสาหกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสถาปัตยกรรม
บัณฑิตวิทยาลัย
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
พ.ศ.2550

**METHOD CONSERVATION AND DEVELOPMENT BANG – PLEE
FLOATION MARKET SAMUTPRAKAN PROVINCE
FOR TOURISUM**

PRAJIM KHAMSANG

**A THESIS SUBMITTED IN APTIAL FULFILLMENT
OF THE REQUIREMENT FOR THE DEGREE OF
MASTER OF INDUSTRIAL EDUCATION IN ARCHITECTURE
SCHOOL OF GRADUATE STUDIES
KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG**

2007

COPYRIGHT 2007

SCHOOL OF GRADUATE STUDIES

KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG

หัวข้อวิทยานิพนธ์	แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดน้ำบางพลี เพื่อการท่องเที่ยวจังหวัดสมุทรปราการ
นักศึกษา	นายประจิม ขำสังข์
รหัสประจำตัว	48063425
ปริญญา	ครุศาสตรบัณฑิต สาขาบริหารการเกษตร
สาขาวิชา	สถาปัตยกรรม
พ.ศ.	2550
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	รองศาสตราจารย์ สมพล คำรงค์เสถียร
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดน้ำบางพลี ตำบลบางพลีใหญ่ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของผู้มาท่องเที่ยว ผู้ค้าขายและอาศัยอยู่ในตลาดและชุมชน และเสนอแนวทางในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม และการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยวบริเวณพื้นที่ศึกษา เช่น แนวทางการรักษาสภาพอาคารของตลาดตั้งอยู่ตามแนวริมคลองสำโรงบริเวณวัดบางพลี ที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมโบราณ แนวทางการจัดทำห้องน้ำสาธารณะ ที่จอดรถ ป้ายหรือผังบริเวณที่แสดงส่วนต่างๆ ของบริเวณตลาด แนวทางการส่งเสริมอาชีพและกิจกรรมเพื่อให้ชุมชนมีวิถีชีวิตที่ยั่งยืน

วิธีดำเนินการที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย การสำรวจโดยการสังเกตสภาพแวดล้อม การกำหนดกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย กลุ่มตัวอย่างที่ 1 เป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนและค้าขายบริเวณตลาดตลอดความยาวของตลาด จำนวน 115 ร้าน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามซึ่งมีหัวข้อเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนและค้าขายบริเวณตลาด ส่วนข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนในพื้นที่ศึกษา ข้อมูลสภาพอาคารทางสถาปัตยกรรมข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดน้ำบางพลีเพื่อการท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างที่ 2 เป็นผู้ที่มาทำกิจกรรมที่ตลาดจำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามซึ่งมีหัวข้อเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ส่วนข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนในพื้นที่ศึกษา ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดน้ำบางพลีเพื่อการท่องเที่ยว

การวิเคราะห์ข้อมูลได้แบ่งออกเป็น 3 แบบ โดยแบบที่ 1 เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสังเกต แบบที่ 2 เป็นข้อมูลจากแบบสอบถามสำหรับคนในชุมชนที่ค้าขายบริเวณตลาดตลอดความยาวของตลาด 500 เมตร และร้านค้าตามแนวความยาวตลาดจำนวน 115 ร้าน และจากการ

สำรวจแบบสอบถามสามารถเก็บตัวอย่างได้เพียง 82 ตัวอย่าง เนื่องจากอาคารบางห้องปิดไม่ได้ทำการค้าขาย ดังนั้นในการคำนวณจะคิดแบบสอบถามจำนวน 82 ตัวอย่าง ซึ่งคิดเป็นร้อยละเจ็ดแบบที่ 3 เป็นข้อมูลแบบสอบถามของผู้ที่มาทำกิจกรรมที่ตลาดจำนวน 30 คน ซึ่งคิดเป็นร้อยละเจ็ดจะสรุปค่าร้อยละโดยใช้เกณฑ์การให้ความคิดเห็น การเกิดปัญหา ความต้องการของคนส่วนมากกล่าวคือจะนำคำตอบที่มีค่าร้อยละสูงสุดเป็นแนวทางในการแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดน้ำบางพลีเพื่อการท่องเที่ยว และผลจากการวิจัยสรุปได้ดังนี้

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบอาคารทางสถาปัตยกรรมแบบโบราณ มีปัจจัยหลายประการ เช่น ขาดการให้ความรู้ถึงความสำคัญที่เกี่ยวกับการรักษาอาคารให้คงสภาพเดิม ดังนั้นอาจเผยแพร่ให้ทราบถึงความสำคัญที่จะเป็นแหล่งศึกษาและเรียนรู้ลักษณะอาคารทางสถาปัตยกรรมแบบโบราณ

หากมีการปรับปรุงโดยรีดถอนอาคารที่เป็นส่วนต่อเติมตามแนวลำคลอง จะทำให้ทัศนียภาพของตลาดมีความสวยงามแบบธรรมชาติยิ่งขึ้น

การอนุรักษ์ชุมชนตลาดน้ำเพื่อการท่องเที่ยวและคงความยั่งยืนนั้น มีแนวทางการดำเนินได้หลายวิธี และแต่ละวิธีอาจต้องทำควบคู่กันไป เช่น การสนับสนุนส่งเสริมจากภาครัฐถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากภาครัฐมีความพร้อมทั้งทางด้านบุคลากร งบประมาณ วิชาการ และส่งเสริมการจัดกิจกรรมทางประเพณี ด้านการประชาสัมพันธ์เป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่สามารถทำให้คนทั่วไปได้รู้จัก ดังนั้นหากดำเนินการตามวิธีดังกล่าว ก็จะช่วยให้ชุมชนตลาดน้ำมีความยั่งยืน และเป็นแหล่งท่องเที่ยว

Thesis Title	Method Conservation and Development of Bang – Plee Floation Market Samutprakan Province for Tourisum
Student	Mr.Pajim Khamsang
Student ID.	48063425
Program	Master of Industrial Education
Degree	Architecture
Year	2007
Thesis Adviser	Associate Professor Somphol Domrongsathira
Thesis Co-Adviser	Assistant Professor Dr.Lertlak Klinhorm

ABSTACT

The objectives of this research were to study approaches for conserving and developing the Bang Phli Floating Market Community, Bang Phli Yai Sub-District, Bang Phli District, Samut Prakan Province, into a tourist destination. This were to be accomplished by studying problem conditions and needs of tourists, merchants, and resident members of the market and community, and propose guidelines for conserving the environment and building service facilities for tourists in the study zone. One guideline example were for conserving market buildings featuring classical styles of architecture adjoining the banks of Samrong Canal around Bang Phli Temple. Another guideline example were the provision of public restrooms, parking areas, signs, or layout plans displaying various sections of the market. The final guideline example is one of promoting employment and activities for the community to enjoy a sustainable way of life.

The methodology applied in this research involves environment observation surveys. Sample Group 1: The population sampled comprises community residents and merchants of 115 shops along the length of the floating market. The survey questionnaire is the research tool comprising headings on general information of community residents and market merchants, problem conditions and community needs within the study zone, architectural attributes of buildings, and public opinion on conservation and development of Bang Phli Floating Market Community for tourism. Sample Group 2: 30 people engaged in market activities. The survey questionnaire is the research tool comprising headings on general information of community residents and market merchants, problem conditions and community needs within the study zone, and public opinion on conservation and development of Bang Phli Floating Market Community for tourism.

Data analysis is classified into 3 types. Type 1 is analysis of observation data. Type 2 is data compiled from questionnaires of community residents of 115 shops engaged in commerce along the 500-meter length of the market. Of those surveyed by questionnaires only 82 samples due to some building quarters were closed for business. Consequently, 82 samples will be considered one hundred percent in calculations. Type 3 is questionnaire data collected from 30 people engaged in market activity, which is considered one hundred percent. Percentages will be summed up by using the criteria of viewpoints and opinions given, problem counts, majority needs. That is, the response with the highest percentage will be used as guideline for preserving and developing the Bang Phli Floating Market Community for tourism. The results of the research can be summarized as follows:

The change to the form of classical style of the buildings has many factors, such as lack of knowledge provided on the importance of conserving buildings in their original conditions. Therefore, perhaps, publicity informing on the importance as a source of education and learning about the form of classical style of the buildings.

However, improvement through dismantling of building extensions along the canal corridor, the scenery of the market would more naturally appealing.

Bringing order to the market and nearby areas, such as providing car parking and protection for cars and along walkway corridors, public restrooms that occur from residents of the floating market community and area entrepreneurs, which is creating facilities and attractions for tourists. Sustainable preservation of floating market community for tourism has many approaches for implementation, and they may be implemented in concert. For instance, support and encouragement from the public sector is a crucial consideration. This is due to public sector readiness in terms of human resources, budgeting, technical support, and promotion of cultural activities. Public relations are a means of introduction to the general public. Consequently, if implemented accordingly, the floating market community will receive assistance to become sustainable and a tourist attraction

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
4.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	61
4.2 ส่วนที่ 2 ข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนในพื้นที่ศึกษา.....	62
4.3 ส่วนที่ 3 ข้อมูลสภาพอาคารทางสถาปัตยกรรม	64
4.4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดน้ำบางพลีเพื่อการ ท่องเที่ยว.....	65
4.5 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง.....	66
4.6 ข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เดินทางทำกิจกรรมที่ตลาดน้ำบางพลี.....	67
4.7 ส่วนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน ตลาดน้ำบางพลีเพื่อการท่องเที่ยว.....	69

สารบัญรูป

รูปที่	หน้า
1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	7
1.2 แสดงตัวแปรที่ศึกษา.....	8
2.1 แสดงอาณาเขตของจังหวัดสมุทรปราการ.....	11
2.2 แสดงการค้าขายบริเวณตลาดน้ำ.....	12
2.3 แสดงร้านค้าขายบริเวณตลาดน้ำ.....	12
2.4 แสดงร้านค้าขายบริเวณตลาดน้ำ.....	13
2.5 แสดงหมู่บ้านที่กระจายอยู่รอบๆ แขนกลาง.....	18
2.6 แสดงหมู่บ้านที่รวมกันอยู่เป็นกระจุกเดียวหรือกลุ่มเดียว.....	19
2.7 แสดงหมู่บ้านที่เรียงรายตามถนนหรือแม่น้ำ.....	19
2.8 แสดงลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ตามแนวคิดของMaslow.....	23
2.9 แสดงองค์ประกอบของความหมายของคำว่า การพัฒนา.....	39
4.1 แสดงที่ตั้งของพื้นที่ศึกษา.....	70
4.2 แสดงที่ตั้งของพื้นที่ศึกษาและแนวตลาด.....	70
4.3 แสดงสภาพแวดล้อมบริเวณที่ติดกับชุมชนตลาดน้ำ.....	71
4.4 แสดงสภาพแวดล้อมบริเวณที่ติดกับชุมชนตลาดน้ำ.....	71
4.5 แสดงสภาพแวดล้อมของตลาดน้ำตามแนวริมคลอง.....	71
4.6 แสดงสภาพอาคารของชุมชนตลาดน้ำที่มีรูปทางสถาปัตยกรรมแบบ โบราณ.....	72
4.7 แสดงสภาพอาคารของชุมชนตลาดน้ำที่มีรูปทางสถาปัตยกรรมแบบ โบราณ.....	72
4.8 แสดงสภาพอาคารของชุมชนตลาดน้ำที่มีรูปทางสถาปัตยกรรมแบบ โบราณ.....	72
4.9 แสดงสินค้าพื้นบ้าน.....	73
4.10 แสดงการทำขนม ไทยโบราณที่ทำขึ้นภายในชุมชน.....	73
4.11 แสดงการทำขนม ไทยโบราณที่ทำขึ้นภายในชุมชน.....	73
4.12 แสดงร้านประกอบอาชีพรับทำทองที่มีเพียงแห่งเดียวภายในชุมชน.....	74
4.13 แสดงความเชื่อมโยงโทรมของสภาพอาคาร.....	75
4.14 แสดงการต่อเติมอาคารตามแนวริมคลองทำให้เสียทัศนียภาพของตลาด.....	75

สารบัญรูป (ต่อ)

รูปที่	หน้า
4.15 แสดงการเปลี่ยนแปลงของสภาพอาคารที่ทำให้สภาพแวดล้อมเปลี่ยนไป.....	75
4.16 แสดงสภาพของน้ำในลำคลองมีคุณภาพต่ำมีสัคล้ำบริเวณตลาดน้ำ.....	76
4.17 แสดงสภาพของน้ำในลำคลองมีคุณภาพต่ำมีสัคล้ำบริเวณตลาดน้ำ.....	76
4.18 แสดงเส้นทางสัญจรที่มีความไม่สะดวกในการเดินทาง.....	76
4.19 แสดงเส้นทางสัญจรที่มีความไม่สะดวกในการเดินทาง.....	77
4.20 แสดงเส้นทางสัญจรที่มีความไม่สะดวกในการเดินทาง.....	77
4.21 ร้านค้าหลายแห่งมีการปรับปรุงประตูทางเข้าจากบาน ไม้แคะลูกฟักเป็นประตูเหล็ก.....	77
5.1 แสดงการเปลี่ยนแปลงลักษณะของประตูร้านค้า.....	89
5.2 แสดงการเปลี่ยนแปลงลักษณะของประตูร้านค้า.....	89
5.3 แสดงการเปลี่ยนแปลงประตูร้านค้า ทำให้เกิดความแตกต่างด้านกายภาพของอาคาร.....	90
5.4 แสดงสภาพปัญหาการต่อเติมอาคารตามแนวริมคลอง.....	90
5.5 รูปตัดอาคารแสดงสภาพปัญหาการต่อเติมอาคารตามแนวริมคลองของตลาดน้ำ.....	91
5.6 แสดงภาพตัดขวางของอาคารเมื่อทำการปรับปรุง.....	92
5.7 แสดงรูปด้านเมื่อทำการล้อม.....	92
5.8 แสดงระยะความกว้างที่มีความสะดวกในการเดิน.....	93
5.9 แสดงทางเดินหลังคาทรงจั่วซึ่งมีรูปแบบของสถาปัตยกรรมไทย.....	94

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	I
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	III
กิตติกรรมประกาศ.....	V
สารบัญ.....	VI
สารบัญตาราง.....	IX
สารบัญรูป.....	X
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
1.3 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย.....	2
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	7
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
2.1 ข้อมูลทั่วไปของตำบลบางพลีใหญ่.....	10
2.2 ตลาดน้ำบางพลี.....	12
2.3 ความหมายและลักษณะของชุมชน.....	13
2.4 ความต้องการของชุมชน.....	19
2.5 การอนุรักษ์เรือนพื้นถิ่น.....	35
2.6 การพัฒนาชุมชน.....	38
2.7 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาสภาพแวดล้อมของปัญหาและความ ต้องการด้านจิตใจและด้านกายภาพ.....	40
2.8 ความหมายของ โบราณสถาน.....	44
2.9 ประเภทของสถานโบราณ.....	45
2.10 การศึกษาพัฒนาแนวคิดการอนุรักษ์โบราณสถานของไทย.....	47
2.11 การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	52

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	57
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	57
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	57
3.3 การตรวจสอบเครื่องมือ.....	58
3.4 การเก็บรวบรวมเครื่องมือ.....	59
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	59
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	60
4.1 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของพื้นที่ศึกษา.....	60
4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	61
4.3 แสดงสภาพกายภาพบริเวณตลาดน้ำและชุมชน.....	70
4.4 แสดงสภาพปัญหาบริเวณตลาดน้ำและชุมชน.....	75
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายและข้อเสนอแนะ.....	78
5.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	78
5.2 วิธีดำเนินการวิจัย.....	78
5.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	79
5.4 การตรวจสอบเครื่องมือ.....	80
5.5 เก็บรวบรวมเครื่องมือ.....	80
5.6 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	80
5.7 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล.....	81
5.8 สรุปผลการวิจัย.....	84
5.9 อภิปรายผล.....	87
5.10 ข้อเสนอแนะ.....	88
5.11 การวิเคราะห์แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดน้ำบางพลี.....	88

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บรรณานุกรม.....	96
ภาคผนวก.....	98
ภาคผนวก ก แบบสำรวจสอบถามสำหรับคนในชุมชนที่ค้าขายบริเวณตลาดตลอดความยาว ของตลาด 500 เมตร.....	99
ภาคผนวก ข เอกสารติดต่อทางราชการ.....	109
ประวัติผู้เขียน.....	113

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หากจะมองถึงการคมนาคมขนส่งเพียงอย่างเดียว ถนนไทยในสมัยโบราณต้องพึ่งพาอาศัยแหล่งน้ำธรรมชาติหรือแม่น้ำลำคลองเป็นเส้นทางสำหรับเดินทาง เพราะมีความสะดวกและง่ายต่อการขนถ่ายสินค้าได้ที่ละมากๆ การขนส่งและการเดินทางของคนไทยในอดีตจึงใช้เรือเป็นพาหนะในการเดินทางไปตามลำน้ำ คูคลอง นั่นจึงก่อให้เกิดแหล่งชุมชนขึ้นตามริมฝั่งแม่น้ำ ถึงแม้ว่าปัจจุบันการคมนาคมขนส่งจะเจริญก้าวหน้า โดยคนไทยไม่ต้องอาศัยแม่น้ำ ลำคลองเพื่อการสัญจรดังเช่นในอดีต ความเจริญนี้ก็ได้นำความเสื่อมถอยของอารยธรรมเข้าสู่สังคมไทย เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทและอิทธิพลต่อการดำเนินวิถีชีวิตของคนไทยและสภาพแวดล้อมของพื้นที่ ทำให้คนไทยหลงลืมอดีต ลืมที่จะศึกษาและอนุรักษ์ขนบธรรมเนียม ประเพณีของคนไทยไว้

ตลาดน้ำ เป็นที่รู้จักของคนไทยทั่วไป เป็นอีกแหล่งหนึ่งที่บ่งบอกถึงการดำเนินชีวิตของคนไทยในอดีต ซึ่งมานานกว่า 100 ปี เป็นแหล่งชุมชนที่มีการติดต่อค้าขายสินค้าและเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งการค้าขายจะแบ่งเป็นขายสินค้าในร้านที่ตั้งอยู่ริบฝั่งคลอง และการค้าขายในลำคลองโดยใช้เรือเป็นพาหนะ โดยเรือที่บรรทุกสินค้ามาค้าขายจะเป็นเรือโบราณ เช่น เรือบด เรือสำปั้น การค้าขายจะอยู่ในช่วงเวลาเช้า ทำให้บรรยากาศของการค้าขายมีความเป็นไทยแบบโบราณ จากสภาพแวดล้อมและบรรยากาศดังกล่าว ได้กลายเป็นเอกลักษณ์ของประเทศไทยอย่างหนึ่ง สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งคนไทยและชาวต่างประเทศให้เข้ามาเที่ยว รวมถึงสามารถที่จะศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยได้เป็นอย่างดี ปัจจุบันประเทศไทยมีตลาดน้ำอยู่หลายแห่ง บางแห่งได้รับการอนุรักษ์จากหน่วยงานของรัฐ และบางแห่งไม่ได้รับการดูแลรักษาความเป็นตลาดน้ำ เช่น สภาพแวดล้อมและสิ่งก่อสร้างด้านสถาปัตยกรรมของตลาดและบริเวณชุมชน ขาดการสนับสนุนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ทำให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมและการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม

ตลาดน้ำบางพลี เป็นตลาดน้ำที่ตั้งอยู่ในชุมชนริบคลองสำโรง ใกล้กับวัดบางพลีใหญ่ ตำบลบางพลีใหญ่ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ตลาดน้ำบางพลี เป็นตลาดเก่าแก่ตลาดหนึ่งที่บางส่วนยังคงสภาพเดิมอยู่ มีความยาวประมาณ 500 เมตร พื้นตลาดเป็นพื้นไม้สามารถเดินติดต่อกันได้ มีอายุประมาณ 148 ปี สันนิษฐานจากประวัติศาสตร์ คนจีนมาตั้งถิ่นฐาน ที่บางพลี เมื่อ พ.ศ.2400 เดิมชื่อ "ตลาดศิริโสภณ" ถือว่าเป็นตลาดโบราณแห่งหนึ่ง ตำบลบางพลีใหญ่มีประชากรอาศัยในพื้นที่ 44,338 คน (เทศบาลตำบลบางพลี, 2550 : 1)

จากการศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและการดำเนินกิจกรรมบริเวณตลาดน้ำและชุมชน พบว่า สภาพกายภาพของตลาดน้ำและชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงตามระยะเวลา เช่น ด้าน

สภาพแวดล้อมของตลาด โดยเฉพาะอาคารร้านค้าตามริมคลอง ส่วนใหญ่มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวัสดุอาคาร โดยไม่คงไว้เกี่ยวกับความงามด้านสถาปัตยกรรมแบบโบราณ ทำให้ความรู้สึกแบบไทยๆ ในสมัยก่อนลดน้อยลง ทางด้านชุมชนมีการขยายตัวทั้งที่อยู่อาศัยและประชากร ขาดการดูแลด้านสิ่งแวดล้อมและจัดระเบียบในด้านที่อยู่อาศัย อาจป้องกันและควบคุมการเกิดปัญหาอหิวาต์ได้ลำบาก ส่วนการดำเนินกิจกรรมบริเวณตลาดน้ำพบว่า การเดินทางติดต่อและค้าขายโดยใช้เรือเป็นพาหนะ ในการเดินทางลดน้อยลง เนื่องจากย่านพื้นที่ศึกษามีความเจริญในด้านระบบการคมนาคม มีการก่อสร้างถนนมากขึ้นทำให้เกิดความสะดวกในการเดินทาง จึงเปลี่ยนรูปแบบการเดินทางโดยใช้รถยนต์แทนการเดินทางด้วยเรือ ในด้านการท่องเที่ยวยังขาดการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ และรวมถึงการอำนวยความสะดวกแก่ผู้มาเที่ยว เช่น การจัดระเบียบพื้นที่จอดรถ ผังบริเวณและป้ายแนะนำสถานที่ที่น่าสนใจและสำคัญในการเดินเที่ยว อีกประการหนึ่งปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ สภาพน้ำในลำคลองลำรางเริ่มเปลี่ยนสีของสายน้ำจากสีของน้ำคลองตามธรรมชาติเป็นสีคล้ำ สภาพของน้ำดังกล่าวอาจมีคุณภาพต่ำและเริ่มเน่าเสีย

จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยเห็นว่าหากมีการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ พร้อมทั้งการสนับสนุนจากภาครัฐเกี่ยวกับการส่งเสริมการอนุรักษ์ตลาดน้ำและชุมชนในด้านสภาพแวดล้อมทางสถาปัตยกรรม และส่งเสริมการท่องเที่ยว จะทำตลาดน้ำบางพลีเป็นแหล่งท่องเที่ยวของคนไทยและชาวต่างประเทศ ซึ่งปัจจุบันภาครัฐได้มีนโยบายให้หน่วยงานภายใต้สังกัดที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนการอนุรักษ์ฟื้นฟูรักษาสภาพแวดล้อมของชุมชน ศิลปวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว ให้เกื้อหนุนคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจชุมชน รักษาฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและโบราณ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาตลาดโบราณบางพลี ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวให้ยั่งยืนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ในการวิจัย

- 1.2.1 ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของผู้ที่ทำกิจกรรมในตลาดน้ำบางพลีและชุมชน
- 1.2.2 ศึกษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพของตลาดน้ำบางพลีและชุมชน
- 1.2.3 เสนอแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมตลาดน้ำบางพลี

1.3 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักทฤษฎีที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างกรอบแนวคิดในการจัดสภาพแวดล้อมตลาดน้ำบางพลีและชุมชน เพื่ออนุรักษ์และพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

1.3.1 การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของผู้ที่ทำกิจกรรมในตลาดน้ำบางพลีและชุมชน ได้ใช้กรอบแนวคิดของไพสิฐ พรหมรักษา มีดังนี้

ไพสิฐ พรหมรักษา. (2542 : 93-114) กล่าวเกี่ยวกับความต้องการของชุมชนว่า พฤติกรรมของคนในชุมชน มีสาเหตุมาจากหลายปัจจัยด้วยกัน ปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งคือ ลักษณะความต้องการของเขาเองในทางจิตวิทยาเชื่อว่าพฤติกรรมของคนเราย่อมมีเหตุจงใจ คนเราจะแสดงออกอย่างไรก็ตาม ย่อมเป็นไปตามความต้องการ บางอย่างผลักดันให้กระทำ เมื่อคนมาทำงานในกลุ่มหรือในองค์กรได้เขาจะมาพร้อมด้วยความต้องการพื้นฐาน ที่ถูกสิ่งแวดล้อมแปรสภาพออกมาเป็นความต้องการที่ชัดเจนแล้ว เขาอยู่ในกลุ่มหรือในหน่วยงานนั้นด้วยเหตุผล หรือด้วยความพอใจบางประการ เหตุจงใจ เป็นความต้องการพื้นฐานของบุคคล เป็นแรงผลักดันภายใน สิ่งเร้าเป็นแรงผลักดันภายนอกที่มีส่วนช่วยทำให้บุคคลบรรลุถึงจุดหมายปลายทางได้

การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของผู้ที่ทำกิจกรรมในตลาดน้ำบางพลีและชุมชน ได้แก่

1. พื้นที่ในตลาดน้ำบางพลีควรมีความสะอาดสบายในการทำกิจกรรม เช่น ทางสัญจรที่จอดรถ ความปลอดภัย ห้องน้ำสาธารณะ และสื่อแนะนำบริเวณที่สำคัญ
2. การขยายตัว และการจัดระเบียบของชุมชน
3. ศึกษาผู้ทำกิจกรรมบริเวณพื้นที่ศึกษา เช่น เพศ อาชีพ ลักษณะกิจกรรมที่ทำ

1.3.2 การศึกษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพของตลาดน้ำบางพลีและชุมชน ได้ใช้กรอบแนวคิดของนักวิจัยต่างๆ ดังนี้

วิเชียร รักษการ. (2542 : 35) กล่าวว่า องค์ประกอบที่สำคัญภายในชุมชนแต่ละชุมชนจะประกอบไปด้วยส่วนสำคัญๆ อยู่ 3 ประการ คือ

1. ประชากรจำนวนหนึ่ง ผู้คนเหล่านี้นอกจากจะแตกต่างทางเพศ คือ มีหญิงชายแล้ว ยังแตกต่างกันในด้านอายุ คือ มีตั้งแต่เด็กเล็ก เด็กโต วัยรุ่นหนุ่มสาว ผู้ใหญ่วัยแรงงานและผู้สูงอายุ ตลอดจนระดับการศึกษา ผู้คนเหล่านี้ยังอยู่ร่วมกันโดยมีวัฒนธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว การศึกษาประชากรชุมชนจะเน้นไปที่โครงสร้างชุมชนเป็นสำคัญ

2. สิ่งแวดล้อมชุมชน หมายถึงสิ่งที่อยู่รอบๆ ตัวผู้คนเหล่านั้น สิ่งแวดล้อมชุมชนอาจแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ๆ กล่าวคือ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ สภาพพื้นที่ แหล่งน้ำ ภูเขา แร่ธาตุ รวมทั้งลมฟ้าอากาศเหล่านี้ประการที่หนึ่ง อีกประการหนึ่งก็คือ สิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ ได้แก่ พืชและสัตว์ต่างๆ อาทิ นาข้าว สวนส้ม ไร่อ้อย ป่าไม้ เหล่านี้เป็นพวกพืช ส่วนพวกสัตว์จะมี ช้าง ม้า วัว ความ เป็ด ไก่ ฯลฯ

3. สถานการณ์ หมายถึง ความไปภายในชุมชนที่ก่อให้เกิดความทุกข์ ความสุขที่ชุมชนมีอยู่ อันเนื่องมาจากสภาพเศรษฐกิจ การเมือง ศาสนา การศึกษา เหล่านี้เป็นต้น เช่น รูปแบบของการปกครองจะทำให้เกิดความสงบเรียบร้อยไม่มีโจรผู้ร้ายรบกวน ไม่มีปัญหาทางการเมืองแตกแยก

กันจนมีผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์กดดันทำให้ชาวบ้านหว้นวิตก อันนี้ก็คือสถานการณ์สงบราบรื่น หรือ อีกตัวอย่างหนึ่งการจัดการศึกษาดี สามารถสนองความต้องการของชุมชนได้ สมาชิกชุมชนมีความรู้ คิดเป็น แก้ปัญหาต่างๆ ได้ทำให้รู้ศึคถูก มีคุณธรรม จริยธรรม อันนี้ก็คือสถานการณ์ทางการศึกษา เหมาะสม เป็นต้น

วิลลิสทรี หรือยงกูร (2541 : 2) กล่าวถึงพฤติกรรมของมนุษย์กับสิ่งที่มนุษย์สัมพันธ์ด้วย ความว่า มนุษย์มีความสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ รอบตัวมนุษย์มีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมกายภาพ ซึ่งเป็นสิ่งที่ป็นรูปธรรม ได้แก่ สิ่งต่างๆ ที่มนุษย์ทำขึ้น เช่น ภาชนะ เครื่องเรือน อาคาร ถนน ชุมชนหรือเมือง ในแต่ละสถานการณ์ของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น ย่อมมีมิติทางด้านเวลาเข้ามาเกี่ยวข้อง ด้วย ในชีวิตประจำวันกิจกรรมต่างๆ มักเกิดขึ้นตามเวลา กิจกรรมอาจเปลี่ยนแปลงไปตามสัปดาห์ เดือน ปี หรือฤดูกาล โดยทั่วไป พฤติกรรมของมนุษย์ไม่ได้สัมพันธ์กันมิติทางด้านเวลาโดยตรง เหมือนอย่างเช่นในการวิ่งแข่งหรือในการแข่งขันอื่นๆ ที่กำกับโดยเวลา แต่เพราะว่ามนุษย์มีการ จัดสรรเวลาที่ใช้ในการประกอบกิจกรรมประจำวัน พฤติกรรมมนุษย์จึงผูกพันกับเวลาเสมอ

ศรีใจ บูรณสมภพ. (2540 : 5-6) ได้ให้ความหมายว่า คุณสมบัติของสภาพแวดล้อม มีความหมายแตกต่างกันตามหน้าที่ที่ใช้ แต่โดยทั่วไปหมายถึงสภาพภายนอกร่างกายที่เกี่ยวข้องกับ มนุษย์ สัตว์ พืช สถาปนิกสามารถสร้างสภาพแวดล้อมซึ่งมีความสัมพันธ์ทั้งภายนอกและภายใน ร่างกายให้แก่มนุษย์นอกเหนือไปจากที่ธรรมชาติสร้าง โดยการสร้างสรรค์อาคารและสภาพแวดล้อม ขึ้นมาใหม่ การสร้างสรรค์นี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม โดยทั่วไป

การศึกษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพของตลาดน้ำบางพลีและชุมชน ได้แก่

1. การพัฒนาต้องมีความสอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของพื้นที่
2. ขนาดของชุมชน ขอบเขตของชุมชน ที่ว่างสาธารณะ ที่ตั้งสถาบันของชุมชน กิจกรรมทางธุรกิจ ระบบถนนในชุมชน
3. ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของตลาด

1.3.3 แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมตลาดน้ำบางพลี ได้ใช้กรอบแนวคิดของนักวิจัยต่างๆ ดังนี้

จารุณี สิริมังคะลา (2533 : 5-10) ได้กล่าวถึงวิธีการในการดำเนินการอนุรักษ์ไว้ ดังนี้ การคัดเลือกการอนุรักษ์ เป็นไปได้ยากที่จะทำการอนุรักษ์สภาพดั้งเดิมของการเมืองเอาไว้ได้ทั้งหมด เนื่องจากข้อจำกัดในปัจจัยต่างๆ ได้แก่ วัสดุเทคโนโลยีและรวมไปถึงพัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการเมือง มีผลทำให้เมืองมีการเปลี่ยนแปลงโฉมหน้าไปดั่งนั้น ในการวางแผนการอนุรักษ์จะต้องเปิดโอกาสให้มีการเปลี่ยนแปลงได้โดยที่จะต้องมีการวางแผนในการเปลี่ยนแปลงว่าจะเป็นส่วนใด และในลักษณะใด ดั่งนั้นในการคัดเลือกการอนุรักษ์ จึงจะต้องมีการประเมินค่า เพื่อกำหนดคุณค่าของงานก่อสร้างอาคารหรือพื้นที่ที่จะอนุรักษ์สิ่งที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์

สืบเนื่องมาจากวิวัฒนาการที่ยาวนานกว่าจะมาเป็นสภาพสังคมอย่างปัจจุบัน การก่อสร้างอาคารสถานที่ต่างๆ เพื่อสนองประโยชน์ใช้สอยของมนุษย์จำนวนมากโดยเฉพาะในสังคมที่เลือกใช้วัสดุที่แข็งแรง ถาวรและเทคนิคการก่อสร้างที่มั่นคงแข็งแรง จึงทำให้ยังคงเลือกอาคารสิ่งปลูกสร้างจนถึงปัจจุบัน แต่ด้วยข้อจำกัดในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสภาวะแวดล้อมต่างๆ จึงทำให้การอนุรักษ์อาคารสถาปัตยกรรม ไม่สามารถทำได้อย่างทั่วถึงจึงต้องมีข้อพิจารณาคุณค่าของงานก่อสร้างอาคารสถานที่ประเภทต่างๆ ที่ควรได้รับการอนุรักษ์ไว้ให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของสังคมต่อไป ดังนี้

1. งานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าดีเด่นทางด้านศิลปะ เนื่องจากงานด้านสถาปัตยกรรมเป็นส่วนหนึ่งของด้านศิลปะ ดังนั้นสิ่งก่อสร้างใดที่มีคุณค่าลักษณะเด่นทางด้านความงามในเรื่องรูปทรง สี องค์ประกอบศิลปะที่ดี ควรจะต้องอนุรักษ์ไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมต่อไป เช่น เจดีย์พระธาตุหริภุญไชย ที่ลำพูน เป็นเจดีย์ที่สวยงาม เป็นต้น

2. งานสถาปัตยกรรมที่แสดงถึงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในศาสตร์แห่งสถาปัตยกรรม ในประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมจำนวนหนึ่ง ที่สะท้อนให้เห็นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของผู้ออกแบบ เช่น การสร้างสรรค์พื้นที่ใช้สอย ที่ว่างภายในอาคารและภายนอกอาคาร รูปทรง รูปด้านที่สวยงามแปลกใหม่ ประโยชน์ต่อการใช้สอย แตกต่างไปจากสิ่งก่อสร้างที่มีอยู่ใหม่ โบสถ์ วัด ศาลาลอยที่โคราช บ้านวิลล่าชาวอย ของเลอคอร์บูซิเอ เป็นต้น

3. งานสถาปัตยกรรมที่แสดงความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสถาปัตยกรรมจากอดีตจนถึงปัจจุบันมนุษย์ได้คิดค้นและพัฒนาเทคโนโลยี ในด้านการก่อสร้างและงานด้านสถาปัตยกรรมต่างๆ มากมายทั้งในด้านระบบ เทคนิคกรรมวิธีในการก่อสร้างรวมถึงวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้าง งานสถาปัตยกรรมจำนวนหนึ่งที่ได้รับการออกแบบ และใช้วัสดุสมัยใหม่รวมถึงระบบในการก่อสร้างสมัยใหม่ ที่เพิ่งคิดค้นขึ้นมาได้สำเร็จและมีผลต่องานก่อสร้างในภายหลัง เช่น หอสูงเอลเฟล ที่ปารีส เป็นสถาปัตยกรรม โครงสร้างเหล็กที่มีขนาดสูงรุ่นแรกของโลก เช่นเดียวกับตึกเก้าชั้นที่สำเพ็ง กรุงเทพมหานคร ก็เป็นอาคารสูงรุ่นแรกของเมืองไทยเช่นเดียวกับสถานีรถไฟหัวลำโพง เป็นอาคารที่มีโครงสร้างคลุมพื้นที่ใหญ่หลังแรกของเมืองไทย

4. งานสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องในประวัติศาสตร์ของชาติ อาคารมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เช่น พระบรมมหาราชวัง ซากอาคาร โบราณในเมืองเก่าอยุธยา สุโขทัย กำแพงเพชร เป็นต้น จำเป็นต้องมีการอนุรักษ์ไว้เพื่อเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และเป็นอนุสรณ์ต่อไป

5. งานสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องในเหตุการณ์สำคัญ หรือบุคคลสำคัญ หรือบุคคลสำคัญของบ้านเมือง มีอาคารสถานที่มากมายที่เป็นสถานที่เกิดเหตุการณ์ในอดีต และมีความสำคัญในด้านประวัติศาสตร์ หรือต่อสังคม ตลอดจนเป็นสถานที่เกี่ยวข้องกับบุคคล ได้แก่ บ้านเกิด ที่มรณะ สถานที่ทำงาน ค้นพบ ประดิษฐ์สิ่งต่างๆ หรือสถานที่สร้างสรรค์ศิลปะที่สำคัญของศิลปินสถานที่ใช้ในการดำเนินงานหรือประชุมวางแผน ก่อให้เกิดเหตุการณ์สำคัญต่อมา เช่น หอไตรวัดระฆัง

ครั้งหนึ่งเป็นค้ำหนักของพระราชวรินทร์ และเป็นสถานที่พระราชสมภพของพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เป็นดังนี้

6. สถาปัตยกรรมที่มีความสำคัญต่อชุมชนในท้องถิ่นต่างๆ อาคารที่มีความเกี่ยวเนื่องและสำคัญต่อชุมชนใดชุมชนหนึ่ง โดยเฉพาะประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ มีความผูกพันใคร่ที่จะรักษาเป็นอนุสรณ์ ได้แก่ วัดเจ้าเมือง วัดสำคัญของชุมชนนั้นและสิ่งก่อสร้างอื่นๆ

แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมตลาดน้ำบางพลีเพื่อการท่องเที่ยว ได้แก่

1. รักษารูปแบบของสิ่งก่อสร้างให้คงไว้ซึ่งความสวยงามทางสถาปัตยกรรมแบบโบราณ
2. สร้างความแข็งแรงให้กับอาคาร เนื่องวัสดุจะแปรเปลี่ยนไปตามสภาพอากาศ
3. สนับสนุนให้มีการใช้เรือทำกิจกรรมมากขึ้น
4. ภาครัฐจะต้องส่งเสริมและสนับสนุนในด้านการท่องเที่ยว

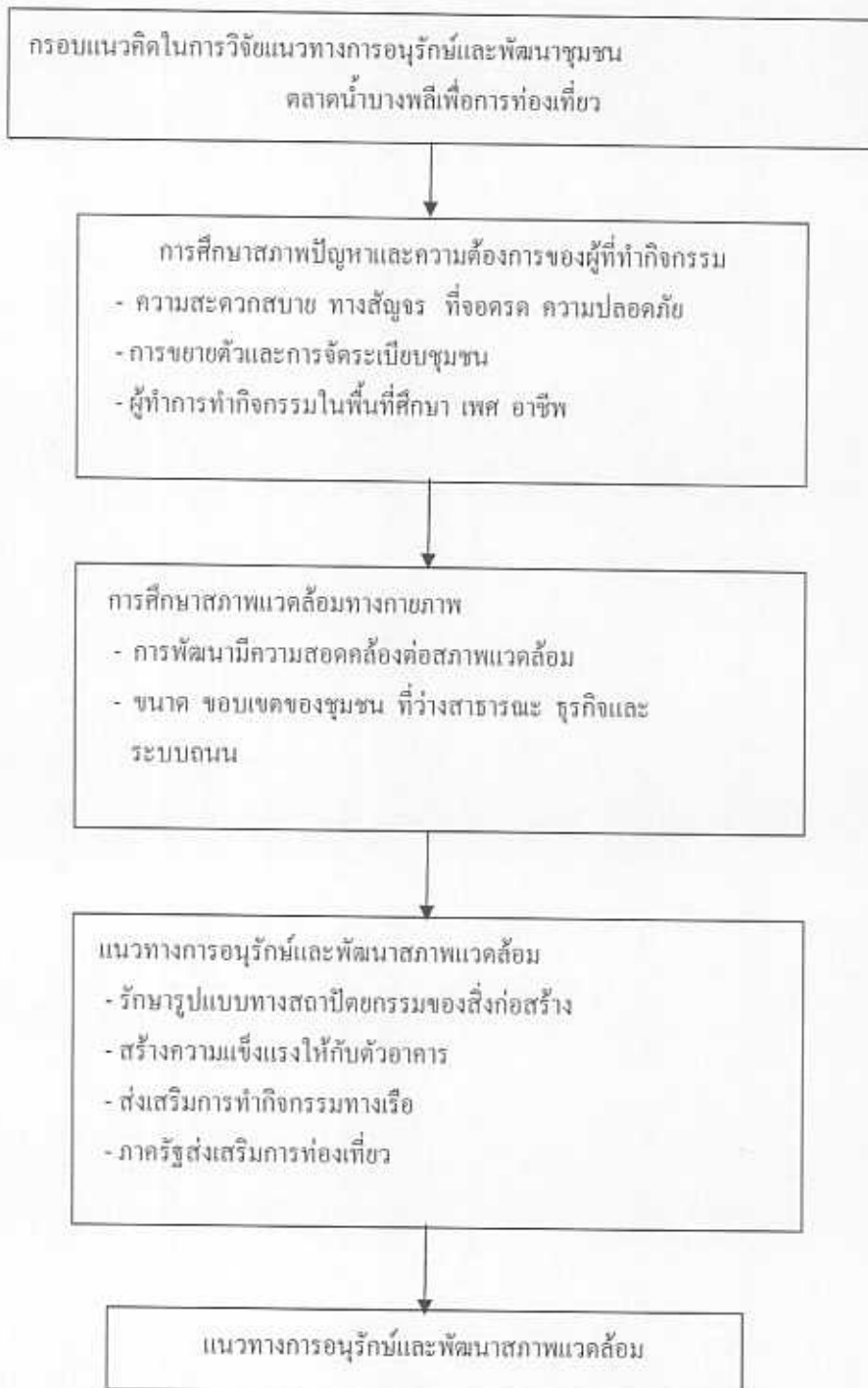
จากหลักการและทฤษฎีที่ได้กล่าวแล้วข้างต้นซึ่งมีความสอดคล้องในการศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมตลาดน้ำบางพลีเพื่อการท่องเที่ยว สามารถสรุปได้ดังนี้

1. การจัดองค์ประกอบให้เกิดรูปทรงและการปรับสภาพแวดล้อม เป็นผลลัพธ์มาจากการศึกษาหลักฐานหรือข้อมูลต่างๆ เพื่อนำมาพิจารณาจัดเป็นองค์ประกอบให้เกิดรูปทรง รวมทั้งการปรับสภาพแวดล้อมให้มีความเหมาะสมควบคู่กันไป

2. การเรียนรู้พฤติกรรมมนุษย์ทำให้ทราบถึงความต้องการและปัจจัยที่ทำให้เกิดความต้องการความพึงพอใจในการดำเนินชีวิต

3. วิธีการดำเนินชีวิตของชุมชนและรูปแบบสถาปัตยกรรมสามารถบ่งบอกความเป็นมาและการมีวัฒนธรรมของชุมชนนั้น

รูปที่ 1.1 สรุปกรอบแนวคิดในการวิจัย

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชนและตลาดน้ำบางพลีตลอดความยาว 500 เมตร ได้แก่ รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของสิ่งปลูกสร้าง แนวทางการพัฒนาตลาดน้ำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว และศึกษาปัญหาและความต้องการของคนในชุมชนตลาดบางพลี ตำบลบางพลีใหญ่

1.4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษาแบ่งเป็นประชากรในชุมชนที่ค้าขายบริเวณตลาดตลอดความยาวของตลาด 500 เมตร และผู้มาทำกิจกรรมที่ตลาด ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจเบื้องต้นเกี่ยวกับจำนวนประชากรในชุมชนที่ค้าขายอาชีพบริเวณตลาดตลอดความยาวของตลาด 500 เมตร และผู้มาทำกิจกรรมที่ตลาด เพื่อกำหนดตัวอย่างประชากร ดังนี้

1.4.1.1 กลุ่มประชากรศึกษาในชุมชนที่ค้าขายบริเวณตลาดตลอดความยาวของตลาด 500 เมตร จำนวน 115 ร้าน

1.4.1.2 กลุ่มตัวอย่างศึกษาผู้มาทำกิจกรรมที่ตลาด 30 ตัวอย่าง

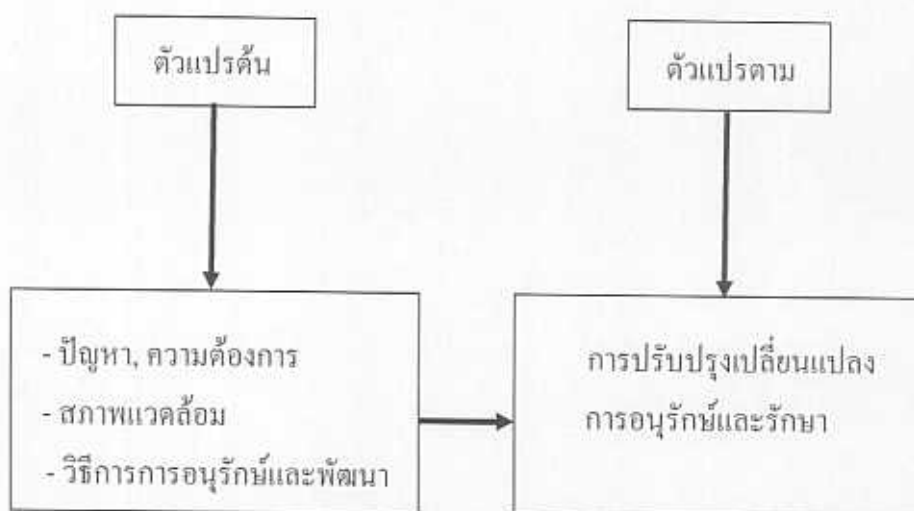
1.4.2 ตัวแปรที่ศึกษา

1.4.2.1 ตัวแปรต้น ได้แก่

1. ปัญหา,ความต้องการของผู้ที่มาทำกิจกรรมในตลาดน้ำบางพลีและชุมชน
2. สภาพแวดล้อมของตลาดน้ำบางพลีและชุมชน
3. วิธีการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมตลาดน้ำบางพลีเพื่อการ

ท่องเที่ยว

1.4.2.2 ตัวแปรตาม การปรับปรุงเปลี่ยนแปลง การอนุรักษ์และรักษา

รูปที่ 1.2 แสดงตัวแปรที่ศึกษา

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

แนวทาง หมายถึง รูปแบบ วิธีการ หรือข้อเสนอแนะต่างๆ ที่เหมาะสมสำหรับนำไปดำเนินการเพื่อให้งานสำเร็จตามความมุ่งหมาย

การอนุรักษ์ หมายถึง การสืบทอดด้านแนวความคิดในการปลูกสร้างให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความเชื่อประเพณี

การพัฒนา หมายถึง การปรับปรุง เปลี่ยนแปลง สภาพแวดล้อมให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

สภาพแวดล้อม หมายถึง สิ่งแวดล้อมในด้านต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเรา ทั้งภายในและภายนอก ร่างกาย

สภาพแวดล้อมทางกายภาพ หมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกที่เกี่ยวข้องกับร่างกายในด้านความหนาแน่นของบ้านเรือน ลักษณะพื้นที่ของชุมชน แหล่งน้ำใช้ในชุมชน การคมนาคม ไฟฟ้า ประปา ร้านค้าย่อยในชุมชน โทรศัพท์สาธารณะ สนามเด็กเล่นในชุมชน ที่พักผ่อนหย่อนใจ ที่รวมกิจกรรม ลักษณะอาคารบ้านเรือน การแบ่งสัดส่วนภายในบ้าน การกำจัดขยะ การระบายน้ำ

ปัญหา หมายถึง สภาพแวดล้อมที่ก่อให้เกิดปัญหาในด้านต่างๆ ที่อยู่รอบตัวและส่งผลกระทบต่อชุมชน

ชุมชน หมายถึง องค์กรทางสังคมอย่างหนึ่งที่มีอาณาเขตครอบคลุมท้องถิ่นหนึ่งและปวงสมาชิก สามารถบรรลุถึงความต้องการพื้นฐานส่วนใหญ่ได้ และสามารถแก้ไขปัญหาส่วนใหญ่ในชุมชนตนเองได้

ชุมชนคลาสน้ำบางพลี หมายถึง อาณาเขตที่อยู่อาศัยของสมาชิกตั้งอยู่ใกล้วัดบางพลีตามแนวริมคลองลำโรงฝั่งเหนือ

ความต้องการ หมายถึง ความต้องการที่แท้จริง ในการปรับปรุง สภาพแวดล้อมที่ก่อให้เกิดปัญหาเพื่อให้ปัญหานั้นน้อยลงหรือหมดไป

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมปัญหาและความต้องการด้านสภาพแวดล้อมของชุมชน และแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดน้ำบางพลี ตำบลบางพลีใหญ่ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นพื้นฐานในการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย

- 2.1 ข้อมูลทั่วไปของตำบลบางพลีใหญ่
- 2.2 ตลาดน้ำบางพลี
- 2.3 ความหมายและลักษณะของชุมชน
- 2.4 ความต้องการของชุมชน
- 2.5 การอนุรักษ์เรือนพื้นถิ่น
- 2.6 การพัฒนาชุมชน
- 2.7 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาสภาพแวดล้อม ปัญหาและความต้องการของชุมชนด้านจิตใจและด้านกายภาพ
- 2.8 โบราณสถาน
- 2.9 ประเภทของโบราณสถาน
- 2.10 การศึกษาพัฒนาของแนวคิดการอนุรักษ์โบราณสถานของไทย
- 2.11 การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ข้อมูลทั่วไปของตำบลบางพลีใหญ่

2.1.1 ข้อมูลทางกายภาพ

จังหวัดสมุทรปราการ ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ตอนปลายสุดของแม่น้ำเจ้าพระยา และเหนืออ่าวไทย ระหว่างเส้นรุ้งที่ 13-14 องศาเหนือ และเส้นแวงที่ 100-101 องศาตะวันออก มีเนื้อที่ประมาณ 1,004.092 ตร.กม. หรือประมาณ 627,557 ไร่ ตั้งอยู่ภาคกลางของประเทศไทย ห่างจากกรุงเทพฯ ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ 29 กม. มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	กรุงเทพมหานคร
ทิศใต้	ติดต่อกับ	อ่าวไทย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	จังหวัดฉะเชิงเทรา
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	กรุงเทพมหานคร

รูปที่ 2.1 แสดงอาณาเขตของจังหวัดสมุทรปราการ

ที่มา : เทศบาลเมืองจังหวัดสมุทรปราการ

2.1.2 สภาพทั่วไปของตำบล

สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มดินอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การทำเกษตร ทำนาข้าว ทำสวน เลี้ยงปลา มีคลองลำน้ำเป็นคลองสำคัญ ซึ่งแยกจากแม่น้ำเจ้าพระยา และมีคลองซอยต่างๆ มากมาย ปัจจุบันเนื่องจากการขยายตัวของเมือง ทำให้สภาพพื้นที่เปลี่ยนไป จากท้องนากลายเป็นโรงงาน อุตสาหกรรม อาคารพาณิชย์ และบ้านจัดสรร

2.1.3 อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ต.ราชาเทวะ อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ

ทิศใต้ ติดต่อกับ ต.บางปลา อ.บางพลี และ ต.แพรกษาใหม่ อ.เมือง จ.สมุทรปราการ

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ต.บางโหลง อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ต.บางแก้ว อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ

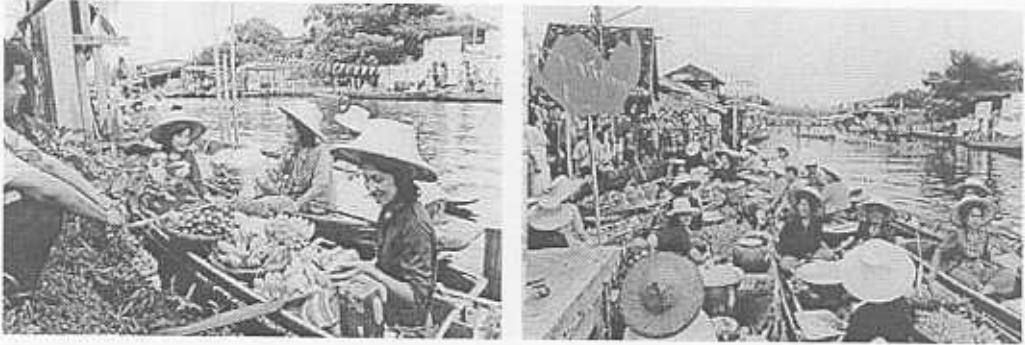
2.1.4 จำนวนประชากรของตำบล

จำนวนประชากรทั้งสิ้น 44,338 คน เป็นชาย 21,435 คน และเป็นหญิง 22,903 คน

2.1.5 ประวัติความเป็นมา

ตำบลบางพลีใหญ่กำเนิดของคำว่าบางพลีเพี้ยนมาจากคำว่า "บางพลี" หรือเครื่องเช่น สังเว เมื่อ พ.ศ.2041 สมัยอยุธยาในรัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 (พ.ศ.2034-2072) ได้โปรดให้ขุดลอก คลองลำโรงพบเทวรูปสำริด 2 องค์ ที่คลองทับนาง มีจารึกชื่อว่าพญาแสนดา และมหาสังขกร ได้มี พิธีนำบัตรพลี บวงสรวงสังเวทเทวรูป จึงเรียกตำบลนั้นว่า "ที่ทำบัตรพลี" นานๆ เข้าเลยเพี้ยนเป็น "บางพลี" ในสมัยก่อนนั้นชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา จะปลูกโรงอยู่ฝั่งซ้ายจาก เรือนใต้สูง นั้นมาปลูกกันภายหลัง เนื่องจากมีขุมขุมมากทั้งคน และควายจะตั้งอยู่โรงเดียวกัน พอตกเย็นต้อง ก่อไฟสูมควันไล่ยุงในโรงเสียก่อน สมัยนั้นชาวบ้านลำบากมาก ชาวนาที่มักกลับบ้านไปอยู่บ้านสวน

พอใกล้หน้าเที่ยงก็พากันมาเก็บเกี่ยว เสร็จก็ขนข้าวกลับบ้าน ชาวบ้านส่วนใหญ่จะใช้เรือพายแจวเป็นพาหนะในการติดต่อค้าขายต่างๆ ชาวบ้านส่วนใหญ่แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ คนไทยคนรามัญ และคนลาว ทุกคนจะเสมือนเป็นญาติกัน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อยู่ร่วมกันอย่างอบอุ่น

รูปที่ 2.2 แสดงการค้าขายบริเวณตลาดน้ำ

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลบางพลี

2.2 ตลาดน้ำบางพลี

ตลาดน้ำบางพลี เป็นตลาดเก่าแก่ตลาดหนึ่งที่ยังคงสภาพเดิมอยู่ มีความยาวประมาณ 500 เมตร พื้นตลาดเป็นพื้นไม้สามารถเดินติดต่อกันได้ มีอายุประมาณ 148 ปี สันนิษฐานจากประวัติศาสตร์ คนจีนมาตั้งถิ่นฐาน ที่บางพลี เมื่อ พ.ศ. 2400 เดิมชื่อ "ตลาดศิริโสภณ" ตลาดน้ำบางพลีถือเป็นชุมชนใหญ่ชุมชนหนึ่งและรุ่งเรืองมากในอดีต เป็นตลาดขนส่งสินค้า และผู้โดยสาร จากภาคตะวันออกเฉียงเหนือสู่กรุงเทพฯ การเดินทางในสมัยก่อนใช้การแจว พายและแล่นไป การค้าขายมีทั้งบนตลาด และในลำคลองชีวิตความเป็นอยู่ของชาวตลาด เรียบง่าย วัฒนธรรมที่น่าสนใจอีกอย่างคือ ร้านทองคำเก่าแก่ชื่อร้าน "เจ้าหลี่เส็ง" ทายาทได้อนุรักษ์อุปกรณ์ทำทองโบราณไว้อย่างครบถ้วน เช่น เครื่องรีดทอง เครื่องเกลี่ยพื้นทองเป็นต้น

รูปที่ 2.3 แสดงร้านค้าขายบริเวณตลาดน้ำ

ที่มา : การสำรวจสภาพแวดล้อมของงานวิจัย

รูปที่ 2.4 แสดงร้านค้าขายบริเวณตลาดน้ำ

ที่มา : การสำรวจสภาพแวดล้อมของงานวิจัย

2.3 ความหมายและลักษณะของชุมชน

ไพสิฐ พรหมรักษา (2542 : 11-22) กล่าวว่า ธรรมชาติของมนุษย์จะต้องอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเป็นพวก และจากการที่มนุษย์มาดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นพวกนี้จึงทำให้เกิดชุมชนขึ้น ดังนั้น ความหมายของชุมชนหากจะทำให้เกิดความสะดวกและง่ายต่อการศึกษา ชุมชนจึงน่าจะหมายถึง อาณาบริเวณที่คนมาดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม โดยมีสถานภาพการดำรงชีวิตที่คล้ายคลึงกันอยู่รวมกันเป็นระยะเวลาต่างๆ ซึ่งความหมายและความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมนี้ได้มีนักสังคมวิทยาได้ให้ความหมายของชุมชนไว้ดังเช่น

2.3.1 ความหมายของชุมชน

Olsen (1968 : 91) กล่าวว่า ชุมชนตามความหมายในทางวิชาการ หมายถึง องค์การทางสังคมอย่างหนึ่งที่มีอาณาเขตครอบคลุมท้องถิ่นหนึ่งและปวงสมาชิก สามารถบรรลุถึงความต้องการพื้นฐานส่วนใหญ่ได้ และสามารถจะแก้ไขปัญหาล้วนใหญ่ในชุมชนตนเองได้ Arthur Dunham (1985 : 7) ให้ความหมายของชุมชนไว้ว่าชุมชนคือตั้งภูมิสำเนาอยู่ในอาณาเขตทางภูมิศาสตร์ที่ค่อนข้างแน่นอนและติดต่อกัน อีกทั้งมีส่วนสำคัญของชีวิตต่างๆ ไปอย่างเดียวกันดังมองเห็นจากขนบธรรมเนียม ประเพณีและภาษาพูด

Colocrd (1947 : 13) กล่าวว่า คำว่าชุมชนให้ใช้ระบุเนื้อที่ที่ได้รับบริการตามนโยบายการแบ่งส่วนการปกครองของรัฐ เช่น เมือง นคร เทศบาล และสุขาภิบาล และอาจให้มีความหมายถึงหน่วยที่มีความมั่นคง มีการปกครองตนเองและช่วยตนเองได้ เช่น นิคมสร้างตนเองและนิคมแห่งเผ่าชนที่ยังไม่เจริญ

จิรพรรณ กาญจนจิตรรา (2520 : 20) ชุมชนหมายถึงกลุ่มชนที่อยู่รวมกันในพื้นที่อันเดียวกัน มีความรู้สึกผูกพันกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันจะโดยอาศัยหลักผูกพันในทางเชื้อชาติเผ่าพันธุ์หรือศาสนาเดียวกันก็ตามที่ทำให้แต่ละคนความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนนั้นๆ ประดิษฐ์ มัชฌิมา.

(2523 : 44) ได้ให้ความหมายของชุมชนไว้ว่า ชุมชนคือกลุ่มชนที่มีความรู้สึกนึกคิดและผลประโยชน์ร่วมกันอยู่ในบริเวณหรือที่เดียวกัน มีการใช้ประโยชน์และบริการทางสังคมร่วมกัน ดังนั้นชุมชนจึงมีความหมายถึงกลุ่มคนที่ประกอบด้วย

1. คน
2. อาศัยอยู่ในพื้นที่เดียวกัน
3. มีความรู้สึกนึกคิดและผลประโยชน์ร่วมกัน
4. มีการติดต่อและไปมาหาสู่กันเป็นประจำ
5. มีสถาบันทางสังคมที่ให้ประโยชน์แก่ชุมชนได้ เช่น วัด โรงเรียน หรือร้านค้า

พจนานุกรม และคณะ (2524 : 4) ร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความหมายและขอบเขตของชุมชน ตามแต่สภาพวัตถุประสงค์ สิ่งแวดล้อมและประสบการณ์ ตลอดจนกาลสมัยที่วิวัฒนาการโดยเน้นหนักในด้านต่างๆ ที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามในสาระสำคัญของคำว่า ชุมชน คงไม่แตกต่างกันมากนัก ดังจะเห็นได้ว่า ส่วนใหญ่มุ่งอธิบายถึงส่วนประกอบของคำว่าชุมชนในหลักการใหญ่ๆ ที่คล้ายคลึงกัน อาจจะผิดแผกแตกต่างกันในส่วนปลีกย่อยหรือการให้ความสำคัญบางส่วน ซึ่งแตกต่างกันเท่านั้น

จึงสรุปความหมายของชุมชนได้ว่าชุมชน คือหน่วยทางสังคมหน่วยหนึ่ง ซึ่งประกอบขึ้นด้วยสมาชิกคือ คนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นระยะเวลาอันยาวนาน มีการประกอบอาชีพการได้ใช้ประโยชน์จากสถาบันต่างๆ ในชุมชนร่วมกัน ตลอดจนมีการติดต่อสื่อสารและมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่คล้ายคลึงกัน

2.3.2 องค์ประกอบของชุมชน

จากที่ได้กล่าวไว้ในความหมายของชุมชนว่า ชุมชนประกอบด้วยประชากร สถาบันทางสังคม องค์การทางสังคม และอาณาเขต ซึ่งทำให้กำหนดองค์ประกอบของชุมชนได้ดังนี้ สัจญา สัจญาวิวัฒน์. (2526 : 15)

1. ประชากร (Population)
2. สิ่งแวดล้อม (Environment)

จากองค์ประกอบทั้งสองประเภท ที่ประกอบกันอยู่ในชุมชนนั้น ทั้งประชากรและสิ่งแวดล้อมจะรวมกันอยู่ในกิจกรรมของชุมชนในด้านต่างๆ ดังนี้คือ

1. การเมือง
2. เศรษฐกิจ
3. การศึกษา
4. สังคม
5. วัฒนธรรม
6. ครอบครัวและประชากร

7. อนามัยและสาธารณสุข

8. นันทนาการ

2.3.3 ประเภทหรือชนิดของชุมชน

โดยปกติการแบ่งชุมชนออกเป็นประเภทต่างๆ นั้น ทำให้หลายแบบขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้ในการแบ่ง (จิรวัดน์ นิเจนตร. 2528 : 5-10) แบ่งชุมชนไว้ 4 แบบ คือ แบ่งตามวิวัฒนาการ แบ่งตามจำนวนพลเมือง แบ่งตามลักษณะของกิจกรรมหลัก และแบ่งตามลักษณะของท้องถิ่นและความสัมพันธ์ของสมาชิก การแบ่งประเภทของชุมชนดังกล่าวนี้จะช่วยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา เข้าใจและคุ้นเคยกับชุมชนต่างๆ มากขึ้น ทั้งนี้เพราะชุมชนแต่ละประเภทจะมีลักษณะของปัญหาและความต้องการที่แตกต่างกัน เมื่อนักพัฒนาเข้าไปทำงานอยู่ในชุมชนประเภทใดก็ต้องปรับตัวและใช้กลวิธีในการพัฒนาให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพของชุมชนประเภทนั้นๆ

2.3.3.1 การแบ่งประเภทของชุมชนตามวิวัฒนาการ

จากอดีตจนถึงปัจจุบันนี้ มนุษย์รู้จักการรวมกลุ่มกันตามลักษณะความรู้สึกร่วมกันคิดและผลประโยชน์ที่สอดคล้องกัน โดยผ่านวิวัฒนาการแต่ละขั้นตอนมาอย่างต่อเนื่องจากชุมชนสมัยดั้งเดิม (Primitive Social) หรือชุมชนโบราณมาจนถึงชุมชนที่เจริญก้าวหน้าแล้ว (Modern Society) นักสังคมวิทยาที่เชื่อในทฤษฎีวิวัฒนาการ (Evolutionary Theory) อธิบายว่า สังคมทุกสังคมจะต้องผ่านขั้นตอนต่างๆ มาเป็นแบบแผนเดียวกัน คือ เริ่มจากชุมชนแบบง่ายๆ มาสู่สังคมที่มีโครงสร้างซับซ้อนและมีแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นเรื่อยๆ เช่น ออกัสต์ คองต์ (Auguste Comte) เชื่อว่าสังคมมนุษย์มีวิวัฒนาการต่อเนื่องกันมา 3 ระยะ ตามระบบความเชื่อของคนในสังคม คือ ชุมชนโบราณที่ยังเชื่อในเรื่องเทพเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (Theological Stage) ชุมชนที่เชื่อความเป็นไปตามธรรมชาติ (Metaphysical Stage) และสังคมในยุควิทยาศาสตร์ (Scientific Positive Stage) ที่เชื่ออย่างมีเหตุผลและสามารถทดลองหรือพิสูจน์ให้เห็นจริงได้

นอกจากจะแบ่งตามวิวัฒนาการของระบบความเชื่อแล้ว เรายังสามารถแบ่งชุมชนออกได้เป็น 3 ประเภท ตามวิวัฒนาการทางเศรษฐกิจของคนในชุมชนคือ

1. ชุมชนบุพกาล ซึ่งมนุษย์มีสภาพความเป็นอยู่อย่างง่ายๆ ดำรงชีวิตด้วยการเข้าป่าล่าสัตว์และเก็บผัก ผลไม้หรือของป่าเป็นอาหาร สมาชิกในชุมชนก็มีจำนวนน้อยและมีการอพยพไปเรื่อยๆ เมื่อพืชและสัตว์ที่ใช้เป็นอาหารหมดไป ความสำคัญของคนในชุมชนก็เป็นแบบง่ายๆ ไม่ซับซ้อน เช่น อาจมีเพียงหัวหน้าเผ่าและสมาชิกอื่นๆ ที่อยู่ใต้การปกครอง

2. ชุมชนเกษตรกรรม เกิดขึ้นเมื่อมีผู้ริเริ่มนำสัตว์เลี้ยงมาเลี้ยงและนำเอาเมล็ดพืชหรือพันธุ์ผักจากป่ามาปลูกไว้บริเวณที่พักอาศัย ทำให้มีการตั้งบ้านเรือนเป็นหลักแหล่งถาวร ชุมชนลักษณะนี้มีขึ้นเมื่อประมาณ 9,000-11,000 ปี

3. ชุมชนเกษตรกรรมแผนเก่า ใช้วิธีเพาะปลูกแบบง่าย ๆ เช่น ทำไร่เลื่อนลอย คือ โคนต้นไม้และแผ้วถางป่า แล้วจึงหว่านเมล็ดที่ขลงปลูก ต่อมาอาจมีการใช้ไถสำหรับพรวนดินแทนจอบหรือเสียม มีการใช้แรงงานสัตว์แทนแรงคน มีการสร้างเขื่อนกั้นน้ำแบบง่าย ๆ เป็นต้น

4. ชุมชนเกษตรกรรมแผนใหม่ ราวกลางพุทธศตวรรษที่ 23 ได้มีการพัฒนาเทคโนโลยีด้านการเกษตร โดยใช้เครื่องจักรเทียมม้า และเครื่องทุ่นแรงอื่นๆ เช่น กังหันลม มีการคัดเลือกและบำรุงรักษาพันธุ์พืชรวมทั้งการผสมพันธุ์สัตว์ ทำให้เกิดการผลิดมีประสิทธิภาพสูงขึ้น มีระบบชลประทาน การใช้ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช และเทคโนโลยีที่ก้าวหน้ามากขึ้น

5. ชุมชนอุตสาหกรรม เริ่มขึ้นเมื่อ 200 กว่าปีมานี้ โดยการที่มนุษย์รู้จักใช้พลังงานอื่นๆ นอกเหนือจากแรงคนและสัตว์ มีการใช้เครื่องจักรที่ทันสมัยที่ให้ผลผลิตต่างๆ เพิ่มขึ้นอย่างมหาศาล หรือผลิตได้ครั้งละจำนวนมากๆ (Mass Production) มีผลทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของคนเราเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากมาทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม มีการกำเนิดของชนชั้นใหม่ๆ และอาชีพใหม่ๆ อย่างมากมายเหลือคณานับ เช่น พ่อค้า นายทุน กรรมกร ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ชักจูงให้ผู้คนมาอยู่รวมกันในพื้นที่สะดวกแก่การผลิตและจำหน่ายผลผลิต จนเกิดมีหน่วยธุรกิจและแหล่งบริการต่างๆ ขึ้น เนื่องจากครองครัว เช่น บริษัท ธนาคาร องค์กร สหภาพแรงงาน สมาคมของกลุ่มอาชีพ สหกรณ์ เป็นต้น

2.3.3.2 การแบ่งชุมชนตามจำนวนประชากร

ถ้าใช้เกณฑ์สากลเป็นหลัก เราสามารถแบ่งชุมชนออกเป็น 7 ประเภท ตามจำนวนพลเมืองที่มีอยู่ในชุมชน คือ ลำพอง บุญช่วย. (2524 : 6)

1. หมู่บ้านเล็กๆ (Hamlet) ได้แก่ ชุมชนที่มีประชากรไม่เกิน 250 คน
2. หมู่บ้าน (Village) คือ ชุมชนที่มีพลเมืองระหว่าง 250-1,000 คน
3. เมือง (Town) มีประชากรตั้งแต่ 1,000 คน ถึง 5,000 คน
4. นครเล็ก (Small City) มีประชากรอยู่ระหว่าง 5,000 คน ถึง 25,000 คน
5. นครขนาดเล็ก (Middle City) ชุมชนที่มีจำนวนประชากร ตั้งแต่ 25,000 คน ถึง 10,000 คน
6. นครขนาดใหญ่ (Metropolis) ได้แก่ ชุมชนที่มีพลเมือง ตั้งแต่หนึ่งแสนคน ถึงหนึ่งล้านคน
- 7.มหานคร (Great Metropolis) ได้แก่ ชุมชนที่มีพลเมืองตั้งแต่หนึ่งล้านคนขึ้นไป

2.3.3.3 การแบ่งชุมชนตามลักษณะของกิจการหลัก

1. ศูนย์การค้า (Trade Center) ชุมชนบางแห่ง เช่น เขตตัวเมือง หรือเขตเทศบาล มักจะมีร้านค้าจำหน่ายของใช้ในชีวิตประจำวัน หรือมีตลาดสดของอาหารและผักสด จึงมีลักษณะเป็นศูนย์กลางของการแลกเปลี่ยนสินค้า ซึ่งคนทั้งในเมืองและนอกเมืองต้องเข้ามาหาซื้อ

สินค้าเครื่องมือเครื่องใช้และเสื้อผ้าอาหาร ถ้าเป็นชุมชนขนาดใหญ่และมีความเจริญสูง ก็อาจมีห้างสรรพสินค้าหรือย่านการค้าที่มีสินค้าทุกประเภทไว้จำหน่าย

2. ศูนย์กลางการขนส่ง ((Transportation Center) ซึ่งเป็นชุมชนที่เกิดขึ้นตามเส้นทางคมนาคมหรือเส้นทางของการขนส่ง เช่น ชุมทางรถไฟ ที่รวมของรถไฟโดยสารประจำทางหรือรถบรรทุกที่ต้องมาขนส่งสินค้า หรือเป็นทางแยก (สามแยก , สี่แยก) ที่ผู้โดยสารจำนวนมากจะต้องผ่าน จึงมีร้านอาหาร ร้านกาแฟ หรือร้านค้าอื่นๆ คอยให้บริการแก่ผู้โดยสาร นานๆ เข้าก็จะกลายเป็นชุมชนถาวรและมีการซื้อขายแลกเปลี่ยนกันมากขึ้น บางชุมชนที่อยู่ริมแม่น้ำหรือชายฝั่งทะเล ก็อาจมีท่าเรือสำหรับรับส่งสินค้าและคนโดยสาร เป็นต้น

3. ศูนย์กลางของบริการต่างๆ (Service Center) เกิดขึ้นเพราะมีประชาชนมาอยู่รวมกันเพื่อปฏิบัติหน้าที่หรือให้บริการที่เกี่ยวข้องกัน เช่น ชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนที่เป็นที่ตั้งของหน่วยงานราชการ ชุมชนแต่ละแห่งอาจมีบริการหลายประเภทรวมกันอยู่ เช่น ในตัวเมืองใหญ่ๆ อาจรวมทั้งบริการด้านการปกครอง การศึกษา การสาธารณสุขและแหล่งบันเทิง ชุมชนบางแห่งอาจมีลักษณะเฉพาะของตนเอง เช่น บริเวณชายแดน เมืองโบราณ สถานที่ตากอากาศ เมืองที่เป็นแหล่งการพนัน ก็อาจมีบริการในด้านการคิงคูนักท่องเที่ยว เช่น ธุรกิจโรงแรมบ่อน คาสิโน ไนต์คลับ โรงภาพยนตร์ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามการแบ่งชุมชนตามลักษณะของกิจกรรมเหล่านี้ มิได้หมายความว่าแต่ละประเภทจะทำหน้าที่แยกกันอย่างเด็ดขาด ชุมชนที่เป็นศูนย์กลางการค้าอาจมีกิจการขนส่งหรือการบริการปะปนอยู่ด้วย หรือชุมชนบางแห่ง เช่น กรุงเทพมหานคร อาจมีกิจกรรมทุกประเภทในปริมาณใกล้เคียงกัน การแบ่งชุมชนออกเป็น 3 ลักษณะดังกล่าวนี้เป็นเพียงการพิจารณาแต่กิจกรรมหลักที่เป็นจุดเด่นของชุมชนนั้น ส่วนลักษณะย่อยๆ อื่นๆ ที่เป็นองค์ประกอบของสังคมก็ยังคงมีอยู่

2.3.3.4 การแบ่งชุมชนตามลักษณะของท้องถิ่น และความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

เมื่อพิจารณาชุมชนตามสภาพของท้องถิ่นความเป็นอยู่และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน เราก็สามารถแบ่งชุมชนออกเป็น 2 ชนิด คือ ชุมชนชนบทและชุมชนเมือง ซึ่งชุมชนแต่ละประเภทนั้นจะมีลักษณะสำคัญดังที่ประดิษฐ์ มัชฌิมา (2523 : 45-51) กล่าวถึงไว้คือ

1. ชุมชนชนบท (Rural Community)

ชุมชนชนบท ลักษณะสำคัญๆ ของสังคมชนบทหรือชุมชนในชนบทคือ

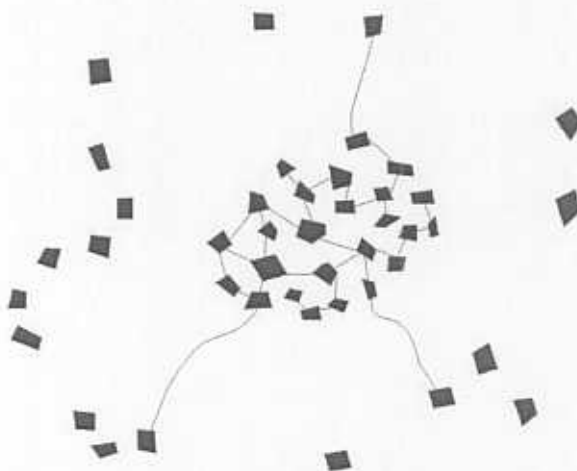
1) อยู่ร่วมกันอย่างใกล้ชิด ทุกคนรู้จักกันดี มีการติดต่อและไปมาหาสู่กันเป็นประจำ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัวและระหว่างเพื่อนบ้านมีมากกว่าสังคมในเมือง มีชีวิตความเป็นอยู่และการจัดองค์การทางสังคมเป็นแบบปฐมภูมิ (Primary Group) คือมีการติดต่อและสัมพันธ์กันแบบส่วนตัวและอย่างเป็นกันเอง

- 2) มีการติดต่อและคบค้าสมาคมกับเพื่อนบ้านใกล้เคียงเป็นส่วนใหญ่
- 3) มีการติดต่อสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและยาวนาน

2. ลักษณะของการตั้งถิ่นฐานในชนบท

ชุมชนในชนบทเป็นชุมชนขนาดเล็ก อาศัยรวมกันอยู่ประมาณ 50-300 ครัวเรือน
ลักษณะการตั้งบ้านเรือนของชุมชนหรือหมู่บ้านในชนบทเหล่านี้มีอยู่ 3 ลักษณะ คือ

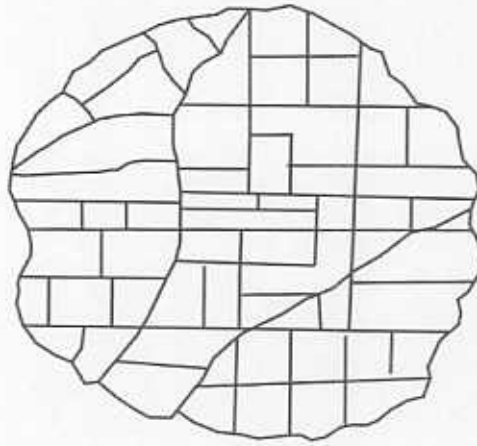
1) หมู่บ้านกระจายกันอยู่รอบๆ แกนกลาง (Scattered Village) คือ มีย่านชุมชน เช่น ตลาด วัด โรงเรียน และชุมชนส่วนหนึ่งอยู่ตรงกลางแล้วมีครอบครัวอื่นๆ กระจายอยู่รอบๆ แล้วแต่สภาพทางภูมิศาสตร์ของชุมชนนั้นๆ เช่น อาจจะยาวไปตามถนน แม่น้ำ หรืออยู่รอบๆ เขตหมู่บ้านนั้นอีกทีหนึ่งก็ได้ส่วนมากครัวเรือนที่อยู่นอกมักจะตั้งบ้านเรือนอยู่ในไร่นาของตนเอง เช่น ที่อำเภอแกลง จังหวัดระยอง เป็นต้น ดังรูปที่ 2.5

รูปที่ 2.5 แสดงหมู่บ้านที่กระจายอยู่รอบๆ แกนกลาง

(ที่มา : ประดิษฐ์ มัชฌิมา. 2532 : 20)

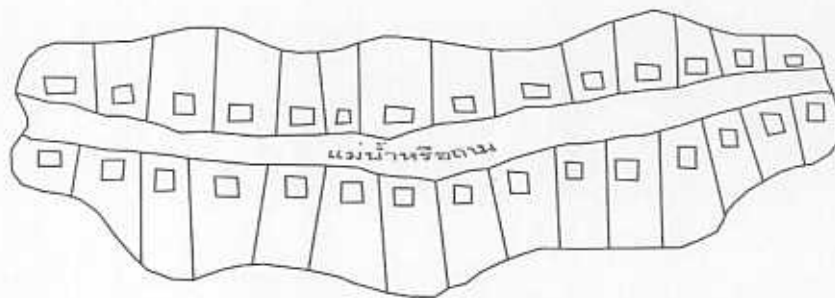
2) หมู่บ้านที่รวมกันอยู่เป็นกระจุกเดียวหรือกลุ่มเดียว (Cluster Village) คือ หมู่บ้านที่อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม เช่น หมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งส่วนมากตั้งบ้านเรือนอยู่ติดกันเป็นกลุ่มเดียว ส่วนมากของหมู่บ้านนี้มักจะอยู่บนเนินหรือตามขอบของหนองหรือบึง ดังรูปที่ 2.6

รูปที่ 2.6 แสดงหมู่บ้านที่รวมกันอยู่เป็นกระจุกเดียวหรือกลุ่มเดียว

(ที่มา : ประดิษฐ์ มัชฌิมา. 2535 : 43)

3) หมู่บ้านที่เรียงรายตามถนนหรือแม่น้ำ (Line Village) โดยอาศัยริมฝั่งคลองหรือแม่น้ำเป็นที่ตั้งบ้านเรือน ซึ่งมีอยู่ทั่วไปในภาคกลางเพราะมีแม่น้ำลำคลองมาก ส่วนหมู่บ้านที่เรียงยาวไปตามถนนนั้น มักเป็นหมู่บ้านที่เกิดใหม่หลังจากที่มีการตัดถนนซึ่งมีอยู่ทั่วไปทั่วประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคเหนือ นอกจากนั้นยังมีหมู่บ้านที่เป็นกระจุกรวมกันอยู่ตามสี่แยกหรือจุดที่ถนนตัดกันอีกชนิดหนึ่งด้วย ดังรูปที่ 2.7

รูปที่ 2.7 แสดงหมู่บ้านที่เรียงรายตามถนนหรือแม่น้ำ

(ที่มา : ประดิษฐ์ มัชฌิมา. 2532 : 43)

2.4 ความต้องการของชุมชน

ไพสิฐ พรหมรักษา (2542 : 93-114) กล่าวว่า พฤติกรรมของคนในชุมชน มรสาเหตุมาจากหลายปัจจัยด้วยกัน ปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งคือ ลักษณะความต้องการของเขเองในทางจิตวิทยา เชื่อว่าพฤติกรรมของคนเราย่อมมีเหตุจงใจ คนเราจะแสดงออกอย่างไรก็ตาม ย่อมเป็นไปตามความต้องการ บางอย่างผลักดันให้กระทำ เมื่อคนมาทำงานในกลุ่มหรือในองค์กรได้เขาจะมาพร้อมด้วย

ความต้องการพื้นฐาน ที่ถูกสิ่งแวดล้อมแปรสภาพออกมาเป็นความต้องการที่ชัดเจนแล้ว เขาอยู่ในกลุ่มหรือในหน่วยงานนั้นด้วยเหตุผล หรือด้วยความพอใจบางประการ เหตุจูงใจ เป็นความต้องการพื้นฐานของบุคคล เป็นแรงผลักดันภายใน สิ่งเร้าเป็นแรงผลักดันภายนอกที่มีส่วนช่วยทำให้บุคคลบรรลุถึงจุดหมายปลายทางได้

จากการที่นักจิตวิทยาหลายคนเชื่อว่าแรงผลักดันพฤติกรรมเกิดจากความต้องการ และความต้องการของคนเรามีมากมาย จึงได้มีผู้พยายามศึกษาและแยกประเภทความต้องการของมนุษย์ไว้ แต่ยังไม่สามารถตกลงได้ว่ามีอะไรบ้างเพื่อสะดวกในการทำความเข้าใจ นักวิชาการจึงแบ่งความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 2 ประเภท คือ มีความต้องการทางกาย ความต้องการทางจิต

ความต้องการทางกายตามที่คนส่วนใหญ่เข้าใจคือปัจจัย 4 อัน ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค แต่ความจริงแล้ว คนเราในสังคมมีความต้องการสิ่งต่างๆ ในชีวิตมากขึ้นนั้น เช่น ต้องการน้ำ อากาศ อุณหภูมิที่พอเหมาะ การพักผ่อน การขับถ่าย การเคลื่อนที่ การสืบพันธุ์ การปราศจากโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ เป็นต้น แรงผลักดันที่เกิดจากความต้องการทางกายนี้เรียกกันทั่วไปว่าแรงขับ (Drive) ความต้องการทางกายเป็นแรงผลักดันที่อยู่ในระดับพื้นฐานที่สุดและมีพลังอำนาจสูงสุด เพราะเป็นแรงผลักดันเพื่อให้มีชีวิตอยู่รอด

ความต้องการทางจิต เป็นความต้องการที่เกี่ยวกับอารมณ์และจิตใจ เป็นสิ่งที่มองเห็นหรือเข้าใจได้ยาก นักจิตวิทยาหลายคนพยายามที่จะรวบรวมประเภท แต่ค่อนข้างจะมีปัญหา เพราะบัญชีเหล่านั้น มีรายการความต้องการและจำนวนความต้องการแตกต่างกันอยู่มาก

จากที่กล่าวมานำมาข้างต้น จะพอเข้าใจลักษณะความต้องการของมนุษย์ได้ดีขึ้นจะกล่าวถึงความหมายประเภทและลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ในสังคมตามทฤษฎีของนักวิชาการต่อไปนี้

2.4.1 ความหมายและประเภทของความต้องการ

ความต้องการ (Needs) หมายถึง สิ่งที่จำเป็นต้องได้รับเพื่อการดำรงชีวิตของอินทรีย์ ความต้องการนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ดังที่ กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (2524 : 230) กล่าวไว้ดังนี้

2.4.1.1 ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological) หรือ (Biological Need) เป็นความต้องการซึ่งเกิดขึ้นจากร่างกาย อันเป็นลักษณะของแรงขับ ภายในอวัยวะต่างๆ ของร่างกาย ได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำ อากาศ ความต้องการทางเพศ ฯลฯ

2.4.1.2 ความต้องการทางด้านจิตใจ (Psychological Need) เป็นความต้องการที่เกิดขึ้นจากแรงขับภายนอก สิ่งเร้า หรือสิ่งจูงใจในสังคม เช่น ความรัก ความอบอุ่น ความมีเกียรติยศ ชื่อเสียง ฯลฯ รักความสนใจจากผู้อื่นอันจะเป็นแรงผลักดันให้คนๆ นั้นแสวงหาความรักความสนใจจากผู้อื่นด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่ง เป็นต้น

ความต้องการพื้นฐานของคนเราทั่วไป แบ่งได้ 2 ประเภท คือ ความต้องการทางกายกับความต้องการทางสังคม

ความต้องการดังกล่าวเป็นต้นเหตุให้เกิดแรงขับและแรงจูงใจให้บุคคลแสดงพฤติกรรมเพื่อไปสู่จุดหมายปลายทางที่ต้องการ ดังนั้นสิ่งที่กระตุ้นให้อินทรีย์แสดงพฤติกรรมเพื่อไปยังจุดหมายปลายทางที่ต้องการนั้น ส่วนใหญ่เกิดเนื่องมาจากความต้องการของบุคคลนั่นเอง

ส่วนความต้องการ (Wants) นิพนธ์ คันธเสวี (2529 : 96) ให้ความหมายว่า หมายถึง สิ่งจูงใจหรือสิ่งผลักดันให้เกิดการอยากได้ อยากมี อยากเป็น และในที่สุดเกิดการกระทำหรือพฤติกรรม ฉะนั้นความต้องการจึงเป็นส่วนหนึ่งของการจูงใจ (Motivation) ดังนั้นความต้องการของคนในชุมชน จึงเป็นส่วนหนึ่งของความ ต้องการพื้นฐานของมนุษย์และเป็นส่วนย่อยส่วนละเอียดที่มีการปรุงแต่งแล้วในสภาพของการอยู่ร่วมกัน การทำงานด้วยกันในชุมชนนั่นเอง

นอกจากนี้ มงคล ชาวเรือ (2529 : 23-24) ยังได้แบ่งความต้องการตามลำดับการเกิดขึ้นของความต้องการไว้เป็น 2 ประการคือ

1. ความต้องการปฐมภูมิ (Primary Needs) ได้แก่ ความต้องการทางชีวภาพหรือทางกายภาพ

2. ความต้องการทุติยภูมิ (Secondary Needs) ได้แก่ ความต้องการทางด้านอารมณ์และจิตใจ ซึ่งเป็นสิ่งที่มองเห็นหรือเข้าใจได้ยาก เพราะมันเกี่ยวกับอารมณ์ความคิด จิตใจ ซึ่งมักจะปรากฏขึ้นเมื่อคนเรามีวุฒิภาวะสูงขึ้น ความต้องการประเภทนี้มีความสลับซับซ้อนมาก แต่มีความสำคัญต่อบุคคลให้ด้านความสัมพันธ์ต่อกัน เพราะความสัมพันธ์ของคนเราส่วนใหญ่เป็นเรื่องของความคิด จิตใจ มากกว่าร่างกาย ความต้องการทุติยภูมิมีลักษณะ ดังนี้

- ได้รับอิทธิพลจากประสบการณ์
- มีความแตกต่างระหว่างบุคคลทั้งในด้านประเภทและความเข้มข้น
- เปลี่ยนแปรได้ในตัวบุคคลแต่ละคน
- จะปรากฏในเมื่ออยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มมากกว่าคนเดียว
- มักจะซ่อนเร้นเห็นไม่ชัด
- เป็นความรู้สึกที่คลุมเครือ อธิบายยาก
- มีอิทธิพลต่อการแสดงออก การตัดสินใจ และอาจบังกับความต้องการปฐมภูมิ

2.4.2 ลำดับขั้นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการขั้นพื้นฐาน และลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ ได้มีผู้กล่าวถึงไว้ดังนี้

ด้วยความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับมนุษย์ ว่าทุกชีวิตที่เกิดมาย่อมจะมีลักษณะสำคัญต่างๆ คล้ายคลึงกันเป็นส่วนรวม อันได้แก่ มนุษย์ทุกคนต้องการมีความสุข และความสุขจะเกิดขึ้นกับมนุษย์ทุกคนได้ก็ต่อเมื่อมนุษย์ สามารถตอบสนองความต้องการของตนเองได้ ซึ่งเรื่องเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์นี้

Maslow (อ้างใน นกตล เชนะ โยธิน. 2531 : 92-93) ได้กล่าวว่า มนุษย์มีความต้องการและความต้องการนี้จะมีอยู่ตลอดเวลาและไม่สิ้นสุด ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้ว จะเป็นสิ่งจูงใจของพฤติกรรมอีกต่อไป และความต้องการของมนุษย์จะมีลักษณะเป็นไปตามลำดับขั้น จากระดับพื้นฐาน ไปหาระดับที่สูงขึ้น ซึ่งลำดับขั้นตอนของความต้องการของมนุษย์จากผลการศึกษาของมาสโลว์นี้มี 5 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 ความต้องการทางด้านร่างกาย เป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ เช่น อาหาร น้ำ อากาศ ที่อยู่อาศัย ขาดโรค การออกกำลังกาย การพักผ่อน และความต้องการทางเพศ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิต

ขั้นที่ 2 ความต้องการทางด้านความปลอดภัย เป็นความต้องการที่จะได้รับความคุ้มครองและความปลอดภัยจากอันตรายต่างๆ เช่น การทำร้ายร่างกาย อุบัติเหตุ ความมั่นคงในอาชีพการงาน ความมั่นคงในฐานะการเงิน กล่าวคือ การได้มีผลผลิตจากการประกอบอาชีพที่ดีและมีการตลาดที่ส่งผลให้ราคาผลผลิตดีด้วย ปลอดภัยพ้นจากการถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลางไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้าง เป็นต้น

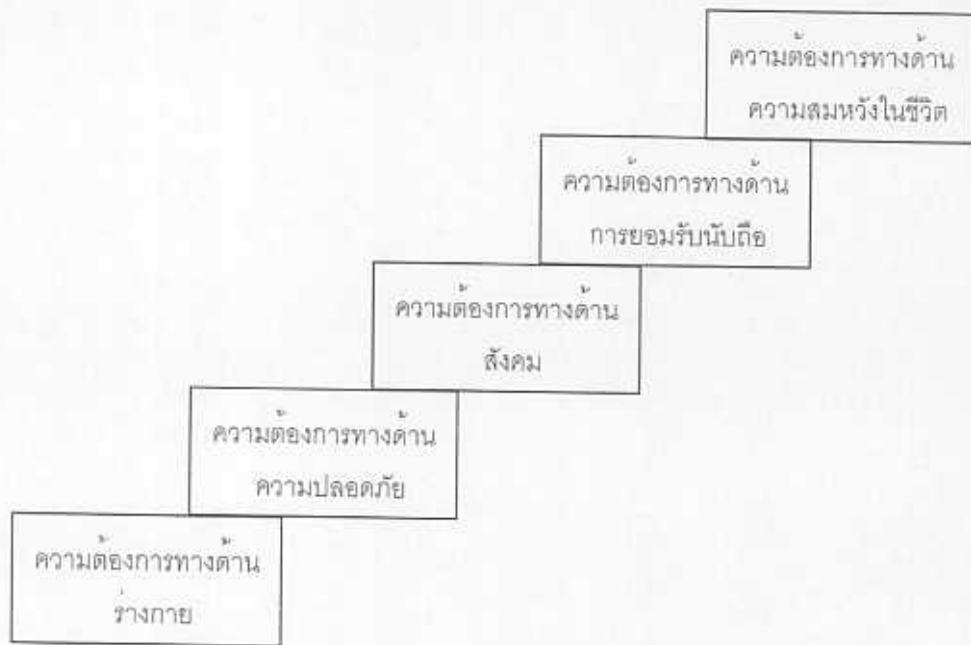
ขั้นที่ 3 ความต้องการทางด้านสังคม เป็นความต้องการของบุคคลที่ต้องการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม ชุมชนหรือชมรมต่างๆ ต้องการจะคบหาสมาคมกับบุคคลอื่น ต้องการให้ได้รับมิตรภาพและความเห็นใจจากกลุ่มเพื่อนฝูง

ขั้นที่ 4 ความต้องการทางด้านเกียรติได้รับการยกย่องนับถือ การมีฐานะเด่นเป็นที่ยอมรับจากบุคคลอื่น การมีความเชื่อมั่นในตัวเอง การได้อยู่ในตำแหน่งที่สำคัญและการมีโอกาสพูดคุยหรือใกล้ชิดกับบุคคลสำคัญ

ขั้นที่ 5 ความต้องการความสมหวังในชีวิต เป็นความต้องการระดับสูงสุด เป็นความต้องการที่บุคคลอยากจะทำสำเร็จทุกสิ่งทุกอย่างตามความนึกคิด หรือความต้องการที่จะใช้ความสามารถของเขาอย่างเต็มที่ทุกสิ่งทุกอย่างตามความนึกคิด หรือความต้องการที่จะใช้ความสามารถของเขาอย่างเต็มที่เพื่อให้เกิดความสำเร็จสมปรารถนา

จะเห็นได้ว่าความต้องการของมนุษย์จะค่อยๆ เพิ่มขยายขอบเขตออกไปเรื่อยๆ กล่าวคือในอันดับแรกมนุษย์จะสนใจเกี่ยวกับการมีชีวิตของตนเอง ต้องการดำเนินชีวิตอย่างปลอดภัยเป็นการส่วนตัว ต้องการเข้าไปอยู่ร่วมกับคนอื่น ต้องการที่จะได้รับการยอมรับนับถือจากสมาชิกของสังคมที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่ และผลสุดท้ายก็คือความต้องการที่จะได้ประสบผลสำเร็จในชีวิตของตนเอง ซึ่งเป็นสุขยอดปรารถนาของมนุษย์ทุกคนดังแสดงให้เห็นในภาพที่ 2.7

รูปที่ 2.8 แสดงลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ตามแนวคิดของ Maslow

ที่มา : จิตวิทยาเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์

จากแนวคิดของ Maslow จะแสดงให้เห็นว่ามนุษย์เรามีความต้องการที่จะดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ ในสังคมอย่างผาสุก ดังนั้นการพัฒนาชุมชนจะต้องยึดจุดประสงค์ของการพัฒนาว่าจะทำอะไรด้วยวิธีการ หรือกระบวนการอย่างไรที่จะเป็นการตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่เป้าหมาย เพื่อให้เขาเหล่านั้นประสบความสำเร็จกับความสุขในการดำเนินชีวิตประจำวันในทำนองเดียวกัน Malcolm S.Knowles (อ้างใน สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. 2524 : 41-42) แยกความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ออกเป็น 6 ด้าน คือ

1. ความต้องการด้านร่างกายภาพ เป็นสิ่งที่สามารถมองเห็นได้ง่าย ส่วนมากมนุษย์เรามีความต้องการด้านนี้ เพื่อความคงอยู่ของร่างกาย ในทางการศึกษาผู้ใหญ่ หมายความว่า ความต้องการมองเห็น ได้ยินเสียง ความสุขสบาย การพักผ่อน หมายความว่าถ้าหากตัวหนังสือเล็กเกินไป เสียงพูดเบาเกินไป แก้วน้ำแข็งเกินไป อาจจะทำให้ผู้เรียนไม่พึงพอใจได้

2. ความต้องการในการเจริญงอกงาม นักจิตวิทยาส่วนมากเห็นตรงกันว่า ความต้องการด้านนี้เป็นสิ่งสำคัญที่จะพาไปสู่ส่วนอื่นๆ ของความต้องการ ซึ่งก็ตรงกับความต้องการกระทำตามความสามารถ (Self-Actualization) ตามทฤษฎีของ Maslow ผู้ใหญ่ที่มองไม่เห็นอนาคตของตัวเองนั้นน่าสงสารมาก เพราะว่าการมองไม่เห็นความก้าวหน้าในอนาคตของตัวเองทำให้คุณค่าอื่นๆ ลดลงอย่างมาก จากการศึกษพบว่าคนที่เกษียณอายุแล้วสามารถทำงานให้เป็นประโยชน์ได้

3. ความต้องการได้รับความมั่นคงปลอดภัย สัตว์โลกมีสัญชาตญาณป้องกันตนเอง ถ้าหากความต้องการความมั่นคงไม่ได้รับการสนองตอบจะเกิดอาการทางพฤติกรรมตามาด้วย คือความรู้สึกล้มใจและไม่มั่นคง และจะถอนตัวออกจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้งหลาย

4. ความต้องการได้รับประสบการณ์ใหม่ๆ เมื่อคนแสวงหาความมั่นคง เข้าต้องเผชิญภัยและการเสี่ยง คนเราอาจจะเมื่อหน้าย่อดังงานประจำที่ซ้ำซาก ดังนั้นเมื่อต้องการด้านนี้ได้รับการตอบสนอง บุคคลนั้นๆ อาจจะพอใจที่ได้รับประสบการณ์ใหม่ๆ รวมทั้งแนวคิดใหม่ๆ ด้วย

5. ความต้องการทางด้านจิตใจ และอารมณ์ ทุกคนต้องการได้รับความรัก รวมทั้งการได้รับผลสำเร็จ อาจจะเรียกได้ว่าเป็นความต้องการทางด้านสังคมมีการร่วมกันแสดงความคิดเห็นความรื่นเริง ความเศร้าโศก ถ้าความต้องการด้านนี้ไม่ได้รับการสนองก็อาจจะทำให้เกิดอาการทางพฤติกรรม เช่น การถอนตัวออกจากกลุ่มหรือมีลักษณะก้าวร้าว แสดงอาการเป็นศัตรู เป็นต้น

6. ความต้องการได้รับการยอมรับ มนุษย์ส่วนมากต้องการได้รับความรู้สึกว่ามีคุณค่า ได้รับการยอมรับ การยกย่องนับถือจากคนอื่น ๆ ในลักษณะเด่นบางด้านของตน ความต้องการทางด้านนี้ ทำให้เขามีการรวบรวมกลุ่มทางสังคม เป็นชุมชนสถาบันต่างๆ ทำให้เขาสามารถแสดงหาสถานภาพและความสนใจจากสมาชิกในกลุ่มได้ด้วย

ความต้องการด้านต่างๆ ดังกล่าวนี้ ถ้านักพัฒนามีความรู้และความเข้าใจแล้ว ก็สามารถจัดโปรแกรมและกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดความมั่นคงแก่ผู้ใหญ่ในชุมชน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง โดยจัดสภาพแวดล้อมให้มีความเหมาะสมในการก่อให้เกิดการเรียนรู้ และการศึกษาศึกษา รวมทั้งการจัดโอกาสให้มีโอกาสพัฒนาในด้านความสัมพันธ์อันดี และอบอุ่นแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องด้วย

Murray and others. (1938 : 65-67) นักจิตวิทยาชาวอเมริกา ได้รวบรวมความต้องการทางด้านจิตใจของมนุษย์ โดยจัดเป็น 28 ชนิด ตัวอย่างความต้องการของมนุษย์ที่เข้าได้รวบรวมไว้ เช่น ความต้องการสะสมสมบัติ ความต้องการความสำเร็จ ความต้องการมีอำนาจ ความต้องการมีเพื่อน ฯลฯ จากการสำรวจรายการความต้องการนี้อย่างละเอียดจะพบว่ามีความต้องการหลายอย่างที่ขัดกันในตัว เช่น ความต้องการเลียนแบบผู้อื่น ความต้องการเป็นตัวของตัวเองและความต้องการแตกต่างจากผู้อื่น เป็นต้น นอกจากนี้จำนวนความต้องการมีมากยากแก่การจดจำด้วยจึงน่าจะมีการลดทอนความต้องการเหล่านี้ลงให้เหลือเป็นความต้องการพื้นฐาน และจัดแบ่งความต้องการให้เป็นระบบ ง่ายแก่การเข้าใจถึงจะดีกว่า นอกจากนี้ Murray ยังได้กล่าวไว้ว่า ความต้องการของมนุษย์ไม่ว่าจะเกิดจากแรงขับภายในร่างกายหรือเกิดจากสังคม (แรงขับภายนอก) ก็จะมีผลสำคัญเท่าเทียมกัน ถ้าเกิดขึ้นพร้อมๆ กัน จะไม่มีความต้องการใดความต้องการหนึ่งที่สำคัญไปกว่าความต้องการอื่น ดังนั้นการเลือกแสดงพฤติกรรมตอบสนองความต้องการจึงไม่แน่นอนอน ไม่สามารถบ่งชี้ได้ว่าอินทรีย์จะเลือกแสดงพฤติกรรมตอบสนองความต้องการใดก่อน ความต้องการของ Maslow นี้ ถ้าหากมนุษย์ไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้ก็อาจจะเกิดความคับข้องใจในตัวบุคคลนั้น ซึ่งย่อมจะส่งผลต่อการเรียนรู้หรือการให้การศึกษาแก่คนในชุมชนด้วย ดังนั้นการที่นักพัฒนาทราบถึงความต้องการของคนในชุมชน จึงนับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการจัดกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ เพื่อ

ส่งเสริมการเรียนรู้ของเขาเหล่านั้น ความต้องการจะเป็นพื้นฐานต่อเนื่องกันในแต่ละระดับ เมื่อความต้องการขั้นต่ำได้รับการตอบสนองพอสมควรแล้ว ความต้องการขั้นสูงขึ้นไปก็จะปรากฏ แต่การเรียนรู้ก็อาจเร่งเร็วก่อนที่ความต้องการระดับต่ำกว่าจะได้รับการตอบสนองก็ได้ ความต้องการระดับต่ำมักจะไม่มีความชัดเจน นอกจากจะให้ความต้องการระดับสูงกว่ามาข่มไว้ การสนองความต้องการระดับต่ำถ้าเกินพอดีแล้วจะเป็นพิษเป็นภัย แต่ความต้องการระบบสูงยังคงตอบสนองได้ดี เพราะเป็นประโยชน์ต่อคนอื่น และจำเป็นสำหรับการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ

2.4.3 ลักษณะความสำคัญของชุมชน

ปัญหาและความต้องการของชุมชนนั้นเป็นผลผลิตของวัฒนธรรม โครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ และสภาพของสิ่งแวดล้อมของชุมชนเอง ในขณะที่วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนกำลังมีการเปลี่ยนแปลง ความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ก็มีแนวโน้มที่จะแตกต่างจากเดิมไปในชุมชนแบบดั้งเดิมที่ไม่มีมีการติดต่อกับภายนอกมากนัก ความต้องการของชุมชนจะปรากฏออกมาในรูปของการเน้นหลักในเรื่องการบริโภค (Consumption-Oriented) แต่ในชุมชนที่ทันสมัยและมีการติดต่อกับสังคมภายนอกตลอดเวลา นั้น ความต้องการของชุมชนจะมีลักษณะเด่นในเรื่องการพัฒนา (Development Oriented) อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าการพัฒนาชุมชนจะยึดถือแนวความคิด “ความต้องการของชุมชน” เป็นแนวทางในการดำเนินงานแต่ก็ยังมีข้อแม้ว่าความต้องการของชุมชนนั้นจะต้องสอดคล้องกับเงื่อนไขบางประการ นั่นคือแนวความคิดนี้จะต้องมีความยืดหยุ่น และเคลื่อนไหวปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย (ปราณี งามสุตร, 2522 : 8-9) เงื่อนไขประการแรกที่ต้องพิจารณาอย่างยิ่ง คือ ความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ซึ่งอาจจะมีใช่เป็นแนวทางที่ดีที่สุดสำหรับการคัดเลือกเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนก็ได้และในทำนองเดียวกันความต้องการที่แท้จริงของชุมชน อาจจะไม่เหมือนกับความต้องการของประเทศชาติ แต่อาจจะกลมกลืนกันได้เหมาะสมในบางโอกาส เช่น ในกรณีที่ผลผลิตของชุมชนเพิ่มขึ้นนั้น สิ่งนี้ก็จะป็นปัจจัยนำไปสู่การเพิ่มผลผลิตของประเทศชาติ ในทางกลับกันความต้องการที่แท้จริงของชุมชนหนึ่ง อาจจะขัดกับผลประโยชน์ของชุมชนอื่นเป็นส่วนรวมที่ใหญ่กว่าก็ได้ เช่น เมื่อชาวบางกลุ่มหนึ่งต้องการน้ำใช้ในการเกษตรเพิ่มมากขึ้นนั้น ก็อาจจะนำไปสู่การลดระดับของผลิตผลทางการเกษตรของชุมชนอื่น ดังนั้นนโยบายที่พึงปรารถนาในการส่งเสริมให้มีการเปลี่ยนแปลงในชุมชนชนบทนั้น ควรจะให้ความสำคัญเป็นประการแรกแก่ความต้องการที่แท้จริง ซึ่งเมื่อได้รับการปฏิบัติให้บรรลุแล้ว จะเป็นการเพิ่มพูนผลประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติเป็นส่วนรวมและยังเป็นการเสริมสร้างให้เกิดความตระหนักแก่ทุกฝ่ายว่า ความต้องการที่แท้จริงของชุมชนและของประเทศนั้น มีความเกี่ยวข้องใกล้ชิด

อีกประการหนึ่งในเรื่องของความต้องการที่แท้จริง ซึ่งมีความหมายอย่างยิ่ง คือ ความสำคัญทางด้านยุทธศาสตร์ของแนวความคิดนี้ ที่จะช่วยให้กระบวนการพัฒนา สามารถดำเนินการไปสู่เป้าหมายได้ ความต้องการของชุมชนซึ่งมีมากนั้นก็มีความแตกต่างกัน ในแง่ของความสำคัญของมันที่จะก่อให้เกิดผลสืบเนื่อง อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหรือเป็นสื่อทำให้ความต้องการที่แท้จริง

นั้นได้รับความสนใจขึ้นมาความต้องการบางอย่าง เมื่อได้รับการบำบัดแล้วจะไม่มีผลสืบเนื่องในลักษณะดังกล่าวเลย และซึ่งอาจจะนำไปสู่การลดระดับความกระตือรือร้น ที่จะให้มีการเปลี่ยนแปลงอีกด้วย ในทางกลับกันก็มีปัญหาและความต้องการบางอย่างเมื่อได้รับการบำบัดแล้วจะเกิดการเปลี่ยนแปลงระดับความงาม ความไฝ่ฝันและขีดความสามารถที่จะบรรลุถึงความปรารถนานั้นๆ จนอาจถึงขั้นที่ว่าชุมชนเปลี่ยนแปลงไปไม่มีทางเหมือนเดิมอีกดังนั้นวัตถุประสงค์ข้อนี้จำเป็นต้องได้รับการพิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วน ในการกำหนดความจำเป็นก่อนหลังของความต้องการที่แท้จริงของชุมชน จากเหตุผลและข้อเท็จจริงดังกล่าวชุมชนและสังคมจะดำรงอยู่ต่อไปเรื่อยๆ ก็คือเมื่อสามารถสนองความต้องการต่างๆ ได้ ความต้องการส่วนหนึ่งเป็นความต้องการพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงอยู่ไม่ว่าจะเป็นสังคมแบบใด ความต้องการพื้นฐานเหล่านี้ แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. ด้านเกี่ยวกับตัวสมาชิก ซึ่งประกอบขึ้นเป็นสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับการดำรงอยู่ของประชากร เช่น ความต้องการอาหาร ความต้องการความปลอดภัยและป้องกันอันตรายต่างๆ ความต้องการต่อของสมาชิก เป็นต้น

2. สังคมมีความต้องการในด้านนี้ เพราะสังคมประกอบด้วยอินทรีย์อื่น หมายถึง ประชากร ดังนั้นทุกสังคมจึงต้องหาทางสนองความต้องการดังกล่าวของตน โดยสังคมเพียงแต่ช่วยให้การสนองความต้องการดังกล่าวทำให้สะดวกและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งทั้งนี้ก็ต้องเป็นผลมาจากการรวมกลุ่มพึ่งพาอาศัยกัน และรวบรวมกลุ่มร่วมมือกันนี้เอง ทำให้เกิดความต้องการต่างๆ ขึ้นมาเกิดความต้องการจะรักษาความสัมพันธ์ของกลุ่มไว้ เพื่อรักษาระบบสังคมให้คงอยู่ตลอดไปอีกด้วย

3. ด้านเกี่ยวกับการแบ่งหน้าที่ระหว่างสมาชิกทั้งหลายในสังคมเดียวกัน ซึ่งในด้านนี้จะต่อเนื่องจากข้อที่ 1 คือเมื่อมีการร่วมกลุ่มร่วมมือในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ก็มักจะมีการแบ่งงานกันทำ ซึ่งจะทำให้เกิดความชำนาญเฉพาะด้านแล้ว ก็มักจะมีการแบ่งงานกันทำ ซึ่งจะทำให้เกิดความชำนาญเฉพาะด้าน ระดับการแบ่งงานตามความชำนาญเป็นเรื่องวัดความซับซ้อนของสังคมด้วย ทุกสังคมย่อมมีการแบ่งงานในระดับใดระดับหนึ่งเสมอ

4. ด้านเกี่ยวกับความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นระหว่างสมาชิกในสังคม สมาชิกในสังคมเดียวกันย่อมจะต้องมีการติดต่อซึ่งกันและกัน ซึ่งในบางครั้งจำเป็นต้องมีวิธูจใจที่จะทำให้สมาชิกติดต่อกัน มีความอดทนต่อกันในบางประการที่ไม่เข้าใจกัน มีการรวมตัวเพื่อต่อต้านบุคคลหรือศัตรูภายนอก มีวิธียกกว่าใครเป็นพวกเดียวกันหรือไม่ มิฉะนั้นก็จะไม่เกิดความสามัคคีกลมเกลียวกันในกลุ่มเท่าที่ควร

5. ด้านเกี่ยวกับการทำให้สังคมดำรงอยู่สืบต่อเนื่องไปเรื่อยๆ หลายชั่วชีวิต โดยต้องมีการรักษาโครงสร้างและแบบแผนความสัมพันธ์ของสมาชิกให้คงอยู่ตลอดไป ไม่ว่าสมาชิกจะล้มหายตายจากไปแล้วที่ชั่วอายุคนก็ตาม

สรุปได้ว่า ความต้องการดังกล่าวนี้ ก็คือความต้องการอยู่รอดของสังคม ความต้องการปลีกย่อยอื่นๆ ก็มีจุดมุ่งหมายต้องการให้มนุษย์อยู่รอด โดยมีสังคมเป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้มีโอกาอยู่รอดขึ้นเท่านั้น

2.4.4 ระบบความต้องการของชุมชน

ความต้องการของคนในชุมชน มีอยู่มากมายหลายอย่างแตกต่างกันไปตามปัจจัยต่างๆ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งมีหลายระดับแตกต่างกันไปด้วย นักพัฒนาจึงจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจให้ชัดเจนดีพอสมควรเพราะความต้องการบางอย่างก็เป็นสิ่งที่ชาวบ้านรู้้อยู่อย่างดี และต้องการบำบัดอย่างกะทันหัน รวดเร็วทันทีทันใด แต่บางอย่างก็ไม่เกี่ยวข้องกับผูกพันกับวิถีชีวิตประจำวันของเขามากนัก หรือบางอย่างก็อาจจะลึกซึ้งยากเกินไปที่ชาวบ้านจะนึกคิดได้ ความต้องการดังกล่าวต่างๆ นี้ การวิจัยและการประเมินผลกระทบการพัฒนาชุมชน (2522 : 28-29) ระบุว่า ในทางวิชาการจำแนกออกเป็น 3 ระดับ คือ

2.4.4.1 ความต้องการที่แท้จริง (Felt Need) ได้แก่ ความต้องการที่แท้จริงที่ชาวบ้านเผชิญอยู่ในขณะนั้นและชาวบ้านปรารถนาที่จะทำทุกสิ่งทุกอย่าง เพื่อให้ความต้องการหรือปัญหานั้นสำเร็จไปตามวัตถุประสงค์ เช่น ข้าวกล้าในนาเสียหาย เพราะแมลงหรือหนูทำลาย ชาวบ้านจะรู้สึกทันทีว่าตนเกิดปัญหานี้และต้องการแก้ไขโดยด่วน เป็นต้น

2.4.4.2 ความต้องการที่แอบแฝง (Unfelt Need) เป็นความต้องการที่ชาวบ้านอาจมองเห็นว่าไม่มีความจำเป็นรีบด่วนที่จะต้องทำ หากงดเว้นกระทำก็จะไม่ก่อให้เกิดความเคยชินและขาดการศึกษาเล่าเรียนมาก เช่น การต็มน้ำที่ไม่สะอาด เพราะเคยดื่มติดต่อกันมา และไม่มีใครชี้แจงว่าในน้ำนั้นมีเชื้อโรคหรืออาจได้รับการแนะนำชี้แจงแล้ว แต่ก็ยังไม่ยอมเชื่อก็ได้ ซึ่งความต้องการในระดับนี้มีความจำเป็นสำหรับการพัฒนาในท้องถิ่นต่างๆ เป็นอย่างมาก นักพัฒนาจำเป็นต้องใช้ความรู้ ความสามารถ ความขยันอดทน ความเสียสละ และต้องใช้ความพยายามอย่างสูง ที่จะทำให้ชาวบ้านยอมรับและเข้าใจปัญหาและความต้องการในระดับนี้

2.4.4.3 ความต้องการที่ไม่เคยรู้สึก หรือตระหนักถึง (Unaware Need) ได้แก่ ความต้องการที่ชาวบ้านในชุมชนต่างๆ ไม่เคยรู้สึกนึกคิด ไม่เคยต้องการ ไม่เคยนึกว่าเป็นปัญหาหรือความต้องการของตน ซึ่งในวิธีการพัฒนาชุมชนนั้นจำเป็นต้องริเริ่มให้มีขึ้น หรือเกิดขึ้นแก่ชาวบ้านในชุมชน เพื่อเป็นรากฐานในการพัฒนาในด้านอื่นๆ เช่น ในด้านการปรับปรุงตนเองให้มีความขยันหมั่นเพียร ปรับปรุงบ้านเรือนให้สะอาด การรวมกลุ่มต่างๆ การเข้ารับการฝึกอบรม ความรู้ต่างๆ ความเสียสละเพื่อส่วนรวม เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่อยู่นอกเหนือจากสามัญสำนึกของชาวบ้านโดยทั่วไป ดังนั้นนักพัฒนา จึงต้องอาศัยเทคนิคและกลวิธีต่างๆ ในการริเริ่มกระตุ้นเตือน อย่างถูกต้องเพื่อจะทำให้ชาวบ้านมองเห็นปัญหาและความต้องการเหล่านั้น

เมื่อนักพัฒนาได้ทราบถึงลักษณะความต้องการ และการจำแนกระดับความต้องการของชุมชนในเชิงวิชาการแล้ว การกระตุ้นให้ชาวบ้านในชุมชน ได้ตระหนักถึงสภาพปัญหาและความต้องการของตนเอง จึงเป็นงานที่สำคัญยิ่ง ซึ่งจุดประสงค์สำคัญที่แท้ก็เพื่อให้ชาวบ้านได้สำนึกว่าปัญหาหรือความต้องการที่เขาประสบอยู่นั้นเป็นสิ่งที่ต้องแก้ไข ตลอดจนเพื่อที่จะปลูกฝังความสำนึกแก่ชาวบ้านว่ามีสิ่งใหม่ๆ ที่จะทำให้วิถีชีวิตของตนเองดียิ่งขึ้น

การกระทำให้ชาวบ้านตระหนักในความต้องการของตนเองนั้น นักพัฒนาจะต้องอาศัยเทคนิค และมีกลวิธีต่างๆ ที่จะพิสูจน์ให้ชาวบ้านได้เห็นและยอมรับว่า สิ่งใดเป็นประโยชน์ สิ่งใดมิใช่ประโยชน์ สิ่งใดไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลง สิ่งใดบ้างที่ต้องทำให้ดีกว่าเดิม เป็นต้น เทคนิคและกลวิธีต่างๆ ที่จะทำให้ชาวบ้านเข้าใจปัญหา และความต้องการของตนเองนั้นเป็นเรื่องยากขึ้นอยู่กับเทคนิควิธีการให้การศึกษา หรือวิธีสอนของนักพัฒนาแต่ละคน และยังขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ อีกหลายประการ เช่น การยอมรับศรัทธาในตัวของนักพัฒนา สภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ สภาพทางภูมิศาสตร์ เหตุการณ์และสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งผิดแผกแตกต่างกันออกไป เทคนิคและกลวิธีที่นำมาใช้ได้ คือ

1. การสอน แนะนำ ชักจูง โดยใช้สื่อทัศนูปกรณ์ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ ภาพนิ่ง สไลด์โปสเตอร์ ฯลฯ

2. การบรรยาย อภิปราย สาธิต ให้เห็นผลเสียที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้รู้และเข้าใจอย่างแท้จริง เป็นการสร้างความเชื่อมั่น ความศรัทธาเลื่อมใส ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหาและความต้องการนั้น

3. การประชุมหรือปรึกษาหารือกัน จัดกลุ่มสังสรรค์ ฯลฯ ให้ชาวบ้านได้พูดคุย ถกเถียง ตอบข้อซักถาม และปรึกษาหารือกันด้วยวิธีการต่างๆ อย่างละเอียดชัดเจน

4. การไปติดต่อสถานที่ที่เกี่ยวข้อง เช่น ศูนย์ส่งเสริมอาชีพ สถานประกอบการ หรือสถานที่อื่นๆ ที่น่าสนใจเกี่ยวกับการพัฒนา เพื่อนำชาวบ้านไปทัศนศึกษาและได้ศึกษาดูของจริงๆ มีโอกาสพูดคุยซักถามเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ และการพัฒนาในด้านต่างๆ

เมื่อชาวบ้านตระหนักและสำนึกถึงปัญหาและความต้องการของตนเองแล้ว นักพัฒนา ก็จะดำเนินการพัฒนาขั้นต่อไป โดยเสนอแนะให้ชาวบ้านและคณะกรรมการซึ่งเป็นตัวแทนของชาวบ้านในชุมชน เช่น คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) หรือคณะกรรมการสภาตำบล (ก.ส.ต.) รู้จักวางโครงการพัฒนาในชุมชนของตนเองร่วมกัน โดยอาศัยการเสาะสละร่วมกันด้วย ทั้งทางด้านแรงงาน วัสดุอุปกรณ์ เงิน เวลาและการจัดการบริหาร โครงการพัฒนาต่างๆ ถ้าเกินกำลังความสามารถของชาวบ้านและคณะกรรมการในชุมชน นักพัฒนา ก็ควรจะต้องช่วยเหลือหรือติดต่อประสานงานให้หน่วยงานของรัฐและเอกชนเข้ามาช่วยเหลือในด้านต่างๆ เท่าที่จำเป็น โดยเฉพาะส่วนที่เกินความสามารถของชาวบ้านจริงๆ เท่านั้นการวางโครงการและการตกลงใจแก้ปัญหาใดๆ ในชุมชน ต้องให้ชาวบ้านเป็นผู้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนหรือมีส่วนร่วมให้มากที่สุด เพื่อที่จะให้ชาวบ้านเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจว่าพวกเขาเป็นผู้คิดริเริ่ม ตัดสินใจเป็นเจ้าของและผู้แสดงความสามารถทำงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ถ้าถึงขั้นนี้ปัญหาและความต้องการของชาวบ้านในชุมชน ก็จะได้รับแก้ไขต่อเนื่องไปอย่างไม่หยุดยั้ง ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีในด้านการพัฒนาอย่างแท้จริง

2.4.5 ความต้องการในด้านต่างๆ ที่สำคัญของชุมชน

ความต้องการของชาวบ้านในชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นมวลชนที่อยู่นอกระบบโรงเรียนนั้น จะต้องการอะไรเป็นเรื่องที่พูดยาก ทั้งนี้เพราะความต้องการกิเลสตาวิสัยปุณฺชนก็เป็นอย่างหนึ่ง ความต้องการพื้นฐานทั้งที่ตระหนักหรือไม่ตระหนักก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง ในที่นี้จะไม่พิจารณาถึงความต้องการตามกิเลส แต่จะพิจารณาเสนอความต้องการพื้นฐานตามสภาพความเป็นจริงดังนี้ คือ

- ต้องการท่ามาหากินให้ลือตา อ้าปากได้ มีกินมีใช้ พอควรแก่สถานการณ์หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ความต้องการความเพียงพอในปัจจุบัน 4 ตั้งแต่เช้าวิชัย จนถึงแก่เฒ่า
- ต้องการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของตนเอง ครอบครัว และหมู่คณะ บ้านเมือง
- ต้องการเสรีภาพที่จะดำรงชีพและแสวงหาความสุข ความพอใจ ตามแบบอย่างที่คนเลือกเองตัดสินใจ
- ต้องการเป็นที่ยอมรับนับถือว่ามีค่าแห่งความเป็นคนเสมอเหมือนผู้อื่น ไม่ต้องการมีปกค้อย

ความต้องการพื้นฐานของคนในชุมชนชนบท ตามกระบวนการจัดการศึกษา เพื่อการพัฒนาชุมชนมีดังนี้

- ความต้องการในการศึกษาขั้นพื้นฐานและเรื่องทั่วๆ ไป เช่น การเรียนรู้หนังสือ อ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น มีความเข้าใจอย่างง่าย ๆ ในเรื่องทางวิทยาศาสตร์ และภาวะแวดล้อมตัวเอง เป็นต้น
- ความต้องการในการศึกษาเพื่อปรับปรุงชีวิตครอบครัวให้ดีขึ้น เช่น ความรู้พื้นฐานทักษะและทัศนคติพื้นฐาน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงคุณภาพของชีวิตให้ดีขึ้น เริ่มในวิชา สุขอนามัย โภชนาการ การจัดบ้าน การเลี้ยงและดูแลเด็ก การซ่อมแซมบ้านให้น่าอยู่ การวางแผนครอบครัว เป็นต้น
- ความต้องการในการศึกษาเพื่อปรับปรุงชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ เช่น ความรู้เกี่ยวกับสถาบันการปกครองท้องถิ่น และของประเทศ รวมทั้งขบวนการต่างๆ ของการดำเนินการปกครองทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับชาติ สหกรณ์ โครงการพัฒนาชุมชน เป็นต้น

ความต้องการความรู้ความเข้าใจในการปกครองของท้องถิ่นและของประเทศ เพื่อปรับปรุงชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ เช่น ความรู้เกี่ยวกับสถาบัน และของประเทศ รวมทั้งขบวนการต่างๆ ของการดำเนินการปกครองทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ สหกรณ์ โครงการพัฒนาชุมชน เป็นต้น

ความต้องการในการศึกษาด้านอาชีพ เช่น ความรู้และทักษะเฉพาะ ซึ่งเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และที่เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต เป็นต้น ความต้องการของชุมชนไม่ว่าจะเป็นชุมชนในชนบท หรือชุมชนในเมืองมีระดับความต้องการและขีดความสามารถทั้งในเรื่องคน สิ่งแวดล้อม และสภาพการณ์ต่างๆ แตกต่างกัน ความต้องการของชุมชนมีส่วนสำคัญที่ทำให้ชุมชนต้องมีการกึกหน้าทีเพื่อตอบสนองความต้องการสำคัญต่างๆ ถ้าพูดอย่างรัฐศาสตร์อาจพูดได้ว่า เป็นหน้าที่ของรัฐ

ที่จะต้องจัดให้มีขึ้นมาในชุมชน แต่ในทฤษฎีของนักพัฒนาที่ยึดหลักสังคมวิทยา โดยมองชุมชน มีการเคลื่อนไหวได้ เปลี่ยนแปลงได้ มีความรู้สึกรับผิดชอบได้ ต่อต้านได้ ขอมรับได้เติบโตและสืบทอดได้ โดยสรุปก็คือ ชุมชนเปรียบเสมือนสิ่งมีชีวิต ที่วิญญาณเฉพาะของชุมชนนั้นๆ ที่วิเคราะห์เปรียบเทียบชุมชนว่าเป็นสิ่งมีชีวิต ก็โดยเหตุที่ชุมชนประกอบด้วยกลุ่มคนและการอยู่ร่วมกันของกลุ่มคน ย่อมทำให้เกิดสิ่งต่างๆ ดังกล่าวได้ เมื่อชุมชนเป็นสิ่งมีชีวิต เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างมีชีวิตจิตใจ โดยเหตุที่ชุมชนประกอบด้วยกลุ่มคนและการอยู่ร่วมกันของกลุ่ม ย่อมก่อให้เกิดสิ่งต่างๆ ดังกล่าวได้ ไพร์สัน เคเซอร์นทร์ (2516 : 25) เมื่อชุมชนเป็นสิ่งมีชีวิต เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างมีชีวิตจิตใจ จึงเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญที่นักพัฒนาจะต้องเข้าใจเพราะขบวนการหรือการเข้าถึงชุมชนย่อมจะก่อให้เกิดผลทางใดทางหนึ่งบางครั้งกิจกรรมก็สนองความต้องการของชุมชนทำให้ชุมชนยอมรับและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีเจริญก้าวหน้าขึ้น แต่กิจกรรมบางอย่างก็ไม่สนองความต้องการของชุมชน ทำให้ชาวบ้านไม่ยอมรับและอาจจะทำให้เล็ดล้มไปได้ในที่สุด

ตามที่กล่าวมาข้างต้นแล้วว่าเมื่อกลุ่มคนมาอยู่ร่วมกัน ก็ย่อมจะนำมาซึ่งกิจกรรมของชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่ย่อมจะตอบสนองความต้องการของคนในชุมชน และผลที่เกิดจากการรวมคนในอาณาบริเวณเดียวกัน จำเป็นต้องมีการจัดระเบียบชุมชน จัดบริการต่างๆ สำหรับการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ตลอดจนการคงอยู่ต่อไปของคนที่เกิดตามมาในชุมชน เพื่อรักษาความเป็นชุมชนที่น่าอยู่ต่อไป

การจัดระเบียบ การจัดบริการ การจัดให้มีสวัสดิการต่างๆ ภายในชุมชนนั้น มิใช่เป็นหน้าที่ของรัฐฝ่ายเดียว ตามแนวคิดของนักรัฐศาสตร์ แต่เป็นหน้าที่หลักของชุมชนนั่นเอง ซึ่งชุมชนมนุษย์เขาทำกันมานานแล้ว โดยอาศัยผู้นำในชุมชนเป็นแกนนำที่สำคัญ และร่วมมือกับคนในชุมชนนั้นๆ ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ปฏิบัติในหมู่บ้านของไทยเรามากมายก็เปรียบเสมือนด้วยทฤษฎีหมายที่ชุมชนเขากำหนดขึ้นมา เพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจและดำรงไว้ซึ่งความเป็นระเบียบ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชน

ในเรื่องภารกิจหน้าที่ของชุมชนจึงเป็นสิ่งที่นักพัฒนา และนักปกครองควรจะต้องยอมรับว่าในปัจจุบันยังจะต้องมีการทำหน้าที่นี้อยู่ ชุมชนจะต้องมีส่วนรับผิดชอบที่จะจัดให้มีบริการขึ้นอย่างมีสัดส่วนและกลมกลืนกับความต้องการของคนในการดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุขและสามารถพัฒนาตนเองตามขีดความสามารถของชุมชน และในส่วนภารกิจหน้าที่ของรัฐนั้น ควรทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนและเสริมกำลัง เพิ่มขีดความสามารถให้กับผู้นำ และผู้อยู่ร่วมกันในชุมชน เพราะรัฐเองก็มีขีดความสามารถจำกัดในตัวอยู่เช่นกัน และที่ร้ายที่สุดถ้ารัฐเป็นผู้จัดการภาระหน้าที่ของชุมชนทุกอย่างแล้ว จะขัดกับธรรมชาติของชุมชนและทำให้ชาวบ้านเขินอาย ที่จะรอรับความช่วยเหลือจากบุคคลภายนอกที่หยิ่งยโสให้อยู่ตลอดเวลา

ความต้องการของชุมชนที่สำคัญ ซึ่งถือว่าเป็นภารกิจหน้าที่ของชุมชนด้วยที่จะตอบสนองความต้องการด้านต่างๆ เหล่านี้แยกออกเป็น 4 ด้านคือ

1. ความต้องการของชุมชนด้านสาธารณูปโภค
2. ความต้องการของชุมชนด้านเศรษฐกิจ
3. ความต้องการของชุมชนด้านการเมืองการปกครอง
4. ความต้องการของชุมชนด้านสังคมวัฒนธรรม

2.4.6 ความต้องการของชุมชนด้านสาธารณูปโภค

สาธารณูปโภค หมายถึง สิ่งของต่างๆ ที่เป็นสาธารณะ คนทุกคนในชุมชนใช้บริการร่วมกัน ได้ไม่มีใครเป็นเจ้าของคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นเจ้าของร่วมกัน เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกเบื้องต้นให้กับทุกคนในชุมชน ความต้องการของชุมชนในด้านนี้ย่อมแล้วแต่ประเภทของชุมชนและความเจริญมากน้อยของชุมชน แต่โดยทั่วไป และคนในชุมชนมักจะมีความต้องการในด้านสาธารณูปโภคต่อไปนี้

1. ต้องการถนนภายในชุมชน และถนนติดต่อกับชุมชนภายนอก ได้อย่างสะดวกสบายดีพอสมควร ซึ่งในภาวะปัจจุบันที่ในประเทศไทยมีการพัฒนาด้านถนนหนทางอย่างมากมาย สามารถติดต่อกันทั่วถึงระหว่างชุมชนใหญ่ๆ และภายในชุมชนเล็กๆ กำลังพัฒนาให้ดีขึ้นกว่าเดิมอยู่ตลอดเวลา

2. ต้องการแหล่งน้ำเพื่อการบริโภค และเพื่อประกอบอาชีพ โดยมีจำนวนเพียงพอ มีคุณภาพดีปราศจากเชื้อโรค และที่ทั่วถึงตลอดทั้งปี ไม่ทำให้ชุมชนขาดแคลนน้ำตลอดทุกฤดูกาล ในปัจจุบันนี้ชุมชนต่างๆ ของไทย โดยเฉพาะในชนบทยังมีปัญหาและความต้องการด้านนี้อยู่มาก

3. ต้องการแสงสว่างโดยเฉพาะไฟฟ้า เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกสบายของชีวิตในด้านต่างๆ เพราะถ้าไม่มีไฟฟ้าใช้ การดำเนินชีวิตในชุมชนจะรู้สึกเหงา เงียบสงบ ว่างแวงและไม่ค่อยมีชีวิตชีวา เนื่องจากข้าวของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันทุกวันนี้ส่วนใหญ่ต้องใช้พลังงานไฟฟ้าทั้งสิ้น ด้วยชุมชนในปัจจุบันหลายแห่งก็พยายามจะจัดให้มีไฟฟ้าให้ทั่วถึงชุมชน เพื่อตอบสนองความต้องการด้านนี้

4. ต้องการสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ โดยปกติสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของชุมชนก็พอหาได้จากสภาพธรรมชาติภายในหมู่บ้านและชุมชนนั่นเองที่จัดขึ้น โดยเฉพาะก็พ้อมีบ้างเช่น บริเวณสวนสาธารณะร่วมไม้ใหญ่ ปลูกไม้ดอกไม้ประดับ สถานที่นั่งเล่นสังสรรค์หรือพบปะสังสรรค์อย่างศาลาพักผ่อนหรือศาลาประชาคมริมถนนหนทางหรือใจกลางชุมชน โดยส่วนใหญ่ชาวบ้านมักจะใช้ร้านค้าแพเป็นที่พักผ่อนพบปะสังสรรค์กัน โดยเฉพาะทางภาคใต้ บางครั้งก็อานใช้บริเวณบ้านหรือของหมู่บ้านเป็นที่พบปะคุยกันก็ได้

5. ความต้องการด้านนันทนาการและการกีฬา การสนุกสนานรื่นเริงและการออกกำลังกายของคนในชุมชนพ้อมีอยู่บ้าง โดยเฉพาะด้านกีฬาเพื่อสนุกสนาน ส่วนใหญ่หมู่บ้านจะมีลานกว้างที่เด็กนักเรียนหรือผู้ใหญ่จะมารวมกลุ่มเล่นกีฬาพื้นเมืองในเวลาว่าง และในปัจจุบันโรงเรียนประชาบาลในชุมชนก็จะมีสถานกีฬาแทบทุกแห่ง จึงเป็นศูนย์รวมของชุมชนในการสนองความต้องการด้านนี้

ได้นอกจากนี้บริเวณลานวัดบางแห่ง ซึ่งอาจจะติดกับหรือที่เดียวกับสนามโรงเรียน ก็ใช้ประโยชน์ในด้านนันทนาการ และการกีฬาได้ดี

ความต้องการของชุมชนทางด้านสาธารณูปการดังกล่าวนี้ เป็นสิ่งจำเป็นที่ทุกชุมชนจะต้องพยายามจัดให้มีขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของคนในชุมชน แต่จะจัดทำให้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความพร้อม การร่วมมือร่วมใจ และการเอาจริงเอาจังของคนในชุมชนนั่นเองซึ่งในปัจจุบันนี้เจ้าหน้าที่ของรัฐได้เข้าไปช่วยในทุกด้านให้ความสนองความต้องการของคนในชุมชนได้รวดเร็วขึ้นและสมาชิกในชุมชนโดยทั่วๆ ไปอย่างเหมาะสมเพียงพอ เช่น การผลิตอาหาร เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม เครื่องมือ เครื่องใช้ ที่อยู่อาศัย เครื่องอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิต เป็นต้น ซึ่งความต้องการในด้านนี้ชุมชนสามารถสนองความต้องการในรูปของการให้การฝึกอบรม เพื่อให้สมาชิกมีความสามารถในการประกอบอาชีพที่ตนถนัดและสนับสนุน ให้ประกอบอาชีพที่เด่นและเหมาะสมกับทรัพยากรของชุมชนแต่ละแห่งอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ยังมีความต้องการขนถ่ายสินค้า หรือการขนส่งติดต่อไปมาซื้อขายกันอย่างสะดวกสบายและรวดเร็วพอสมควร

ความต้องการทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนดังกล่าว ถ้านำมาเปรียบเทียบกับลักษณะชุมชนไทย ยังคงห่างกันมากนัก ถึงแม้ว่าในขณะนั้นนี้ทางราชการได้พยายามทุกวิถีทางที่จะนำบริการทางเศรษฐกิจมาสู่หมู่บ้านในชุมชนต่างๆ ถ้าพึ่งแต่ชาวบ้านทำหน้าที่เป็นหน่วยผลิต เพื่อการอุปโภคภายในครอบครัวก็ยังไม่ค่อยจะพอเพียงแล้ว ดังนั้นการจัดให้มีการแลกเปลี่ยน การตลาด บริการด้านสินค้า การฝึกอบรมทักษะในการผลิตทางการเกษตร ที่หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้พยายามทำกันอยู่ยังไม่ก้าวหน้าบังเกิดผลเท่าที่ควรนัก ยิ่งถ้าพิจารณาว่าควรจะให้ชุมชนจัดให้มีบริการเหล่านั้นขึ้นเอง เพื่อสมาชิกในชุมชนเกือบจะพูดได้ว่า หมู่บ้านในชุมชนชนบททำได้ในวงจำกัดมา ตัวอย่างเช่น การใช้แรงงานในเวลาหนานา และเวลาเก็บเกี่ยว การให้กู้ยืมเงินระหว่างเพื่อนบ้าน ญาติพี่น้อง การยืมกันใช้วัวใช้ควายในการทำงาน ก็เป็นลักษณะของสังคมชนบทชั่วคราวชั่วคราวเท่านั้น ถึงแม้รัฐจะพยายามชี้แนะนำให้รวมกลุ่มถาวรในลักษณะแบบสหกรณ์ก็ทำได้ผลไม่มากนัก ได้ผลเฉพาะบางชุมชนเท่านั้น คงอาจจะต้องใช้เวลาในการให้การศึกษาและปรับตัวเข้ากับสภาพธรรมชาติของชุมชนมากยิ่งขึ้นกว่านี้

2.4.7 ความต้องการของชุมชนด้านการเมืองการปกครอง

การเมืองและการปกครองมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เนื่องจากการเมืองและการปกครองเป็นของคู่กัน ไม่สามารถแยกจากกันได้โดยเด็ดขาด มีคนเปรียบเทียบไว้ว่า การเมืองและการปกครองเปรียบเสมือนคนละด้านของเหรียญอันเดียวกัน ซึ่งจะปรากฏอยู่ด้วยเสมอการเมืองและการปกครองเป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เพราะเป็นส่วนสำคัญของการดำรงชีวิตของมนุษย์ ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่าบุคคลย่อมมีความต้องการ ต่างฝ่ายต่างก็พยายามดำเนินการ เพื่อให้ได้ประโยชน์ตามที่ตนปรารถนา ความต้องการของคนอาจขัดกันได้ ดังนั้นการแก้ไขความขัดแย้งก็ดี การแบ่งปันคุณค่า

หรือประโยชน์ต่างๆ ในสังคมที่มีอยู่น้อยลงไปทุกวันเพื่อให้ทั่วถึงก็ดี การดำเนินการเพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ร่วมกันก็ดี ถือว่าเป็นกิจกรรมทางการเมืองการปกครองทั้งสิ้น สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของมนุษย์ทุกคนไม่มากก็น้อย

การเมืองมีความหมายหลายประการ แต่ทุกประการจะมีลักษณะร่วมกันคือ การเมืองร้องมีลักษณะเป็นกิจกรรม หรือกระบวนการ ความหมายที่สำคัญ เช่น

- การเมือง คือ ศิลปะในการปกครอง
- การเมือง คือ การใช้อิทธิพล
- การเมือง คือ การดำเนินการ หรือการค้ำประกันต่อสู้เพื่อให้ได้อำนาจ
- การเมือง คือ การกำหนดวัตถุประสงค์ร่วมกัน และดำเนินการเพื่อให้บรรลุถึง

วัตถุประสงค์ดังกล่าวนี้

- การเมือง คือ การกำหนดนโยบาย สาธารณะ และการแข่งขันประโยชน์ต่างๆ ในสังคม
- การเมือง คือ กิจกรรมที่ประกอบด้วยลักษณะสำคัญ หลายประการร่วมกัน คือ การกำหนดข้อตกลงใจ หรือการตัดสินใจ การแบ่งปันประโยชน์หรือคุณค่าต่างๆ การกำหนดเป้าหมาย การแสวงหาอำนาจ การแข่งขันเพื่อรักษาแสดงหาผลประโยชน์ การแสดงอิทธิพล

โดยทั่วไปแล้ว การเมืองน่าจะหมายถึง กิจกรรม มนุษย์ ซึ่งเกี่ยวกับการกำหนดและการใช้ข้อตกลงใจต่างๆ เพื่อแข่งขันคุณค่าในสังคมและอำนาจบังคับให้เป็นไปตามข้อตกลงใจมาจากสังคมนั่นเอง ตัวอย่างเช่น การที่ประชาชนรวมกันขึ้นเป็นกลุ่มการเมืองหรือพรรคการเมืองเพื่อที่จะแข่งขันเข้าไปเป็นรัฐบาลนั้นก็เพื่อมีอำนาจในการกำหนดนโยบาย หรือกฎหมายเพื่อให้มีการดำเนินงานต่างๆ ภายในสังคมที่กลุ่มหรือพรรคปรารถนาการดำเนินการเหล่านั้น การกระทำเช่นนี้ถือเป็นกิจกรรม นโยบายหรือกฎหมายที่กำหนดขึ้นก็คือ ข้อตกลงใจ ซึ่งจะได้นำไปใช้บังคับอีกชั้นหนึ่ง ส่วนคุณค่าหรือประโยชน์ที่เป็นผลมาจากกฎหมายนโยบายนั้น อาจได้แก่การสร้างความสะดวกเรียบร้อย การให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ การลดช่องว่างด้วยการให้สวัสดิการแก่ประชาชน สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นคุณค่าหรือประโยชน์ ซึ่งเกิดขึ้นจากข้อตกลงใจ (กฎหมายหรือนโยบาย) ซึ่งมาจากกิจกรรมของประชาชนดังกล่าวแล้วข้างต้น ถ้าการเมืองเป็นไปในทางที่ดี การแบ่งปันประโยชน์ก็จะเป็นไปด้วยดี ความสงบสุข ความยุติธรรมก็ตกอยู่กับประชาชนส่วนรวมแต่ถ้าการเมืองไม่ถูกต้อง ประโยชน์สุขต่างๆ ก็อาจจะไปตกอยู่กับบุคคลบางกลุ่ม ระบบการเมือง การปกครองเป็นแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ซึ่งก่อให้เกิดข้อตกลงใจที่มีอำนาจบังคับในสังคม เช่น ในระบบการเมืองแบบเผด็จการ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์เป็นไปในลักษณะที่ประชาชนต้องยอมรับอำนาจของผู้นำชนชั้นนำหรือที่มีอำนาจปกครอง ข้อตกลงใจหรือคำสั่งซึ่งมาจากผู้ปกครองนั้น ประชาชนต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตาม ส่วนระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย ถือว่าประชาชนทุกคนมีความสัมพันธ์ต่อกัน โดยเท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นเจ้าของประเทศ และเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยเสมอกัน ประชาชนทุกคนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายหรือข้อตกลงใจหรือคำสั่งใดๆ เพื่อใช้บังคับในประเทศที่ทุกคน

จะต้องปฏิบัติตามความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนและปฏิบัติเช่นนี้ ถือว่าเป็นการปกครองตนเองของประชาชน (ชัยพร วิชาวุธ. 2524 : 216-217)

ความต้องการของชุมชนทางด้านการเมืองการปกครองนั้น ก็คือ ความต้องการที่จะต้องจัดให้มีหน่วยการปกครองท้องถิ่น (Local Administrative) ซึ่งอาจจะเรียกชื่อต่างๆ กันไป เช่น สภาตำบล สุขาภิบาล เทศบาล เป็นต้น หน่วยการปกครองท้องถิ่น จะทำหน้าที่เป็นผู้จัดระเบียบชุมชน เป็นตัวแทนของสมาชิกชุมชน ที่จะต้องตัดสินใจในการกระทำหรือไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของชุมชน ถ้าเป็นชุมชนในสมัยดั้งเดิมก็เปรียบเสมือนหัวหน้าเผ่าหรือหัวหน้าหมู่บ้านที่ชาวบ้านให้การเคารพนับถือถ่ายทอดวิกรรมของบรรพบุรุษของคนเผ่าต่างๆ

หน่วยการปกครองท้องถิ่นในหลายประเทศก็จัดทำในรูปลักษณะที่แตกต่างกัน บางแห่งใช้วิธีเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน บางแห่งการใช้การแต่งตั้งทางราชการ และบางแห่งก็ผสมกัน โดยถึงแม้ว่าประชาชนจะเลือกตั้งแล้ว ก็ยังต้องให้ทางราชการเห็นชอบแล้วจึงแต่งตั้งให้เป็นไปได้หรือมิฉะนั้นก็จะส่งหน้าที่ทางราชการมาควบคุมการบริหาร เป็นต้น

ในชุมชนชนบทไทย มีตัวแทนของหน่วยการปกครองท้องถิ่น ในระดับหมู่บ้านและตำบล คือผู้ใหญ่บ้านและกำนัน แต่เดิมนั้นใครได้รับแต่งตั้งให้เป็นแล้ว ก็จะดำรงตำแหน่งจนตัวสิ้นชีวิตหรือสมัครใจลาออก เพิ่งจะมีการให้พ้นจากตำแหน่งหน้าที่ เพราะครบเกษียณอายุเมื่อสมัยคณะปฏิวัติ (พ.ศ.2516) นี้เอง ส่วนการดำเนินงานในรูปคณะกรรมการที่จะทำหน้าที่สภาประชาชนในระดับหมู่บ้าน ตำบลนั้นยังไม่ค่อยสมบูรณ์ มีการเปลี่ยนแปลงรูปคณะกรรมการมาหลายรูปแบบจนปัจจุบันตามคำสั่งคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 326/2515 ให้จัดในรูปสภาตำบล โดยดำเนินการจัดสภาตำบลครบทุกตำบลแล้ว นอกจากกระทรวงมหาดไทยแล้ว ยังมีกระทรวงอื่นๆ ที่เข้าไปจัดให้รูปคณะกรรมการในระดับหมู่บ้านอีกมากมาย ตามภารกิจหน้าที่ของส่วนราชการนั้นๆ ในบางหมู่บ้านมีคณะกรรมการประเภทต่างๆ ถึง 20 คณะ แล้วแต่หน่วยงานใดเป็นเจ้าของเรื่องนั้น ให้การสนับสนุนเฉพาะกิจกรรมของตน นับว่าเป็นจุดอ่อนที่สำคัญในการพัฒนาชุมชนที่นักพัฒนาจะหาทางปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมเพื่อทำให้หมู่บ้าน และตำบลมีคณะกรรมการชุดเดียวที่ทำหน้าที่ตัวแทนของสมาชิกในชุมชนนั้น เป็นผู้ตัดสินใจแทนมวลสมาชิก รักษาผลประโยชน์ส่วนรวมของชุมชน และรับเป็นหน่วยงานการปกครองท้องถิ่นได้สมบูรณ์แบบในปัจจุบันนี้รัฐบาลชุดปัจจุบันที่พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรีก็ได้ปรับปรุงระบบบริหารการพัฒนาชนบทแนวใหม่ขึ้น โดยให้มีหน่วยการปกครองท้องถิ่นเพียงหน่วยเดียวโดยเฉพาะสภาตำบล ให้ทำหน้าที่ให้เข้มแข็งเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของชุมชนอย่างแท้จริงด้วย

2.5 การอนุรักษ์เรือนพื้นถิ่น

2.5.1 ความหมายของคำว่าอนุรักษ์

ประนอม ต้นสุขานันท์ (2530 :10) ได้ให้ความหมายของคำว่าอนุรักษ์ไว้ดังนี้

- การอนุรักษ์ หมายถึง การใช้และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นอย่างรอบคอบ เพื่อบรรลุตามความต้องการในอนาคต
- การอนุรักษ์ หมายถึง การปรับปรุงหรือป้องกันอาคารและบริเวณใกล้เคียง หมู่บ้านหรือเมืองขนาดเล็ก หรืออาจเป็นส่วนหนึ่งของเมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์
- การอนุรักษ์ หมายถึง การวางแผนการใช้อาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม และเทคโนโลยี รวมถึงการดูแลรักษาอาคาร กิจกรรมในอาคาร เป็นต้น
- การอนุรักษ์ หมายถึง การกระทำเพื่อป้องกันการเสื่อมโทรม รวมถึงกิจกรรมอย่างอื่น ๆ ที่ทำเพื่อยืดอายุมรดกทางวัฒนธรรม
- การอนุรักษ์ หมายถึง การรักษาร่างกายของเมืองเพื่อให้ระบบเศรษฐกิจและสังคมดำเนินไปด้วยดี การผ่าตัดเพื่อปรับปรุงระบบการติดต่อ และการสร้างชีวิตใหม่ในส่วนที่เสื่อมโทรม
- การอนุรักษ์ หมายถึง การรักษาสິงใดสิ่งหนึ่งให้คงอยู่ในสภาพเดิมที่มันเป็นอย่างยิ่งมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ซึ่งวิธีการนี้จะต้องเป็นการทำงานที่ค่อนข้างมาก อยู่ในการทำงานปกติแล้วอาจจะหมายถึง การรักษาสິงใดก็ตามให้อยู่ในสภาพที่ดี โดยการทำนุบำรุงอย่างสม่ำเสมอแต่ต่อเนื่อง

2.5.2 วิธีการอนุรักษ์

วีระ โรจน์พจนรัตน์ (อ้างใน ทวี ไชยนาพงศ์. 2543 : 47) ได้เสนอ วิธีการในการสงวนรักษาสถาปัตยกรรมและสถานที่ทางวัฒนธรรม ไว้ดังนี้

ในการอนุรักษ์สงวนรักษาสถาปัตยกรรม การดำเนินการอาจปฏิบัติในระดับและวิธีการต่างๆ ขึ้นอยู่กับสภาพของอาคารและสถานที่แต่ละแห่งเป็นสำคัญซึ่งสามารถจำแนกได้ดังนี้

2.5.1.1 การบำรุงดูแลรักษา (Maintenance) ในมาตรการนี้เป็นวิธีการดำเนินการให้โบราณสถานคงอยู่ในสภาพที่เคยเป็นอยู่ โดยมุ่งเน้นในเรื่องของการตรวจตราอย่างสม่ำเสมอและการบำรุงรักษาแบบหมุนเวียนและแบบประจำ นอกจากนี้ยังรวมถึงการซ่อมแซมเล็กๆ น้อยๆ

2.5.1.2 การอนุรักษ์ทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Conservation) ได้แก่ การดำเนินการที่นำความรู้และผลการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์มาปรับใช้ เพื่อการอนุรักษ์และสงวนรักษาสถาปัตยกรรม ซึ่งจะมีผลอย่างมากในการคงคุณค่า และความเป็นของแท้ดั้งเดิมของวัสดุก่อสร้างและรูปทรงและส่วนประกอบต่างๆ ของสถาปัตยกรรม

2.5.1.3 ส่งเสริมความมั่นคงแข็งแรง (Consolidation) หมายถึง กระบวนการใช้มาตรการที่เหมาะสมเพื่อทำให้อาคารที่มั่นคงแข็งแรง สามารถทนต่อการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศได้สืบต่อไป หรือทำให้เกิดความสมบูรณ์ทางโครงสร้าง การดำเนินการวิธีการนี้ที่ปฏิบัติโดยทั่วไปได้แก่ การเสริมความมั่นคงของส่วนฐานรากและส่วนโครงสร้างภายในตัวโบราณสถาน ที่ไม่แข็งแรงปลอดภัย

ให้มีความมั่นคงแข็งแรงยิ่งขึ้นทั้งรูปทรงตามที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันจะต้องคงไว้โดยไม่มี การเปลี่ยนแปลง

2.5.1.4 การบูรณะปฏิสังขรณ์ (Restration) หมายถึง การกระทำหรือกระบวนการในการ ทำให้รูปทรงหรือรายละเอียดต่างๆ ของสถาปัตยกรรมรวมทั้งสถานที่ดังกล่าวปรากฏให้เห็นเช่นที่เคยเป็นในอดีต วิธีการปฏิบัตินี้อาจเป็นการเอาส่วนต่อเติมที่สร้างขึ้นภายหลังออกหรือเป็นการเสริมทดแทนส่วนดั้งเดิมที่ขาดหายไปก็ได้ ซึ่งวัตถุประสงค์ของการบูรณะปฏิสังขรณ์ไม่เพียงแต่ จะเพื่ออนุรักษ์ความสมบูรณ์ของสถาปัตยกรรมเท่านั้น แต่ยังจะทำให้เห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมชัดเจนขึ้น ซึ่งการบูรณะปฏิสังขรณ์มักเป็นกระบวนการพิเศษและสำคัญบนพื้นฐานของการคาดคะเน

2.5.1.5 การสร้างรูปแบบขึ้นใหม่ (Reconstruction) หมายถึง การสร้างใหม่อีกครั้ง ซึ่งการดำเนินการนี้อาจใช้วัสดุเก่าหรือใหม่ หรือทั้งสองอย่าง ซึ่งการดำเนินการจะต้องขึ้นอยู่กับ ความถูกต้องของข้อมูลและหลักฐานทางด้านโบราณคดี และสถาปัตยกรรมที่ชัดเจน ไม่ใช่มาจากการเดาหรือคาดคะเน การสร้างขึ้นใหม่เป็นวิธีการที่เหมาะสมในกรณีที่เกิดภัยพิบัติต่างๆ เช่น ไฟไหม้ แผ่นดินไหว หรือสงคราม การดำเนินการโดยวิธีนี้รวมถึงการย้ายที่ตั้งของสถาปัตยกรรมหรือส่วนของ สิ่งในการก่อสร้างโบราณสถานไปยังสถานที่ใหม่ ซึ่งย่อมต้องมีการรื้อและสร้างประกอบใหม่ซึ่ง กรณีนี้ถือเป็นการจำเป็นที่ต้องทำเช่นนั้น

2.5.1.6 การบูรณะแบบจัดขึ้นส่วนเก่าใส่ตามแบบเดิม (Anastilosis) การบูรณะปฏิสังขรณ์โดยวิธีนี้เป็นวิธีการที่ประกอบสิ่งก่อสร้างโบราณขึ้นใหม่ โดยใช้วัสดุเดิมที่ยังมีอยู่ วิธีการบูรณะปฏิสังขรณ์ โดยวิธีนี้จะใช้กับสิ่งก่อสร้างที่สามารถศึกษาหรือสามารถบ่งบอกรูปทรงได้ชัดเจน สถาปัตยกรรมที่ใช้วิธีการนี้ส่วนใหญ่จะเป็นสถาปัตยกรรมหินหรือไม้

2.5.3 สิ่งที่ต้องคำนึงต่อการอนุรักษ์

สืบเนื่องมาจากวิวัฒนาการที่ยาวนานกว่าจะมาเป็นสภาพสังคมอย่างปัจจุบัน การก่อสร้างอาคารสถานที่ต่างๆ เพื่อสนองประโยชน์ใช้สอยของมนุษย์จำนวนมาก โดยเฉพาะในสังคมที่เลือกใช้วัสดุที่แข็งแรง ถาวรและเทคนิคการก่อสร้างที่มั่นคงแข็งแรง จึงทำให้ยังคงเหลืออาคารสิ่งปลูกสร้างจนถึงปัจจุบัน แต่ด้วยข้อจำกัดในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสภาวะแวดล้อมต่างๆ จึงทำให้การอนุรักษ์อาคารสถาปัตยกรรมไม่สามารถทำได้อย่างทั่วถึง จึงต้องมีข้อพิจารณาคุณค่าของงานก่อสร้างอาคารสถานที่ประเภทต่างๆ ที่ควรได้รับการอนุรักษ์ไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของสังคมต่อไปดังนี้

2.5.3.1 งานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าดีเด่นทางศิลปะ

เนื่องจากงานด้านสถาปัตยกรรมเป็นส่วนหนึ่งของงานด้านศิลปะ ดังนั้นสิ่งก่อสร้างใดที่มีคุณค่าลักษณะเด่นทางด้านความงามในเรื่องรูปทรง สี องค์ประกอบศิลปะที่ดี ควรจะต้องอนุรักษ์ไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมต่อไป เช่น เจดีย์พระธาตุหริภุญไชย ที่ลำพูน เป็นเจดีย์ที่สวยงาม เป็นต้น

2.5.3.2 งานสถาปัตยกรรมที่แสดงถึงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในศาสตร์แห่งสถาปัตยกรรม ในประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมจำนวนหนึ่ง ที่สะท้อนให้เห็นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของผู้ออกแบบ เช่น การสร้างสรรค์พื้นที่ใช้สอย ที่วางภายในอาคารและภายนอกอาคาร รูปทรง รูปค้ำ ที่สวยงาม แปลกใหม่ เป็นประโยชน์ต่อการใช้สอย แตกต่างไปจากสิ่งก่อสร้างที่มีอยู่ใหม่ โบสถ์วัดศาลาลอยที่โคราช บ้านวิลล่าชาววย ของเลอคอร์บูซิเอ เป็นต้น

2.5.3.3 งานสถาปัตยกรรมที่แสดงความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสถาปัตยกรรม จากอดีตจนถึงปัจจุบันมนุษย์ได้คิดค้นและพัฒนาเทคโนโลยีในด้านการก่อสร้าง และงานด้านสถาปัตยกรรมต่างๆ มากมายทั้งในด้านระบบ เทคนิคกรรมวิธีในการก่อสร้างรวมถึงวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้าง งานสถาปัตยกรรมจำนวนหนึ่งที่ได้รับการออกแบบและใช้วัสดุสมัยใหม่ รวมถึงระบบในการก่อสร้างสมัยใหม่ที่เพิ่งคิดค้นขึ้นมาได้สำเร็จ และมีผลต่องานก่อสร้างในภายหลัง เช่น หอสูงเอลเฟล ที่ปารีส เป็นสถาปัตยกรรมโครงสร้างเหล็กที่มีขนาดสูงรุ่นแรกของโลก เช่นเดียวกับตึกเก้าชั้นที่สำเพ็ง กรุงเทพฯ ก็เป็นอาคารสูงรุ่นแรกของเมืองไทยเช่นเดียวกับสถานีรถไฟหัวลำโพง เป็นอาคารที่มีโครงสร้างคลุมพื้นที่ใหญ่หลังแรกของเมืองไทย

2.5.3.4 งานสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องในประวัติศาสตร์ของชาติ

อาคารที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เช่น พระบรมมหาราชวัง ซากอาคารโบราณในเมืองเก่าอยุธยา สุโขทัย กำแพงเพชร เป็นต้น จำเป็นต้องมีการอนุรักษ์ไว้เพื่อเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และเป็นอนุสรณ์ต่อไป

2.5.3.5 งานสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องในเหตุการณ์สำคัญ หรือบุคคลสำคัญของบ้านเมือง

มีอาคารสถานที่มากมายเป็นสถานที่เกิดเหตุการณ์ในอดีต และมีความสำคัญในด้านประวัติศาสตร์ หรือต่อสังคม ตลอดจนเป็นสถานที่เกี่ยวข้องกับบุคคล ได้แก่ บ้านเกิด ที่มรณะ สถานที่ทำงาน กั้นพบ ประดิษฐ์สิ่งต่างๆ หรือสถานที่สร้างสรรค์งานศิลปะที่สำคัญของศิลปินสถานที่ใช้ในการดำเนินงานหรือประชุมวางแผน ก่อให้เกิดเหตุการณ์สำคัญต่อมา เช่น หอไตรวัดระฆัง ครั้งหนึ่งเคยเป็นตำหนักของพระราชวรินทร์และเป็นสถานที่พระราชสมภพของพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เป็นต้น

2.5.3.6 สถาปัตยกรรมที่มีความสำคัญต่อชุมชนในท้องถิ่นต่างๆ อาคารที่มีความเกี่ยวข้องและสำคัญต่อชุมชนใดชุมชนหนึ่ง โดยเฉพาะประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ มีความผูกพันใคร่ที่จะรักษาเป็นอนุสรณ์ ได้แก่ วิังเจ้าเมือง วัดสำคัญของชุมชนนั้นและสิ่งก่อสร้างอื่นๆ

2.5.4 การดำเนินการอนุรักษ์

จารุณี ศิริมิ่งกะลา (2533 : 5-10) ได้กล่าวถึง วิธีการในการดำเนินการอนุรักษ์ไว้ดังนี้

2.5.4.1 การคัดเลือกการอนุรักษ์ เป็นไปได้ยากที่จะทำการอนุรักษ์สภาพดั้งเดิมของเมืองเอาไว้ได้ทั้งหมด เนื่องจากข้อจำกัดในปัจจัยต่างๆ ได้แก่ วัสดุเทคโนโลยีและรวมไปถึงพัฒนาการ

ทางด้านเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการเมือง มีผลทำให้เมืองมีการเปลี่ยนแปลง โคมองหน้าไป ดังนั้นในการวางแผนการอนุรักษ์จะต้องเปิดโอกาสให้มีการเปลี่ยนแปลงได้ โดยที่จะต้องมีการวางแผนในการเปลี่ยนแปลงว่าจะเป็นส่วนใด และในลักษณะใด ดังนั้นในการคัดเลือกการอนุรักษ์ จึงจะต้องมีการประเมินคุณค่า เพื่อกำหนดคุณค่าและความสำคัญของอาคารหรือพื้นที่ที่จะอนุรักษ์

2.5.4.2 การกำจัดการเปลี่ยนแปลงและการขยายตัว การวางแผนในการอนุรักษ์ จะต้องพิจารณาถึงการวางแผนควบคู่กันไป คือเมื่อมีการอนุรักษ์ส่วนหนึ่งส่วนใดของเมือง ก็จะต้องปล่อยให้ส่วนที่เหลือของเมืองได้มีการเปลี่ยนแปลงไปโดยสมดุลกัน

2.5.4.3 การใช้งานอย่างมีประสิทธิภาพและความเป็นไปได้ทางเศรษฐกิจของอาคารหรือพื้นที่จะอนุรักษ์นอกจากการอนุรักษ์แล้ว จะต้องมีการใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความคุ้มค่าทางด้านเศรษฐกิจในเวลาเดียวกันด้วย อาคารหรือพื้นที่นั้นจะต้องมีการใช้สอยที่สะดวก มีค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาที่เหมาะสม ตำแหน่งที่ตั้งก็ควรจะเหมาะสมกับหน้าที่การใช้งาน

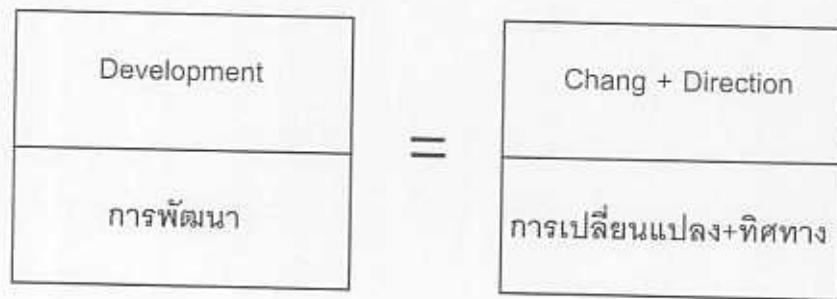
2.5.4.4 การอนุรักษ์ควรเป็นหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐ ซึ่งควรได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ได้แก่ หน่วยงานท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชน โดยที่หน่วยงานท้องถิ่นจะต้องเป็นผู้วางแผนในการลงทุนและการใช้กำลังคนให้เหมาะสมกับภาคเอกชน ในท้องถิ่นควรลงทุนในด้านสภาพแวดล้อม ซึ่งต้องรัดกุมเพื่อที่จะไม่เกิดแรงผลักดันที่จะมีการพัฒนาใหม่อันไม่ใช่เป็นการอนุรักษ์ ส่วนเอกชนจะต้องทำหน้าที่ดูแลเรื่อง การดัดแปลงอาคาร การบำรุงรักษาและการซ่อมแซม

2.5.4.5 การประชาสัมพันธ์ การอนุรักษ์จะประสบผลสำเร็จ ต้องเกิดความร่วมมือของประชาชน ฉะนั้นการประชาสัมพันธ์ให้เข้าใจถึงความสำคัญ ความมีคุณค่าที่ควรแก่การอนุรักษ์ รวมทั้งกิจกรรมที่จะดำเนินต่อไป เพื่อให้ประชาชนเกิดความพอใจ ภาคภูมิใจและพร้อมที่จะรักษามรดกทางวัฒนธรรมของตนไว้

2.6 การพัฒนาชุมชน

2.6.1 ความหมายของการพัฒนา

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2526 : 4-5) กล่าวว่า คำว่าพัฒนาเป็นภาษาไทย ที่แปลความมาจากคำว่า Development และเมื่อศึกษาจากความหมายของคำว่า Development มีความหมายที่เกิดขึ้นจากคำ 2 คำ มาบูรณาการกัน คือ Development มีความหมายเกิดจากคำว่า Chang + Direction ในภาษาไทยตรงกับคำว่าพัฒนา คือการเปลี่ยนแปลงอย่างมีทิศทาง

รูปที่ 2.9 แสดงองค์ประกอบของความหมายของคำว่า การพัฒนา

เนื่องจากความหมายของการพัฒนา ได้เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งคำว่า การเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงนั้นจะต้องเกิดจากที่เรานำเอา “ของ” อย่างเดียวกัน มาเปรียบเทียบกัน ในเวลาที่แตกต่างกัน โดยมีการทิ้งช่วงเวลาให้ห่างกันในระยะหนึ่ง เมื่อเปรียบเทียบกันแล้วก็เห็นความแตกต่างไม่ว่าจะแตกต่างในรูปร่าง สี ขนาด หรือการใช้ประโยชน์และคุณภาพได้ทั้งสิ้น เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วจึงเรียกว่าได้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น

สรุปความหมายของการเปลี่ยนแปลงอาจจะแยกองค์ประกอบได้ดังนี้

1. ของอย่างหนึ่ง
2. เมื่อเปรียบเทียบต่างเวลากัน ($T_1 \rightarrow T_2$)
3. มีความแตกต่างกัน

การเปลี่ยนแปลงตามความหมายที่กล่าวข้างต้น ไม่ได้กล่าวถึงทิศทางหรือผลของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปทางที่ดีขึ้น หรือการวางแผน ซึ่งอาจจะมีการดำเนินการเป็นเฉพาะรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มคนก็สามารถดำเนินการกำหนดทิศทางหรือเป้าหมายของการทำงานได้ การกำหนดทิศทางหรือการทำงานจะต้องเป็นสิ่งที่ปรารถนาหรือดั่งใจในการที่จะกำหนดว่าสิ่งใดดีหรือเลว จำเป็นต้องมีมาตรฐานเป็นเครื่องวัดเครื่องกำหนดความดี เลว ที่ค่าไว้ค่า

ดังนั้นคำว่า “การพัฒนา” ตามความหมายที่กล่าวถึงมาแล้วจึงหมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดทิศทาง (Directed Change) หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ได้วางแผนไว้แน่นอนล่วงหน้า ซึ่งทิศทางที่กำหนดขึ้นก่อนจะต้องเป็นที่พึงประสงค์ของผู้ที่กำหนด

การพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ระบบกระทำการ โดยได้ยกตัวอย่างให้เข้าใจว่าในการเกษตร การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงไปใช้พันธุ์ที่ดี เพราะการเปลี่ยนแปลงเช่นนั้นเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ระบบกระทำการในการคมนาคม แต่เดิมมนุษย์รู้จักใช้รถเทียมม้า เมื่อเปลี่ยนแปลงมาใช้รถไฟ รถยนต์ เรือยนต์ และเครื่องบิน เช่นนี้ เรียกว่าเป็นการพัฒนา

ชนิดา รัชภัลเมือง (2532 : 73) กล่าวว่า การศึกษาการพัฒนา (Development Studies) ที่ปรากฏออกมาในลักษณะทางเทคนิคนั้น ทำให้การพัฒนาต้องควบคู่กับดัชนีนำการพัฒนาโดยเฉพาะ ซึ่งเป็นเทคนิคหนึ่ง ดัชนีชี้้นำการพัฒนานี้เป็นสิ่งที่ประเทศพัฒนาเป็นผู้กำหนดขึ้น ดังจะเห็นจากทฤษฎีการสร้างความทันสมัย (Modernization Theory) ซึ่งเกี่ยวข้องอย่างมากกับการพัฒนา ได้ระบุ

ว่ากระบวนการพัฒนา เป็นเรื่องของคนที่สังคมหรือชุมชนในประเทศที่กำลังพัฒนา ได้มาซึ่งลักษณะอันควรจะเป็นของประเทศพัฒนาไม่ว่าจะเป็นลักษณะทางเศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรม หรือสังคมวัฒนธรรม อย่างไรก็ตามในปัจจุบันมีการตระหนักกันว่าการแปลความหมายของการพัฒนาในลักษณะดังกล่าวเป็นการไม่ถูกต้อง

สรุปได้ว่าการพัฒนา หมายถึงกระบวนการเคลื่อนย้ายจากความค้ำพัฒนา ให้หลุดพ้นจากความยากจนซึ่งจะแสดงหาและบรรลุถึงได้อย่างแท้ โดยวิธีการวางแผนเพื่อการพัฒนา กล่าวคือการพัฒนาเป็นการปรับปรุงเงื่อนไขที่ไม่พึงปรารถนาต่างๆ ในสังคมและการพัฒนาจึงเป็นการวางแผนเพื่อหามาตรการให้หลุดพ้นจากความทุกข์ยากที่ไม่พึงปรารถนา

2.6.2 ความหมายของการพัฒนาชุมชน

กล่าวว่าการพัฒนาชุมชนบางครั้งถูกใช้ในความหมายที่เฉพาะเจาะจงว่าเป็นการพัฒนาโดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อการพัฒนาบุคคลให้ช่วยตนเองได้และปรับปรุงสภาพเศรษฐกิจสังคมของชุมชนให้ดีขึ้น เพื่อความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของคำว่า การพัฒนาชุมชนให้ดียิ่งขึ้น จึงขอให้ศึกษาและทำความเข้าใจจากแนวคิดดังต่อไปนี้

2.7 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาสภาพแวดล้อม, ปัญหาและความต้องการของชุมชนด้านจิตใจและด้านกายภาพ

2.7.1 สภาพแวดล้อม

Charles (1981 : 6-10) ได้ให้ความหมายไว้ว่า สภาพแวดล้อมเป็นสภาพแวดล้อมซึ่งผูกพันบุคคล ประกอบด้วยหลายลักษณะ เช่น สภาพแวดล้อมกายภาพ สภาพแวดล้อมสังคม สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและอื่นๆ อันเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมตอบสนองของบุคคล ซึ่งก็เป็นจริงสำหรับกลุ่มคนหรือองค์กรเช่นกัน โดยเฉพาะสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ซึ่งขาดเครื่องมือในการวิเคราะห์หรืออย่างเป็นระบบที่ชัดเจน ถ้าหากจำแนกอย่างกว้างๆ จะได้ลักษณะใหญ่ๆ 3 ประการ คือ สภาพแวดล้อมกายภาพโดยภูมิศาสตร์ (Geographical Environment) โดยธรรมชาติของที่ตั้งและสภาพแวดล้อมกายภาพโดยเทคโนโลยี (Technopyscal Environment) ซึ่งมนุษย์สร้างขึ้นและผลลัพธ์สุดท้ายจะปรากฏสภาพแวดล้อมทางสังคม (Social Environment) เกิดขึ้นพร้อมกัน อารยธรรม (Culture) ซึ่งบุคคลร่วมอยู่มีอิทธิพลต่อบรรทัดฐาน (Norm) ของกลุ่มและสร้างสภาพแวดล้อมกายภาพทางเทคโนโลยีขึ้นด้วยมือของบุคคลในกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ โดยที่อารยธรรมนั้นผูกพันกับธรรมชาติพัฒนามาเป็นระยะยาวนาน ความหมายและสัญลักษณ์ขององค์ประกอบก็พัฒนามาจากสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์เช่นกัน ความสัมพันธ์ของสภาพแวดล้อมทั้ง 3 ลักษณะ เกี่ยวข้องกันอย่างสลับซับซ้อนแยกขาดจากกันไปได้ยาก

ความหมายของสภาพแวดล้อมกายภาพ คือ สิ่งแวดล้อมทั้งสิ่งที่เราให้ความสนใจทั้งโดยส่วนตัว โดยฐานะของกลุ่ม หรือองค์กร ประกอบด้วยที่ว่าง (Space) ซึ่งเป็นอาณาเขต (Territory) ซึ่งบุคคลหรือองค์กรนั้นผูกพันอยู่ ในที่ว่างนั้นประกอบด้วยการจัดกระบวนการ (Setting) ทางวัตถุ จำนวนหนึ่งเป็นลักษณะสภาพแวดล้อมกายภาพในช่วงเวลาจำเพาะนั้น ในองค์กรหนึ่งอาจมีการจัดกระบวนการหลายรูปแบบอยู่ด้วยกันในที่ว่างทั้งหลาย หรือช่วงขณะหนึ่งซึ่งใครก็ตามได้ประกอบรูปร่าง และคุณสมบัติของที่ว่างขึ้น การจัดเรียงตัวและสภาพแวดล้อมเกิดความสืบเนื่องเมื่อปรากฏบุคคลหรือกลุ่มคนเข้าไปใช้ที่ว่างนั้น และสามารถทำให้บุคคลสามารถจัดเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับตัวได้ โดยลักษณะเปรียบเทียบกับสภาพแวดล้อม (Environmental Competence) ตามประสบการณ์ของบุคคลนั้นๆ

บรรดาสิ่งของทั้งหลายในโลกนี้สามารถรวมกันได้เป็นหนึ่ง คือ สภาพของสิ่งใดเพียงสิ่งหนึ่ง และเมืองก็ประกอบต่างๆ เล็กๆ น้อยๆ เป็นสิ่งที่ปลุกย่อยซึ่งทำหน้าที่เป็นส่วนหนึ่งของหน่วยใหญ่มีระบบทำงานอิสระและสัมพันธ์ต่อกันและกัน ซึ่งเราเรียกหน่วยใหญ่นี้ว่า “สภาพแวดล้อม” ซึ่งมีคุณสมบัติที่สำคัญ 3 ประการ คือ

- พฤติกรรม (Activity)
- วัตถุ (Thing , Things)
- สถานที่ (Place)

สภาพแวดล้อม ประกอบด้วย หน่วยเล็กๆ ต่างๆ จำนวนมาก คนก็เป็นหน่วยหนึ่งของสภาพแวดล้อม และมีพฤติกรรมของตนเอง ต้นไม้ สิ่งของ เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และทุกสิ่งทุกอย่างก็เป็นส่วนหนึ่งของสภาพแวดล้อม มีระบบการทำงานที่แยกกันและต่างกันแต่ทุกสิ่งจะมีความสัมพันธ์ต่อกันโดยทั้งหมด ซึ่งมีองค์ประกอบย่อยเมืองก็ประกอบ หรือสิ่งต่างๆ ที่ผสมผสานกันอย่างกลมกลืน

ครึ่งใจ บูรณสมภพ (2540 : 5-6) ได้ให้ความหมายว่า คุณสมบัติของสภาพแวดล้อมมีความหมายแตกต่างกันตามหน้าที่ๆ ใช้ แต่โดยทั่วไปหมายถึง สภาพภายนอกร่างกายที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ สัตว์ พืช สถาปนิกสามารถสร้างสภาพแวดล้อมซึ่งมีความสัมพันธ์ทั้งภายนอกและภายในร่างกายให้แก่มนุษย์นอกเหนือไปจากที่ธรรมชาติสร้าง โดยการสร้างสรรค์อาคารและสภาพแวดล้อมขึ้นมาใหม่ การสร้างสรรค์นี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมโดยทั่วไป ในหลักใหญ่ๆ แยกเป็น 2 ประการคือ

- สภาพแวดล้อมทางจิตใจ ซึ่งขึ้นอยู่กับชนบธรรมเนียม

ประเพณีและวัฒนธรรม อันได้แก่ ศิลธรรม การรู้จักผิดถูก ความเชื่อ ความนิยม สังคมและประวัติศาสตร์

- สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับทางร่างกาย ได้แก่ สภาพทาง ภูมิศาสตร์ ธรณีวิทยา ภูมิอากาศ ที่ว่าง แสงสว่าง เสียง

2.7.2 ปัญหาสภาพแวดล้อม

ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมมีผลกระทบยาวต่อทรัพยากรและเพียงพอแต่ทำอันตรายต่อสุขภาพของมนุษย์และระบบนิเวศยังทำให้ประเทศไม่สามารถระดับของการพัฒนาไว้ได้

ปัญหาสภาพแวดล้อมเป็นปัญหาต่างๆ ที่เริ่มเกิดขึ้นในชุมชนแออัด ไม่ว่าจะเป็นปัญหาสังคม ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาสุขภาพและยังส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมตามมา เช่น ปัญหาการระบายน้ำในคลองเนื่องจากสิ่งกีดขวางทางเดินของน้ำ ปัญหาน้ำเน่า ปัญหาความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชน ปัญหาการบุกรุกที่ราชพัสดุ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนมีความเห็นว่าเป็นปัญหาส่วนรวมของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ สมคมม ไกยวงษ์ (2536 : 16) ได้กล่าวไว้ว่า สภาพปัญหาชุมชนแออัด ซึ่งแบ่งออกได้ดังนี้

- ปัญหาขาดความมั่นคงในที่อยู่อาศัย
- ปัญหาทะเบียนราษฎร
- ปัญหาด้านการศึกษา
- ปัญหาความมั่นคงในอาชีพ
- ปัญหาสุขภาพอนามัย
- ปัญหาหนี้สินและการกู้ยืม
- ปัญหาสภาพแวดล้อม
- ปัญหาการขาดแคลนสาธารณูปโภค
- การแทรกแซงทางการเมืองของพรรคการเมือง

อิสระ พงศาพาส. (2523 : 21-23) ได้กล่าวว่า ลักษณะของเมืองและโครงสร้าง สภาพแวดล้อมกายภาพ มีบทบาทสำคัญเกี่ยวข้องกับระบบเศรษฐกิจ สังคมและการปกครอง ตลอดจนวิถีการดำเนินชีวิตของบุคคลทั้งหมดในชุมชน การเจริญเติบโตของชุมชนขึ้นอยู่กับสภาวะเอื้ออำนวยหรือแรงกดดันจากระบบเศรษฐกิจสังคมและการปกครองมากยิ่งขึ้น ในปัจจุบันปัญหาของเมืองเกี่ยวข้องกับวิทยาการทั้งหมดของมนุษย์ และผูกพันโดยตรงกับปัญหาสภาพแวดล้อมกายภาพและเทคโนโลยีในการเสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพ ปัญหาของเมืองเกี่ยวข้องกับปัญหาสังคม เช่น การจับกลุ่มของเชื้อชาติ ศาสนา การอพยพ อาชญากรรม ความอดอยากขาดแคลน ฯลฯ ปัญหาทางเศรษฐกิจ เช่น การว่างงาน ค่าครองชีพในเมือง ฯลฯ ปัญหาการปกครอง เช่น การแบ่งเขตควบคุม ความคาบเกี่ยวของนโยบาย ฯลฯ ปัญหามนุษย์วิทยา เช่น มาตรฐานความเป็นอยู่ ความสวยงาม ฯลฯ และปัญหาสำคัญที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ว่างที่ผูกพันโดยตรงกับสังคมเมือง เป็นสิ่งกำหนดการใช้พื้นที่ดินและระบบการจัดตัวของกิจกรรมทั้งหมดภายในเมือง

2.7.3 ความต้องการสภาพแวดล้อม

ธงชัย สุโข (2530 : 54-55) ได้กล่าวไว้ว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกของมนุษย์ ซึ่งอาจจะเป็นความรู้สึกชนิดบวกหรือลบก็ได้ โดยความรู้สึกนี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีสิ่งเร้าหรือทรัพยากรเป็นปัจจัย

สำคัญที่มากกระทบ ดังนั้นความพอใจจึงเป็นการตอบรับทางความรู้สึกในทางบวกของมนุษย์ที่มีต่อสภาพแวดล้อม เรื่องดังกล่าวสามารถอธิบายได้จากแนวคิดทฤษฎีความต้องการตามลำดับขั้นของ Maslow ที่ว่าในเรื่องของความพยายามตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ในที่อยู่อาศัย โดยความพึงพอใจที่อยู่อาศัยจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อผู้อยู่อาศัยนั้น ตรงกับความต้องการหรือความปรารถนาของตน ซึ่งได้แบ่งความต้องการออกเป็นลำดับขั้น ดังนี้ (Soen.1979 : 130, Meek 1980 : 49, Wadanyu .1975 : 217)

2.7.3.1 ความต้องการทางร่างกาย (Physiological needs) เป็นความต้องการพื้นฐานขั้นต่ำสุด โดยที่อยู่อาศัยเป็นที่ปกป้องสภาพแวดล้อมต่างๆ เช่น ความร้อน ความเย็น แสงสว่าง ฯลฯ เพื่อความอยู่รอดของมนุษย์

2.7.3.2 ความต้องการที่พักอาศัยและความมั่นคงปลอดภัย (Need for shelter and security) เป็นผลสืบเนื่องมาจากความสลับซับซ้อนของกายภาพ สังคม และความขี้แยของศีลธรรม จึงทำให้มนุษย์มีความต้องการปกป้องอันตรายจากภัยต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากธรรมชาติหรือภัยคุกคามจากมนุษย์โดยวิธีการสร้าง หรือออกแบบ โดยโครงสร้างที่สามารถปกป้องคุ้มกันได้ เช่น มีระบบป้องกันอัคคีภัย โดยใช้วัสดุที่ป้องกันไฟ ระบบป้องกันการเกิดอาชญากรรมหรือวิธีอื่นๆ ที่ทำให้ผู้อยู่อาศัยรู้สึกมั่นคงปลอดภัยในทรัพย์สินของตน

2.7.3.4 ความต้องการทางสังคม (Social needs) เป็นความต้องการยอมรับทางสังคม โดยสามารถแสดงออกถึงฐานะทางสังคมของตนเองได้ และนำไปสู่ความสำเร็จ ความภาคภูมิใจ จนเกิดความนับถือตนเอง เช่น ความภูมิใจที่ได้เป็นเจ้าของบ้าน การพัฒนาตนเองในเรื่องที่อยู่อาศัย และการได้รับความเป็นส่วนตัว เป็นความต้องการเฉพาะอีกประการหนึ่งที่รวมเข้าอยู่ด้วยเช่นกัน

2.7.3.5 ความต้องการทางด้านความงามหรือความสุนทรีย์ (Aesthetic needs) ถ้าบ้านไหนมีรูปลักษณ์ภายนอกดูดี สวย นอกจากจะเป็นการเพิ่มความภาคภูมิใจให้กับผู้อยู่อาศัยแล้วยังแสดงให้เห็นถึง เอกลักษณ์ความแปลกกว่าบ้านอื่นซึ่งความต้องการขั้นนี้เป็นสุดท้ายที่คนปรารถนาจะให้มี

ความต้องการในเรื่องต่างๆ ทั้ง 4 ประการ ดังกล่าว มีลักษณะแตกต่างกันไปในแต่ละครอบครัว แล้วแต่ว่าครอบครัวใดจะให้ความสำคัญก่อนหลังมากกว่ากัน แต่อาจจะกล่าวได้ว่าลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ในที่อยู่อาศัย จะเป็นความต้องการที่เริ่มขยายมาจากระดับความจำเป็นพื้นฐานที่สุดก่อน แล้วจึงค่อยเป็นระดับขึ้นมาในระดับที่สูงขึ้นๆ หรือความต้องการที่พิเศษเฉพาะขึ้นมาตามลำดับ ความต้องการในระดับที่สูงจะไม่เกิดขึ้นตราบดีที่ความต้องการขั้นต่ำกว่ายังไม่ได้รับการตอบสนองความต้องการ หรือยังแก้ไขไม่ได้

2.7.4 การพัฒนาสภาพแวดล้อม

วิมลสิทธิ์ หรยางกูร (2523 : 40-41) ได้กล่าวไว้ว่าแนวความคิด ในการพัฒนาสภาพแวดล้อม ซึ่งแบ่งออกได้เป็นดังนี้

2.7.4.1 แนวความคิดทางด้านจิตวิทยา เป็นความคิดที่ให้ความรู้สึกภายในจิตใจ ซึ่งความรู้สึกเหล่านี้ต้องไปสร้าง ความรู้สึกการเป็นเจ้าของ โดยมีการจัดวางผังที่เน้นการใช้สอยร่วมกัน ในแต่ละกลุ่มของกิจกรรมชนิดเดียวกัน สร้างความสัมพันธ์ในแต่ละกลุ่มระหว่างกลุ่ม มีการใช้วัสดุ พืชพันธุ์หรือรายละเอียดในการออกแบบที่แตกต่างกันในแต่ละส่วน สร้างความรู้สึกการรับรู้สถานที่ โดยใช้รายละเอียด องค์ประกอบทางภูมิทัศน์ สร้างความสวยงามโดยเน้นมุมมอง การเข้าถึง การใช้ระบบที่โล่งว่าง การใช้เส้นสายที่ตรงไปตรงมา เพื่อเห็นความสำคัญของจุดสำคัญต่างๆ

2.7.4.2 แนวความคิดทางด้านเทคนิค เป็นแนวความคิดภายนอกที่มีผลกระทบต่อร่างกาย โดยแบ่งออกเป็นการจัดกลุ่มอาคารโดยวางทิศทางให้รับลม ได้ประโยชน์จากธรรมชาติมากที่สุด การระบายน้ำได้ใช้สภาพธรรมชาติที่มีอยู่มาช่วย เพื่อประโยชน์ทางการนันทนาการ การเลือกใช้วัสดุมีความทนทานต่อสภาพดินฟ้าอากาศ ต้องดูแลรักษาง่าย กลมกลืนกับตัวสถาปัตยกรรม มีการนำวัสดุที่ใช้ภายในท้องถิ่นมาใช้ประกอบในการตกแต่งภูมิทัศน์ การเลือกใช้วัสดุนอกจากความสวยงามแล้วยังต้องพิจารณาถึงความประหยัดทั้งด้านราคาและอายุการใช้งานที่ยาวนาน

2.8 ความหมายของโบราณสถาน

คำว่า โบราณสถาน มีความหมายตรงภาษาอังกฤษว่า Monuments ตามพระราชบัญญัติ โบราณสถาน พ.ศ. 2504 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติโบราณสถานฯ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535 ให้ความหมายไว้ตามมาตรา 4 ว่า “อสังหาริมทรัพย์ ซึ่งโดยอายุ หรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้าง หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของอสังหาริมทรัพย์นั้น เป็นประโยชน์ในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี ทั้งนี้ให้รวมไปถึงสถานที่ที่เป็นแหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ และอุทยาน ประวัติศาสตร์ด้วย” วรรณิการ์ มหาบัณฑิต (2548 : 135)

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น การที่จะถือว่าสิ่งใดเป็นโบราณสถานจะต้องประกอบไปด้วยหลักเกณฑ์ดังนี้

2.8.1 ต้องเป็นอสังหาริมทรัพย์

ความหมายของคำว่า อสังหาริมทรัพย์ ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 100 ว่า “อสังหาริมทรัพย์ ได้แก่ ที่ดินกับทรัพย์อันติดกับที่ดินนั้น หรือประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดินนั้น อนึ่งคำว่าอสังหาริมทรัพย์หมายรวมถึง สิทธิทั้งหลายอันเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในที่ดินด้วย” ดังนั้น จึงพออธิบายความหมายของคำว่า อสังหาริมทรัพย์ ว่า ได้แก่ ทรัพย์ดังต่อไปนี้

- ที่ดิน ทั้งนี้เป็นที่ดินที่เจ้าของมีกรรมสิทธิ์ เช่น ที่ดินมีโฉนด โฉนดแผนที่ โฉนดตราจอง และยังรวมถึงที่ดินที่มีผู้มิสิทธิครอบครอง เช่น ที่ดินที่มี ส.ค. 1 น.ส. 3 น.ส. 3 ก. เป็นต้น
- ทรัพย์อันติดกับที่ดิน อันได้แก่ ทรัพย์ที่เกิดหรือติดกับที่ดิน โดยธรรมชาติ เช่น ไม้ยืนต้น และทรัพย์ที่ติดกับที่ดิน โดยมีผู้นำมาติด เช่น ดึก อนุสาวรีย์ เจดีย์
- ทรัพย์ที่ประกอบเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับที่ดิน เช่น แม่น้ำ ลำคลอง เป็นต้น

- สิทธิอันเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ซึ่งแบ่งออกได้เป็นสองประเภท คือ
- สิทธิเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้น โดยตรง เช่น กรรมสิทธิ์ สิทธิครอบครองสิทธิ ไร้สอย และได้มาซึ่งดอกผล สิทธิที่จะจำหน่ายหรือโอน สิทธิที่จะติดตามทวงคืนจากผู้ไม่มีสิทธิจะยึดถือไว้ เป็นต้น

- สิทธิเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ที่ดิน โดยอ้อม เป็นสิทธิซึ่งไม่เกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ที่ดิน โดยตรง แต่เป็นสิทธิที่เกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์อย่างอื่น ซึ่งติดอยู่กับที่ดินอีกทอดหนึ่ง เช่น สิทธิจำนอง เป็นต้น

2.8.2 โดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้างหรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของอสังหาริมทรัพย์นั้น เป็นประโยชน์ในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี

องค์ประกอบนี้ ต้องพิจารณาหลักการสำคัญอย่างหนึ่งอย่างใด 3 ประการ คือ

- อายุของอสังหาริมทรัพย์
- ลักษณะการก่อสร้างของอสังหาริมทรัพย์
- หลักฐานเกี่ยวกับประวัติของอสังหาริมทรัพย์

ทั้งนี้จะต้องเป็นประโยชน์ต่อศาสตร์แขนงหนึ่งใดใน 3 แขนงนี้ คือ ศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือ โบราณคดี

ดังนั้นคำว่าโบราณสถานจะขยายความไม่เฉพาะแต่อาคารเพียงหนึ่งหลังเท่านั้น แต่รวมไปถึงอาคารหลังเดียวจนถึงพื้นที่มีขนาดกว้างขวาง อาจเป็นเมืองประวัติศาสตร์ หมู่บ้าน ก็ได้ เช่นเดียวกัน

การกำหนดว่าสถานที่ใดเป็นโบราณสถานนั้นจะยึดตามหลักสากลว่า โบราณสถานต้องมีอายุมากกว่า 100 ปี ยกเว้นเพียงแต่ว่าโบราณสถานนั้นมีอายุต่ำกว่าที่กำหนดต้องมีความสำคัญจริง จึงถือได้ว่าเป็นอนุสรณ์สถานแห่งชาติ โบราณสถานที่มีอายุเกิน 100 ปี เรียกว่า National heritages ส่วนที่มีอายุต่ำกว่านั้น เรียกว่า National histories properties sites (กรมศิลปากร. 2533 : 17)

2.9 ประเภทของโบราณสถาน

โบราณสถานสามารถจำแนกประเภทได้ดังต่อไปนี้

2.9.1 โบราณสถานสัญลักษณ์แห่งชาติ (National Historic Landmarks) หมายถึง โบราณสถานใดก็ตามที่มีความสำคัญสูงสุด หากชาติขาดซึ่งโบราณสถานนั้นจะเป็นการสูญเสียมาก เนื่องจากโบราณสถานแห่งนั้นเป็นสัญลักษณ์ของชาติหรือเป็นเอกลักษณ์ของชาติ เช่น วัดพระศรีรัตนศาสดาราม วัดอรุณราชวราราม เป็นต้น

2.9.2 อนุสาวรีย์แห่งชาติ (National Historic Statues) หมายถึง อนุสรณ์สถานที่ได้สร้างขึ้นเพื่อบุคคลหรือเรื่องราวที่ประชาชนจะต้องรำลึกด้วยกัน อนุสาวรีย์แห่งชาติอาจมีได้มีอายุเก่าแก่เนื่องจากการจัดสร้างขึ้นในสมัยหลัง แต่เป็นตัวแทนของเรื่องราวของบุคคลที่สำคัญยิ่งในประวัติศาสตร์หรือเป็นที่เคารพอย่างสูงในชาติ เช่น ศาลหลักเมือง พระบรมรูปทรงม้า เป็นต้น

2.9.3 อาคารสถาปัตยกรรมแห่งชาติ (National Historic Building) หมายถึง อาคารและสิ่งก่อสร้างทางสถาปัตยกรรมและวิศวกรรม อันทรงไว้ซึ่งคุณค่าอย่างสูงในทางศิลปะสถาปัตยกรรม วิศวกรรม แสดงถึงการประดิษฐ์คิดค้นใหม่ ๆ ในยุคอดีต ซึ่งมีผลต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบันหรือเกี่ยวข้องกับบุคคลสำคัญหรือเหตุการณ์ที่สำคัญของชาติ เช่น พระที่นั่งอนันตสมาคม สะพานปฐมบรมราชานุสรณ์(สะพานพุทธฯ) เป็นต้น

2.9.4 ย่านประวัติศาสตร์ (National Historic Districts) หมายถึง พื้นที่ที่กำหนดขอบเขตได้พื้นที่หนึ่งด้วยความหนาแน่นทางสถาปัตยกรรม เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ การวางผังเมือง หรือสภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยมีอาคาร สิ่งก่อสร้าง ถนนหนทาง และองค์ประกอบอื่น ๆ ให้พื้นที่อยู่รวมกันทั้งสิ้น โดยรูปแบบหรือเนื้อหาเรื่องราวความสำคัญของพื้นที่นั้น ทำให้พื้นที่นั้นจัดอยู่ในหนึ่งในลักษณะต่อไปนี้

- ย่านประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม (Architectural Historic District)
- ย่านประวัติศาสตร์การพาณิชย์ (Commercial District)
- ย่านประวัติศาสตร์การอุตสาหกรรม (Industrial District)
- ย่านประวัติศาสตร์พื้นดิน (Rural District)
- เขตพื้นที่ทางโบราณคดี (Archaeological District)

ซึ่งย่านประวัติศาสตร์นั้น ๆ จะต้องแสดงให้เห็นถึงสาระสำคัญของพื้นที่โดดเด่นยิ่งกว่าย่านประวัติศาสตร์ระดับท้องถิ่นทั่วไป เช่น ย่านประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมกรุงรัตนโกสินทร์ ย่านประวัติศาสตร์การพาณิชย์ภูเก็ต เป็นต้น

2.9.5 อุทยานประวัติศาสตร์แห่งชาติ (National Historic Parks) หมายถึง พื้นที่กำหนดขอบเขตให้พื้นที่หนึ่งซึ่งมีเนื้อหาประวัติศาสตร์ องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมวิศวกรรม รวมถึงสภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นและโดยธรรมชาติที่มนุษย์ใช้งาน อันทำให้สาระทางประวัติศาสตร์และการควบคุมพิทักษ์รักษาพื้นที่ประวัติศาสตร์ให้ดำรงไว้ได้ อุทยานประวัติศาสตร์ เช่น อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์อยุธยา เป็นต้น

2.9.6 นครประวัติศาสตร์แห่งชาติ (National Historic Cities) หมายถึง เมืองและนคร ซึ่งย่อมกำหนดขอบเขตการตั้งถิ่นฐานได้ อาจด้วยกำแพงเมือง คูน้ำ คันดิน อันแสดงถึงหลักฐานความเป็นเมืองหรือนครซึ่งมีแบบอย่างทางวัฒนธรรม อำนาจทางการเมือง สาระสำคัญทางประวัติศาสตร์ และองค์ประกอบของเมืองสถาปัตยกรรม วิศวกรรม ผังเมือง หรือวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ซึ่งยังคงเห็นได้ในปัจจุบันอันโดดเด่นและมีคุณค่ามากกว่าเมืองอื่นใด เช่น เมืองสุโขทัย เมืองเชียงใหม่ เมืองเชียงแสน เป็นต้น

2.9.7 ซากโบราณสถานและแหล่งโบราณคดีประวัติศาสตร์แห่งชาติ (Trace of National Archaeology or National Sites) หมายถึง แหล่งโบราณคดีประวัติศาสตร์ และซากโบราณสถานซึ่งเป็นหลักฐานแสดงถึงประวัติศาสตร์อันสำคัญยิ่งของชาติในช่วงเวลานั้นในอดีต เช่น ซากปราสาทหินต่าง ๆ ซากเมืองสุโขทัย อยุธยา เป็นต้น

2.10 การศึกษาพัฒนาของแนวคิดการอนุรักษ์โบราณสถานของไทย

ในปัจจุบัน การศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการของแนวคิดการอนุรักษ์โบราณสถานไทยเท่าที่ผ่านมา พบว่าอยู่ในวงจำกัดและมีอยู่เป็นจำนวนน้อย เมื่อเทียบกับการศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการของงานสถาปัตยกรรมไทยในด้านอื่น ๆ ทั้งนี้แนวคิดและวิธีการอนุรักษ์โบราณสถานเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและเป็นสิ่งที่จำเป็นมากที่สุดที่นักวิจัย นักศึกษา ผู้ค้นคว้า หรือผู้ที่ทำงานในแวดวงการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมควรมีพื้นฐานเบื้องต้นก่อนเข้าสู่การปฏิบัติงานจริง เพื่อที่จะได้รู้และเข้าใจว่าควรปฏิบัติการณ์อนุรักษ์โบราณสถานอย่างไร และการกระทำได้กล่าวเป็นการทำลายโบราณสถานหรือไม่ ถึงแม้ว่าเมื่อปฏิบัติงานจริงนั้น แนวคิดหรือหลักการย่อมมีการพลิกแพลงไปตามแต่กรณี ทั้งนี้ควรจะมีการเรียนรู้อย่างเข้าใจเพื่อไม่ให้เป็นการทำลายหรือบิดเบือนความเป็นจริงแห่งสถาปัตยกรรมในอดีต

งานศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์การอนุรักษ์โบราณสถานไทยนั้น พบเป็นบทความ แต่ไม่มีครั้งใดที่มีการทำวิจัยอย่างลึกซึ้ง

บทความของ สุนนท์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา (2530 – 2537) เป็นบทความที่รวบรวมประวัติแนวคิดและวิธีการปฏิบัติงานอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรมไทย โดยผู้เขียนได้กล่าวถึงปรากฏการณ์ที่มีความสำคัญในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในช่วงเวลา 70 ปีที่ผ่านมา โดยแบ่งเป็นยุค 3 ยุค ดังนี้ คือ 1. การอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรม 2466 – 2475 โดยเริ่มการอนุรักษ์จากประกาศจัดการตรวจรักษาของโบราณ พ.ศ. 2566 ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นกฎหมายฉบับแรกทีกล่าวถึงการสงวนรักษาของโบราณ 2. งานอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งในสมัยนี้เป็นช่วงที่อนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรมอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น 3. การอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรม พ.ศ. 2476 – 256 แสดงพัฒนาการในช่วงเวลาดังกล่าว ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงในระดับประเทศทางด้านต่าง ๆ ทั้งการเมือง การปกครอง สังคม เศรษฐกิจ อันมีผลต่อการปฏิบัติการณ์อนุรักษ์โบราณสถาน

บทความนี้ ได้ทำการรวบรวมและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการเมือง สังคม เศรษฐกิจ และกฎหมาย กับการอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรมไว้ อันเป็นพื้นฐานต่อการทำศึกษาวิจัยชิ้นนี้

ประวัติศาสตร์และการพัฒนาของการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในประเทศไทยแบ่งออกเป็น 3 ช่วงใหญ่ ๆ คือ ช่วงก่อนการพัฒนาเป็นประเทศไปสู่แบบอย่างตะวันตกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ระหว่างยุคไทยพวนและสมัยใหม่ และช่วงหลังการก่อตั้งของกรมศิลปากร ในบทความนี้ได้บรรยายเรื่องราวที่สำคัญเฉพาะบางตอนไว้เพียงคร่าว ๆ โดยขาดการอ้างอิงที่สมบูรณ์ โดยกล่าวในตอนรัชกาลที่ 4-7 และช่วงที่มีการบูรณะโดยอนิสติโลซิสในระหว่างปี พ.ศ. 2505 – 2507 โดยขาดบางเรื่องราวที่เป็นจุดเปลี่ยนแปลงของพัฒนาการแนวคิดการอนุรักษ์โบราณสถานไทยไป ทั้งยังไม่ได้กล่าวถึงการอนุรักษ์ในสมัยอดีตและปัจจุบัน

นอกจากนั้น การไล่ลำดับประวัติแนวคิดการอนุรักษ์ยังพบในหนังสือของกรมศิลปากร (2533) ซึ่งมีการไล่ลำดับระหว่างเวลากับแนวคิดที่เกิดขึ้น แต่ไม่มีการวิเคราะห์ใด ๆ โดยการรวบรวม

ประวัตินั้นจะให้ พ.ศ. 2566 ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นช่วงเวลาแรกที่มีการอนุรักษ์โบราณสถานในประเทศ เนื่องจากเป็นช่วงที่มีกฎหมายฉบับแรกที่กล่าวถึงการสงวนรักษาของโบราณ ทั้งนี้ยังขาดการกล่าวถึงแนวคิดการอนุรักษ์โบราณสถานดั้งเดิมของคนไทย ซึ่งยังไม่มีการการศึกษาใดที่เอ่ยถึง ถึงแม้จะมีการกล่าวถึงความคิดดั้งเดิมของคนไทยกระทำเพื่อความเชื่อความศรัทธาในพระพุทธศาสนา แต่ยังไม่มีการศึกษาครั้งใดที่ลงลึกถึงความเข้าใจเรื่องการอนุรักษ์ในอดีตของคนไทยเป็นเช่นใด กระทำตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเรื่องใด และเหตุใดจึงมีความคิดเช่นนั้น เป็นต้น

ทั้งนี้ความเข้าใจเรื่องราวอนุรักษ์ของไทยมีพัฒนาการต่อเนื่องมาอย่างยาวนานถึงสมัยปัจจุบัน เรื่องราวต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนมีความน่าสนใจ แนวคิดต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนสัมพันธ์กับระบบการเมืองการปกครอง สังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ ตลอดจนอิทธิพลตะวันตกต่าง ๆ ที่เข้ามา ซึ่งแนวคิดที่เกิดขึ้นทำให้มีการปฏิบัติต่อมรดกทางสถาปัตยกรรมในแต่ละเวลาแตกต่างกันไป

การอนุรักษ์โบราณสถาน การทดลองปฏิบัติการอนุรักษ์ทางด้านวิทยาศาสตร์ต่าง ๆ เป็นต้น ทำให้ช่วงนี้เป็นช่วงเวลาที่เริ่มมีคนรุ่นใหม่ ที่ผ่านการฝึกอบรมจากต่างประเทศเข้ามาทำงานอนุรักษ์โบราณสถาน จนสามารถผลิตกำลังคนมาทำงานปฏิบัติงานตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4-5 (พ.ศ.2520 - 2529) ในช่วง พ.ศ. 2525 เป็นปีครบรอบการเริ่มต้นของราชวงศ์จักรีและสถาปนากรุงเทพมหานครโกสินทร์เป็นราชธานี ในงานนี้มีการเตรียมงานสมโภชมาตั้งแต่ราว พ.ศ. 2520 เป็นต้นไป โครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับกรุงรัตนโกสินทร์เริ่มขึ้นมากมาย เช่น โครงการกรุงรัตนโกสินทร์ และการบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาเป็นแม่กองบูรณปฏิสังขรณ์ อันแสดงพระราชกรณียกิจของกษัตริย์ต่อการบูรณปฏิสังขรณ์วัดตาม โบราณราชประเพณี อีกทั้งวัดนี้เป็นวัดที่สำคัญมากที่สุดตามโบราณราชประเพณี แม่กองผู้เป็นผู้อำนวยการบูรณะซ่อมแซมจึงจำเป็นต้องมีบุญญาธิการเพียงพอ

หลัง พ.ศ. 2530 เป็นต้นไป โดยเฉพาะช่วงหลัง พ.ศ. 2534 กระแสมรดกโลกเข้ามาอย่างรุนแรงในประเทศไทย การขึ้นทะเบียนในระดับนานาชาติ ทำให้ประเทศไทยจำเป็นต้องมีกรอบแบบแผนในการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน ในช่วงเวลาหลังจากนี้ต่อไป ทำให้เกิดกระแสของงานบูรณะอาคารโบราณสถานเป็นจำนวนมาก การบูรณะอาคารโบราณสถานไม่เฉพาะค่านึงเพียงอาคารหลังเดียวอีกต่อไป แต่พิจารณาสภาพแวดล้อมหรือศิลปกรรมโดยรอบด้วย เนื่องจากปริมาณงานบูรณะโบราณสถานในช่วงเวลาหลังจากนี้เป็นจำนวนมาก กรมศิลปากรไม่มีแรงคนจำนวนมากเพียงพอในการปฏิบัติงาน อีกทั้งภาระในการปฏิบัติงานมีมาก ระบบการจ้างเหมาในรูปแบบของบริษัทเอกชนได้เกิดขึ้น เพื่อให้บริษัทเอกชนเหล่านี้ยื่นประมูลในการขุดแต่งและบูรณะอาคาร ระบบดังกล่าวได้กระทำต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน การปฏิบัติงานในระบบการจ้างเหมานี้ก่อให้เกิดกระแสทุนนิยมเข้ามาเกี่ยวข้อง จำเป็นต้องมีการคำนวณเกี่ยวกับภาระค่าใช้จ่าย ภาวะคุ้มทุนกับระยะเวลาในการปฏิบัติงาน และขอบเขตของงานนั้น ๆ สถานภาพที่มีข้อจำกัดเหล่านี้ทำให้บริษัทจำเป็นต้องคำนวณจุดคุ้มทุน

ก่อนการดำเนินงาน และการปฏิบัติงานนั้น ๆ จำกัดเพียงขอบเขตของงานที่กำหนดไว้ในสัญญาจ้างเท่านั้น ระบบดังกล่าวใช้จนถึงปัจจุบันและอนาคต

2.10.1 เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้น

2.10.1.1 กรณีกระแสการสนับสนุนการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย การส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศไทย ในครั้งแรกเกิดขึ้นจากพระราชดำริของพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน ครั้นยังทรงดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการรถไฟ โดยได้เริ่มมีการจัดตั้งแผนโยธนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยให้เป็นที่รู้จักของชาวต่างชาติ ต่อมาเมื่อกิจการการส่งเสริมการท่องเที่ยวตื่นตัวมากขึ้น จึงมีการตั้งหน่วยงาน “สำนักงานท่องเที่ยว” ในปี พ.ศ. 2493

ในปี พ.ศ. 2501 ในขณะที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีในตอนนั้น ได้สังเกตเห็นถึงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่จะได้รับจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ซึ่งกำลังตื่นตัวอยู่ในยุโรปและอเมริกา ด้วยเหตุที่ว่าเมืองไทยมีทรัพยากรที่พร้อมจะพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวอยู่แล้ว ประกอบกับคนไทยมีวิถีชีวิต ศิลปะและวัฒนธรรมที่น่าสนใจ สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเยือนประเทศไทยทั้งสิ้น หากมีการส่งเสริมอย่างจริงจัง

ในปี พ.ศ.2511 คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งชาติ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ได้เสนอขอความช่วยเหลือโครงการ Participation Program ให้ยูเนสโก (UNESCO) ส่งผู้เชี่ยวชาญ 2 คน มาช่วยในการวางแผนโครงการสงวนรักษาโบราณสถาน เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยส่ง ดร. บันจี้ โกบายาชิ กับ นายโรเบิร์ต การ์วี มาสำรวจโบราณสถานในประเทศไทยและเสนอแนะว่าควรจะมีโครงการสงวนรักษาโบราณสถานให้สอดคล้องกับโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวได้อย่างไร โดยให้ความสำคัญกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยเสนอให้มีการจัดตั้งอุทยานโบราณคดีอันเป็นจุดเริ่มต้นของการเกิดอุทยานประวัติศาสตร์ต่อไปในปี 2520 เป็นต้นมา (หอบจดหมายเหตุแห่งชาติ 2513)

ทั้งนี้ในปี พ.ศ.2502 ได้มีการจัดตั้ง องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว ขึ้นแล้ว ในชื่อย่อว่า อ.ส.ท. ขึ้นเป็นหน่วยงานอิสระอย่างถาวร และมีการพัฒนากิจการการท่องเที่ยวต่อเนื่องสืบมาจนกระทั่ง ในปี พ.ศ. 2522 ในการประชุมรัฐบาลที่คุ้มครองการท่องเที่ยวและยกฐานะจากองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เป็นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มีชื่อย่อว่า ททท. มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อ

1. ส่งเสริมการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ตลอดจนการประกอบอาชีพของคนไทยในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว
2. เผยแพร่ในแง่ความงามทางธรรมชาติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม การกีฬา วิวัฒนาการทางเทคโนโลยี ตลอดจนกิจการอื่น ๆ ที่เกิดการชักจูงให้เกิดการท่องเที่ยว

3. ริเริ่มให้มีการพัฒนาการการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาและสร้างปัจจัยพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว
4. อำนวยความสะดวกและความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว
5. ส่งเสริมความเข้าใจอันดี และความเป็นมิตรไมตรีระหว่างประชาชน และระหว่างประเทศโดยอาศัยการท่องเที่ยว

โดยนับตั้งแต่ พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา มีการวางแผนพัฒนาการการท่องเที่ยวในระดับต่าง ๆ โดยดำเนินการกับการท่องเที่ยวทุกจังหวัดในประเทศไทย โดยเฉพาะกับกลุ่มจังหวัดที่มีศักยภาพการท่องเที่ยวสูง นับว่าในช่วงตั้งแต่ พ.ศ. 2520 เป็นต้นมามีการพัฒนาเรื่องการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจ โดยเริ่มต้นแผนพัฒนาการท่องเที่ยวฉบับแรกในปี พ.ศ. 2519 จนกระทั่งปี พ.ศ. 2520 จึงมีการวางแผนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวโดยจำแนกตามพื้นที่

พบสถิติที่น่าสนใจเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในประเทศไทย คือ

ในช่วงปี พ.ศ. 2517-2522 จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในประเทศไทยอยู่ในระดับคงตัวคือ อยู่ในช่วง 1 ล้าน - 1 ล้านห้าแสนคนต่อปี จวบจนกระทั่งปี พ.ศ. 2523 เป็นต้นมามีการขยายตัวของนักท่องเที่ยวอย่างรวดเร็วมาก คือ จาก 1,858,501 เป็น 5,298,860 คน ในปี พ.ศ. 2533

2.10.1.2 กรณี พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 กำหนดให้กรมศิลปากรดำเนินการ 5 ขั้นตอนด้วยกันคือ

1. การประกาศขึ้นทะเบียนบัญชี มาตรา 7 เพื่อประโยชน์ในการดูแลและควบคุมรักษาโบราณสถาน ให้อธิบดีสามารถประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานใด ๆ ก็ได้ตามสมควร และตลอดอำนาจที่ดินที่เกี่ยวข้องกับโบราณสถานก็สามารถให้ถือเป็นโบราณสถานด้วย นอกจากนั้นยังบัญญัติบทลงโทษในมาตรา 32 คือ ผู้ใดบุกรุก ทำให้เสียหาย ทำลาย ทำให้เสื่อมค่า ทำให้ไร้ประโยชน์ซึ่งโบราณสถานให้โทษจำคุกหรือทั้งจำทั้งปรับ

2. การควบคุมโบราณสถานและเขตสภาพแวดล้อม มาตรา 7 ทวิ ห้ามมิให้ผู้ใดปลูกสร้างอาคารตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมการก่อสร้างอาคารภายในเขตโบราณสถาน ซึ่งได้ประกาศขึ้นทำเนียบไว้ เว้นแต่ได้รับอนุญาตหนังสือจากอธิบดี นอกจากนั้นให้เจ้าของโบราณสถานแจ้งการเสียหายของโบราณสถานไปยังอธิบดีภายใน 30 วัน และห้ามทุกคนแต่ต้องโบราณสถานรวมทั้งเจ้าหน้าที่ เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากอธิบดีและปฏิบัติตามเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนด

3. การซ่อมแซมบูรณปฏิสังขรณ์ตามสภาพเดิม มาตรา 12 โบราณสถานที่ได้รับการขึ้นทะเบียนแล้ว แม้ว่าจะเป็นโบราณสถานที่มิใช่เจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบโดยกฎหมายให้อธิบดีสั่งพนักงานหรือบุคคลใด ๆ ทำการซ่อมแซมหรือกระทำด้วยประการใด ๆ อันเป็นการบูรณะหรือรักษาไว้ให้คงสภาพเดิมได้ แต่ต้องแจ้งเป็นหนังสือให้ผู้ครอบครองทราบก่อน

4. การบำรุงรักษา และการบริหารทางการศึกษา ให้มีการเก็บค่าเข้าชมหรือจัดเก็บผลประโยชน์ใด ๆ และให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองเป็นผู้เสียหายค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมทั้งหมดหรือบางส่วนตามที่อธิบดีกำหนด นอกจากนั้นเพื่อประโยชน์ในการรักษาสภาพ ความปลอดภัย

ความสะดวก และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของโบราณสถานที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้วให้สามารถออกกฎให้ผู้เข้าชมปฏิบัติระหว่างเข้าชม และสามารถกำหนดให้ผู้เข้าชมเสียค่าเข้าชมหรือบริการอื่นด้วยก็ได้

5. การจัดการ มาตรา 13 ทวิ เพื่อเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมการศึกษาและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม อธิบดีมีอำนาจอนุญาตเป็นหนังสือให้ผู้เข้าชมเข้าไปทำกิจการใด ๆ เพื่อหาผลประโยชน์ในบริเวณ โบราณสถานที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้ว และมีใช้โบราณสถานที่มีเจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยกฎหมาย โดยผู้ได้รับอนุญาตต้องจ่ายค่าตอบแทน ตามที่อธิบดีกำหนด

2.10.1.3 กรณีการเข้ามาของนักวิชาการชาวฝรั่งเศส ในระหว่างปี พ.ศ. 2505 – 2507 รัฐบาลฝรั่งเศสให้ความช่วยเหลือรัฐบาลไทยในการส่งผู้เชี่ยวชาญและช่างเทคนิคต่าง ๆ มาบูรณะปราสาทหินพิมาย โดยผ่านองค์การสิทธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ส.ป.อ) ซึ่งได้ส่ง Bernard Philippe Groslier ผู้เชี่ยวชาญการอนุรักษ์และเลขที่งานที่บูรณะที่ปราสาทที่เมืองพระนครมาก่อน โดยมีหม่อมเจ้าชายใจ จิตรพงศ์ เป็นผู้อำนวยการบูรณะ งานบูรณะที่ปราสาทหินพิมายนี้กล่าวกันว่าเป็นครั้งแรกที่มีการบูรณะโดยชาวต่างประเทศ และมีระเบียบขั้นตอนเทคนิควิธีการที่เป็นระบบ มีการจดบันทึกไว้เป็นอย่างดีตามหลักวิชาการ นอกจากนั้นยังเป็นครั้งแรกที่มีการบูรณะแบบอนัสติโลซิส (Anastylosis) คือการรื้อหินเดิมออกและเสริมความมั่นคง จากนั้นจึงนำชิ้นส่วนหินที่รื้อออกมาประกอบเข้าไปให้โครงสร้างของอาคารอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์

ต่อมาในปี พ.ศ.2510 รัฐบาลฝรั่งเศสได้ส่งนายปีแอร์ ปีชาร์ด สถาปนิกเข้ามาในไทยเพื่อให้ความช่วยเหลือด้านจัดทำแผนที่และแผนผังปราสาทหินพิมาย ซึ่งกล่าวกันว่าได้ทำอย่างละเอียดและเป็นระบบมากที่สุดเป็นครั้งแรก

นอกจากนั้นในช่วงเวลาเดียวกันนี้ (ระหว่างปี พ.ศ. 2506-2520) รัฐบาลไทยได้ส่งบุคลากรของรัฐเข้าฝึกอบรมด้านการดำเนินงานต่างๆ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ตามหลักสากล ณ สถาบันต่าง ๆ ว่าด้วยการอนุรักษ์ คือ ICCROM ที่กรุงโรม อิตาลี ทั้งนี้เพื่อนำเอาวิธีการที่ทันสมัยตามหลักสากลโลกมาปรับปรุงการดำเนินงานในประเทศไทย การอนุรักษ์โบราณสถานประเภทอิฐได้รับการจำแนกให้เป็นกฎเกณฑ์ออกเป็นพิเศษ โดยการทดลองชุดแต่งและบูรณะโบราณสถานในพระนครหรืออยุธยาและบริเวณใกล้เคียง

2.10.2 สรุปกรอบแนวคิดการอนุรักษ์

การอนุรักษ์ในยุคที่ 5 การอนุรักษ์ยุคโลกาภิวัตน์หรือยุคทุนนิยมรุนแรง (พ.ศ.2504-2546) สามารถสรุปกรอบแนวคิดในช่วงเวลานี้ได้ดังนี้ คือ

- มีพัฒนาการทางด้านต่างๆ ทั้งทางแนวคิดและกฎหมายที่มีการปรับปรุงไปตามยุคสมัยและตามแนวคิดตะวันตกอย่างรวดเร็ว แนวคิดและกฎหมายต่าง ๆ เป็นกรอบกำหนดในการทำงาน

- จากระบบการบูรณะของหน่วยงานราชการเอง เปลี่ยนแปลงไปเป็นระบบการจ้างเหมางานของเอกชน

- การบูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถานเข้าสู่ระบบทุนนิยมเต็มตัวและรุนแรง เป็นการนำโบราณสถานมาเพื่อใช้พัฒนาเศรษฐกิจ มากกว่าการมองโบราณสถานในแง่ของความโรแมนติกและความทรงจำในอดีต (romantic & memorial)

จากการศึกษาในบทนี้ทำให้เราทราบว่า การอนุรักษ์โบราณสถานในประเทศไทยนั้นล้วนมีเหตุผลทางความเชื่อ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม อันล้วนเป็นเหตุปัจจัยที่ทำให้แนวคิดการอนุรักษ์ และวิธีการปฏิบัติต่อโบราณสถานนั้น มีพัฒนาการแตกต่างกันไป อย่างไรก็ตามแนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ในปัจจุบันยังมีอาจกลืนกระแสวัฒนธรรมการอนุรักษ์ที่อิงความเชื่อ ความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาในอดีตได้ หากแต่ยังคงดำรงอยู่คู่กันสืบเนื่องกันไป พระสงฆ์ยังคงมีบทบาทสำคัญในปัจจุบันต่อการดูแลรักษาโบราณสถานในเขตวัดของตน ชุมชนเริ่มมีบทบาทที่สำคัญในการอนุรักษ์เพื่อพัฒนาชุมชน ในขณะที่เดิวก่อนบริษัทเอกชนก็เข้ามามีบทบาทที่ยิ่งต่อกระแสทุนนิยมในปัจจุบัน จากบริบทของความสนใจเฉพาะตัวโบราณสถานก็เปลี่ยนแปลงไปเป็นการมองภาพรวมของสภาพแวดล้อมในบริบทต่างๆ ทั้งสภาพแวดล้อมที่ควรจะเป็นในอดีต และสภาพแวดล้อมที่ควรจะเหมาะสมในปัจจุบัน

2.11 การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้หาแนวทางการศึกษาในเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้และเป็นแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนบางพลีใหญ่ คือ

อรศิริ ปาณินท์ (2527 : 85) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การอนุรักษ์สภาพแวดล้อมริมคลองบางกอกน้อย ซึ่งเนื้อหาของงานวิจัยมีความสอดคล้องกับแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนบางพลีใหญ่ เช่น การศึกษาวิถีชีวิตของผู้อาศัยอยู่ตามแนวลำคลอง การศึกษาพฤติกรรมของการเกิดกิจกรรม และการศึกษาด้านกายภาพทางสถาปัตยกรรมของที่อยู่อาศัย เนื้อหาของงานวิจัยมีดังนี้

ริมคลองบางกอกน้อยทั้ง 2 ฟัน เป็นที่ตั้งบ้านเรือนและชุมชนเป็นระยะเวลายาวนาน ในสมัยก่อนการค้าขายหรือการติดต่อกันจะอาศัยเรือในการเดินทาง การค้าขายริมน้ำและการค้าขายด้วยเรือเร่ไปตามลำน้ำเป็นลักษณะของไทยมาตั้งแต่ดั้งเดิมในทุกพื้นที่ที่มีอาคารพักอาศัยตั้งอยู่ริมน้ำ และเป็นลักษณะที่คล้ายคลึงกับทุก ๆ แห่งในประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นคลองในแม่น้ำเจ้าพระยา หรือแม่น้ำอื่น ๆ ก็ตามทั้งในกรุงเทพฯและต่างจังหวัด ลักษณะของเรือนแพค้าขายเป็นลักษณะของวัฒนธรรมในท้องถิ่นและเป็นสิ่งขีดหน้าสู่ความเป็นที่สนใจของทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ดังจะเห็นได้ว่าบริเวณที่มีตลาดน้ำหลายแห่ง ตั้งแต่วัดไทรซึ่งปัจจุบันเริ่มเสื่อมความนิยมเนื่องจากทิศทางของการ

ห้องที่ขยับเปลี่ยนไป จนถึงตลาดน้ำดำเนินสะดวก หรือตลาดสองพี่น้องสุพรรณบุรี เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญเพราะเป็นการแสดงถึงลักษณะการค้าขายตามสังคมและวัฒนธรรมไทยดั้งเดิมซึ่งเกาะไปตามลำน้ำ

อาคารพาณิชย์พักอาศัยริมคลองบางกอกน้อยเป็นอาคารประเภทหนึ่งที่มีลักษณะเฉพาะที่น่าสนใจ ทั้งในด้านการให้บริการแก่ชุมชนริมคลอง และลักษณะเฉพาะซึ่งแสดงออกทางลักษณะทางกายภาพของอาคารซึ่งสะท้อนถึงลักษณะของสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น อาคารพาณิชย์จะใช้พักอาศัยและประกอบการค้า ประเภทของร้านค้าที่ขายสินค้าส่วนใหญ่จำแนกได้ดังนี้

- ขายของชำ
- ขายอาหารสด
- ขายอาหารปรุงสำเร็จ เช่น ก๋วยเตี๋ยว ขนมต่าง ๆ
- ขายกาแฟและเครื่องดื่ม
- ขายวัสดุก่อสร้าง
- ขายน้ำมันเชื้อเพลิง
- ขายต้นไม้
- ขายเครื่องจักสานซึ่งใช้งานกับครอบครัวและชีวิตประจำวัน

ประเภทของอาคารพาณิชย์พักอาศัยซึ่งมีเพียงประเภทละแห่งเดียวตลอดคลองจากการสำรวจได้แก่ คลินิกแพทย์ คลินิกทันตแพทย์ และร้านขายโลงศพ สำหรับร้านขายที่นอนซึ่งในช่วงระยะแรกของการสำรวจ (ประมาณเดือนพฤษภาคม 2526) มีอยู่ 1 แห่งบริเวณปากคลองบางกอกน้อยฝั่งธนบุรี แต่ขณะที่เขียนรายงานวิจัย (เดือนตุลาคม 2527) ได้เลิกกิจการขายอาคารให้แก่บริษัทสุภัทรา จำกัดไปแล้ว

อาคารทรงมนิลาและปั้นหย่า

จากการสำรวจอาคารพักอาศัยประเภทนี้มีอยู่ประปรายในช่วงต้นของคลองบางกอกน้อย จำนวนของอาคารพักอาศัยประเภทนี้ที่จะนำมาวิเคราะห์จึงมีไม่มากนัก อย่างไรก็ตามจะสรุปลักษณะทั่ว ๆ ไปได้ดังนี้

2.11.1 การวางอาคารซึ่งสัมพันธ์กับคลอง

อาคารพักอาศัยประเภทนี้มีทั้งที่เป็นบ้าน 2 ชั้นและชั้นเดียว มีการวางอาคารโดยหันด้านหน้าสู่คลองบางกอกน้อยเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งหมายถึงทางเข้าบ้านจะมาจากลำคลองคือการใช้เส้นทางสัญจรทางน้ำเป็นหลัก ลักษณะการเชื่อมต่อกับลำคลองพอจะแบ่งได้ดังนี้

2.11.1.1 เชื่อมต่อโดยสะพานทำน้ำโดยตรง บ้านประเภทนี้จะเป็นชั้นเดียวทั้งบ้านเดี่ยวและบ้านกลุ่ม ได้ดูนกสูง เพื่อกันน้ำท่วมในหน้าน้ำโดยมีความสูงพอพื้นศิระเล็กน้อย ซึ่งในอดีตแล้วคงใช้ประโยชน์จากพื้นที่บริเวณนี้ได้พอสมควรเนื่องจากเป็นบ้านชั้นเดียว การเชื่อมต่อกับคลองจึงมีเฉพาะส่วนห้องโถงกลางหรือห้องอเนกประสงค์ของบ้านเท่านั้น ห้องนอนหรือห้องที่ต้องการ

ความเป็นสัดส่วนเฉพาะ (privacy) จะมีเพียงการเจาะช่องหน้าต่างเล็ก ๆ เปิดสู่ด้านคลองเท่านั้น ดังนั้นเมื่ออยู่ในห้องเหล่านั้นแทบจะไม่มีใครที่มีความสัมพันธ์กับคลองเลย

เงื่อนไขของบ้านประเภทนี้ เป็นเขื่อนดินหรือเขื่อนหินซึ่งพิจารณาจากรอยที่เสาบ้าน จะเห็นได้ว่าจะถูกน้ำท่วมเมื่อถึงฤดูน้ำหลาก บ้านประเภทนี้จะสร้างบนฝั่งไม่ยื่นตัวบ้านลงในลำคลอง

2.11.1.2 เชื่อมต่อโดยขานเปิดโล่ง ขานดังกล่าวมีทั้งที่ยาวตลอดความยาวของตัวบ้าน เป็นบางส่วนของตัวบ้าน และมีทั้งแบบเปิดโล่งตลอดและแบบมีหลังคาคลุม ขานดังกล่าวส่วนใหญ่จะยื่นลงในลำคลอง เมื่อมองจากด้านลำน้ำจึงไม่เห็นว่าเป็นบ้านลักษณะที่มีได้สูงที่อาจใช้เนื้อที่ได้อุดทำประโยชน์ใด ๆ ได้ จากขานจะมีสะพานทำน้ำขึ้นลงสู่ลำคลอง เพื่อเป็นท่าเทียบเรือ ซึ่งแต่ละหลังจะยื่นออกมาไม่เท่ากัน แนวอาคารทางด้านคลองของบ้านประเภทนี้จึงไม่เป็นระเบียบ แนวเขื่อนจึงไม่เรียบเป็นผืนเดียวกัน ซึ่งถ้าจะพยายามปรับปรุงแนวเขื่อนให้ดีและเป็นประโยชน์เต็มที่คงเป็นปัญหาในการออกแบบพอสมควร

บ้านประเภทนี้เป็นชั้นเดียวจะมีขาน 2 ระดับ ๆ ถ่างอยู่ใกล้ระดับน้ำปกติของคลอง บางกอกน้อย มีบันไดต่อเชื่อมกับขานบนในฤดูน้ำแล้ง ขานนี้จะถูกใช้ประโยชน์เป็นขานเอนกประสงค์คือเป็นที่อาบน้ำ ซักผ้า เทียบเรือ ฯลฯ แต่ในฤดูน้ำหลากขานระดับนี้จะจมน้ำ เจ้าของบ้านจะใช้ขานระดับบน เพื่อกิจกรรมดังกล่าวแทน ทำให้สามารถมีเนื้อที่ประโยชน์ใช้สอยพอเพียงตลอดเวลา

การใช้ขานด้านคลองเช่นนี้ทำให้ผู้อยู่อาศัยในบ้านมีความรู้สึกค่อเนื่องกับกิจกรรมต่าง ๆ ในลำคลองอยู่ตลอดเวลา โดยยังมีความมิดชิดเป็นสัดส่วนอยู่เช่นเดิมในส่วนที่เป็นห้อง

2.11.2 ลักษณะอาคาร

เป็นบ้านชั้นเดียวและ 2 ชั้น ขนาดไม่ใหญ่มาก

รูปทรง

- เป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าต่อเนื่องกัน
- ชั้นบนและชั้นล่างเท่ากัน
- ชั้นล่างใหญ่กว่าชั้นบน
- แยกเป็นหลายหลัง
- หลังคาต่อกัน
- แยกหลังคา
- ยกได้สูง
- ใช้ประโยชน์จากได้สูงในหน้าแล้ง
- ไม่ใช้ประโยชน์จากได้สูง
- สร้างบนดินถมสูงมีเขื่อน

โครงสร้าง

- เป็นบ้านไม้ ใช้ระบบเสาคาน
- เสาไม้ทั้งต้น
- เสาไม้บนค่อม่อ ค.ส.ล.

หลังคา

- โดยทั่วไปเป็นหลังคาจั่ว หลังคาปั้นหยา หรือลักษณะผสม คือ เป็นหลังคาปั้นหยา ด้านล่างช่วงบนเป็นจั่ว ในกรณีที่มีการต่อเติมจะมีหลังคาหลายลักษณะและหลายมุมมาต่อกัน เกิดรอยต่อของสันหลังคาที่มาชนกันหลายแห่ง และหลังคาของส่วนต่อเติมบางส่วนเป็นแบบเพิงหมาแหงนก็มี

- โครงหลังคาเป็นไม้ วัสดุถุงส่วนใหญ่เป็นกระเบื้องซีเมนต์แผ่นเล็ก มีบ้างที่เป็นสังกะสีแผ่นหรือ ไม้ก็ผสมกันระหว่างกระเบื้องแผ่นเล็กกับสังกะสี

- ชายคาบางบ้านเป็นรางน้ำสังกะสีโดยรอบ โดยมีท่อรองรับน้ำฝนจากรางน้ำลงสู่ภาชนะรองรับ เช่น โถงหรือถัง เพื่อเก็บน้ำฝนไว้ใช้และรับประทาน

ผนัง

- ผนังบ้านเป็นไม้ ทั้งผนังภายนอกและภายใน เป็นฝาไม้ตีตามแนวนอนหรือตีตามแนวนอนผสมแนวตั้งก็มี

ประตู

- เป็นประตู ไม้บานเปิดทั้งเดี่ยวและคู่ ประตูห้องที่เปิดออกสู่ชานด้านริมคลอง บางที่เป็นบานเฟี้ยมก็มี

หน้าต่าง

- บ้านประเภทนี้ส่วนใหญ่ใช้หน้าต่างบานเปิดคู่ ขอบหน้าต่างสูงจากพื้น .80 - .90 เมตร บานหน้าต่างเป็นลูกฟักไม้เข้กลื่น หรือบานเป็นเกล็ดไม้ระบายอากาศได้

ช่องแสง-ช่องลม

- ส่วนใหญ่เป็นเกล็ดไม้เหนือบานประตูและหน้าต่าง และในบ้านหลังขนาดใหญ่ ซึ่งคงจะสร้างในยุคแรก ๆ ที่เริ่มนำอิทธิพลตะวันตกมาใช้จะมีช่องลมอยู่ที่หน้าจั่วเป็นเกล็ดไม้ติดตาย ที่ทำเป็นกระจกสีติดตาย เหมือนหน้าต่างก็มี

พื้น

- เป็นพื้น ไม้กระดานเข้กลื่นวางบนตงและคานไม้

การตกแต่ง

- การตกแต่งโดยทั่วไปได้แก่การทาสีตัวบ้าน โดยคิดขอบคิ้วเป็นสีหนักหรือทาเชลลแทนการทาสีก็มี บ้านหลังใหญ่ ๆ มักมีช่อง ไม้ฉลุลวดลายโปร่งเหนือประตูหรือหน้าต่าง หรือ ไม้ที่ชายคาด้านหน้าจั่วและด้านข้างเพื่อช่วยกันฝน

2.11.3 คุณลักษณะที่สัมพันธ์กับสังคมและวัฒนธรรม

จากการที่บ้านมณิลาและทรงปั้นหย่าซึ่งนับว่าเป็นอาคารที่พักอาศัยที่มีรูปแบบเป็นไปตามอิทธิพลตะวันตกได้เริ่มเข้ามาเป็นที่นิยมในหมู่คนไทย โดยเริ่มตั้งแต่รัชกาลที่ 4 และมีวิวัฒนาการมาเรื่อย ๆ จนถึงยุคก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยในสมัยแรก ๆ ได้เข้ามามีอิทธิพลต่ออาคารที่พักอาศัยของเจ้านายและขุนนางข้าราชการซึ่งรับมาใช้โดยไม่มีการดัดแปลง ได้แก่บ้านแบบมิชชันนารีอเมริกัน และแบบที่เรียกว่าสถาปัตยกรรมแบบอาณานิคม (Colonial Architecture) ซึ่งเป็นบ้านที่มีขนาดใหญ่ลักษณะอิทธิพลตามฐานะของเจ้าของซึ่งบริบูรณ์ด้วยยศศักดิ์และทรัพย์สินสมบัติ ในสมัยต่อ ๆ มาแบบบ้านดังกล่าวเริ่มแพร่หลายเข้าสู่ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยผู้มีอันจะกินและเริ่มมีการประยุกต์ให้เข้ากับชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยมาเรื่อย ๆ จนในที่สุดก็ได้เข้ามามีบทบาทต่ออาคารที่อยู่อาศัยของราษฎรสามัญทั่ว ๆ ไปในยุคหลัง ๆ คือตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 7 จนถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครองและสงครามโลก ซึ่งในยุคที่กล่าวนี้บ้านทรงมณิลาหรือปั้นหย่ามิได้เป็นสิ่งแปลกประหลาดหรือแสดงถึงฐานะร่ำรวยอีกแล้ว การสร้างบ้านแบบนี้ส่วนใหญ่จะเป็นการรับรูปทรงของหลังคามานำใช้กับการวางผังพื้นแบบไทยทั่ว ๆ ไป

บ้านทรงมณิลาหรือปั้นหย่าริมคลองบางกอกน้อยนี้ เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบกับบ้านทรงนี้ยุคแรก ๆ ที่พอจะมีหลงเหลือให้ศึกษาได้ พอจะตัดสินใจได้ว่าเป็นบ้านของราษฎรธรรมดาที่สร้างในยุคหลัง ๆ นี้เอง เนื่องจากคลองบางกอกน้อยในยุครัชกาลที่ 4, 5 หรือ 6 ยังเป็นเพียงเรือสวนไร่นาซึ่งมีผู้อาศัยเบาบางและมีอาชีพเป็นเกษตรกรหรืออสิกร เจ้านายหรือข้าราชการนิยมปลูกสร้างบ้านเรือนอยู่ริมคลองบางหลวง ไม่มีการกล่าวถึงว่ามีเจ้านายหรือขุนนางผู้ใดเข้าไปปลูกบ้านอยู่ริมคลองบางกอกน้อยเลย อีกประการหนึ่งขนาดของบ้านทรงมณิลาปั้นหย่าริมคลองบาง

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดน้ำบางพลีเพื่อการท่องเที่ยว เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อเป็นกรอบแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

- 3.1 กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.3 การตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย
- 3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากรตัวอย่างที่ศึกษา

ประชากรตัวอย่างที่ศึกษา ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนและค้าขายบริเวณตลาดตลอดความยาวของตลาด 500 เมตร โดยกำหนดจากจำนวนร้านค้าตามแนวความยาวตลาด และผู้มาทำกิจกรรมที่ตลาดจำนวน 115 ร้าน

3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง

3.1.2.1 ได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างเพื่อเป็นตัวแทนประชากรศึกษา โดยกำหนดประชาชนที่อยู่อาศัยในชุมชนและค้าขายบริเวณตลาดตลอดความยาวของตลาด 500 เมตร จำนวน 115 ร้าน โดยกำหนดจากจำนวนร้านค้า 115 ร้าน

3.1.1.2 กลุ่มประชากรตัวอย่างที่ศึกษาเป็นผู้ที่มาทำกิจกรรมที่ตลาดจำนวน 30 คน การสุ่มตัวอย่างใช้วิธีสุ่มสำรวจผู้เดินทางมาทำกิจกรรมที่ตลาด

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้แบ่งเครื่องมือในการวิจัยออกเป็น 3 แบบดังนี้

- แบบที่ 1 แบบสำรวจโดยการสังเกตการเกิดกิจกรรมและสภาพแวดล้อมของพื้นที่ศึกษา
- แบบที่ 2 แบบสำรวจสอบถามสำหรับคนในชุมชนที่ค้าขายบริเวณตลาด
- แบบที่ 3 แบบสำรวจสอบถามสำหรับผู้เดินทางมาทำกิจกรรมที่ตลาด

3.2.2 วิธีการสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือสำหรับงานวิจัย โดยเครื่องมือแต่ละแบบมีรายละเอียดดังนี้

แบบที่ 1 แบบสำรวจโดย

เป็นการศึกษาสภาพแวดล้อมของพื้นที่ศึกษา ทางด้านการทำกิจกรรม ภายนอกและสถาปัตยกรรมต่างๆ ของพื้นที่ศึกษา เช่น อาคารพักอาศัย อาคารประกอบการค้า

แบบที่ 2 แบบสอบถามสำหรับคนในชุมชนที่ค้าขายบริเวณตลาดตลอดความยาวของตลาด 500 เมตร แบ่งออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง เกี่ยวกับ เพศ อายุ การคลอบคลอง อาคารและระยะเวลา

ส่วนที่ 2 ข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนในพื้นที่ศึกษา

ส่วนที่ 3 ข้อมูลสภาพอาคารทางสถาปัตยกรรม

ส่วนที่ 4 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดน้ำบางพลีเพื่อการท่องเที่ยว

แบบที่ 3 แบบสอบถามสำหรับผู้เดินทางมาทำกิจกรรมที่ตลาด แบ่งออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง เกี่ยวกับ เพศ อายุ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการของสภาพแวดล้อมของพื้นที่ศึกษา

ส่วนที่ 3 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน

3.3 การตรวจสอบเครื่องมือ

3.3.1 นำเครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจที่สร้างเสร็จแล้ว เสนอต่ออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเกี่ยวกับความถูกต้องและเหมาะสมของเนื้อหา และนำมาแก้ไขแนะนำ และปรับปรุง

3.3.2 ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา โดยมีผู้ทรงคุณดังรายชื่อต่อไปนี้

1. อาจารย์จิรวรรค์ เหมือนนิหาร อาจารย์ประจำคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. ดร.ขจรศักดิ์ เข้ากรมทอง ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาเทคโนโลยี เพื่อการศึกษามหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริรัตน์ เพ็ชรศิริ อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

- 3.3.2 นำเครื่องมือสำรวจที่ได้รับคำแนะนำแก้ไขจากอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์แล้ว ให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพ เพื่อให้เป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลที่สมบูรณ์ก่อนนำไปทดลองใช้
- 3.3.3 แก้ไขข้อบกพร่องของเครื่องมืออีกครั้งก่อนนำไปใช้จริง

3.4 เก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยโดยการสำรวจภาคสนาม การศึกษาเอกสารและการใช้แบบสัมภาษณ์ ซึ่งมีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

ข้อมูลจากการสำรวจ

3.4.1 สำรวจข้อมูลทั่วไปและสภาพแวดล้อมของตลาดชุมชนบางพลี เป็นการศึกษาสภาพแวดล้อมของพื้นที่ศึกษา ทางด้านการทำกิจกรรม ภายภาพและสถาปัตยกรรมต่างๆ ของพื้นที่ศึกษา เช่น อาคารพักอาศัย อาคารประกอบการค้า รวมถึงปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและด้านกายภาพของชุมชนตลาดน้ำบางพลี

3.4.2 ข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้อธิบายกับผู้ช่วยจัดเก็บข้อมูลถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและวิธีการสอบถามกลุ่มตัวอย่างจากแบบสอบถาม เพื่อให้การจัดเก็บข้อมูลเป็นไปในทิศทางเดียวกัน จากนั้นจึงทำการสอบถาม

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.5.1 การเตรียมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์

ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถามแต่ละชุด จากนั้นนำไปลงรหัสและบันทึกข้อมูล แล้วทำการวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

3.5.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนการเตรียมวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสำรวจสอบถามสำหรับคนในชุมชนที่ค้าขายบริเวณตลาดและผู้เดินทางมาทำกิจกรรมที่ตลาด เสนอผลเป็นคำร้อยละ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดน้ำบางพลีเพื่อการท่องเที่ยว มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมปัญหาและความต้องการด้านสภาพแวดล้อมของชุมชน และแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดน้ำบางพลี ตำบลบางพลีใหญ่ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ การวิเคราะห์ข้อมูลได้จากเครื่องมือที่สร้างขึ้น ซึ่งแบ่งเป็น 3 แบบ โดยแบบที่ 1 แบบสำรวจโดยการสังเกตการณ์เกิดกิจกรรมและสภาพแวดล้อมของพื้นที่ศึกษา แบบที่ 2 แบบสำรวจสอบถามสำหรับคนในชุมชนที่ค้าขายบริเวณตลาด และแบบที่ 3 แบบสำรวจสอบถามสำหรับผู้เดินทางมาทำกิจกรรมที่ตลาด

4.1 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางกายภาพของพื้นที่ศึกษา

4.1.1 ชุมชนและตลาดน้ำบางพลีตั้งอยู่ริบบนคลองคลองสำโรงติดกับวัดบางพลี การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของพื้นที่ศึกษา มีดังนี้

4.1.1.1 พื้นที่บริเวณวัด

มีพื้นที่เป็นลานกว้าง มีสภาพเป็นหินคลุก พื้นที่ลานกว้างดังกล่าวส่วนใหญ่ใช้เป็นที่จอดรถและร้านขายของ ซึ่งยังขาดการจัดระเบียบให้เกิดความเรียบร้อย จากสภาพพื้นที่ที่เป็นหินคลุกจึงทำให้เกิดปัญหาฝุ่นละออง

4.1.1.2 บริเวณชุมชนและตลาดน้ำ

4.1.1.2.1 พื้นที่ชุมชนและตลาดน้ำจะตั้งริบบนคลองสำโรงทอดยาวไปทางทิศตะวันตกของวัด ตลาดจะดำเนินกิจกรรมค้าขายทุกวัน โดยเฉพาะวันหยุดเสาร์และอาทิตย์ ตลาดจะมีความคึกคักเนื่องจากมีผู้มาทำกิจกรรมบริเวณพื้นที่วัดและตลาดจำนวนมาก ประเภทกิจกรรมที่เกิดขึ้นได้แก่ ผู้มาทำบุญกราบไหว้พระ ผู้มาท่องเที่ยว ผู้มาซื้อของที่ตลาด

4.1.1.2.2 ปัจจุบันผู้ค้าขายที่ใช้เรือเป็นพาหนะในการเดินทางมาขายของที่ตลาดน้ำ มีจำนวนน้อยมากเนื่องจากประสบกับปัญหาของชายไม่หมดและเกิดน้ำเสีย ทำให้เสียค่าใช้จ่ายในการลงทุน และไม่มีผู้สนับสนุนอย่างจริงจัง ดังนั้นการเดินทางทางรถยนต์มีความสะดวกรวดเร็วขึ้น จากปัญหาดังกล่าวทำให้ผู้ค้าขายส่วนใหญ่หันมาขายของบนบกแทน

4.1.1.2.3 ลักษณะอาคารของตลาดจะเป็นเรือนไม้แบบเก่าปลูกยาวริบบนไปตามลำคลอง และซอกเป็นห้องเล็กๆ ประตูบ้านจะมีลักษณะเป็นบานเฟี้ยมไม้แกะลูกฟัก ในสมัยก่อนลักษณะอาคารของตลาดจะเป็นเรือนไม้แถวเดียว โดยด้านหน้าอาคารจะเป็นทางเดินริบบนไปตามลำคลอง และต่อมาได้มีการต่อเติมอาคารลำเข้าไปในคลองเพื่อทำเป็นร้านค้า และเว้นทางเดินระหว่าง

อาคารเก่ากับอาคารใหม่ ปัจจุบันสภาพอาคารเกิดการชำรุดทรุดโทรมมาก และบางส่วนได้ทำการปรับปรุงซ่อมแซม โดยได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบและวัสดุ โดยไม่ได้ยึดรูปแบบทางสถาปัตยกรรมแบบเดิม

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

4.2.1 แบบที่ 2 ข้อมูลทั่วไปสำหรับคนในชุมชนที่ค้าขายบริเวณตลาดตลอดความยาวของตลาด 500 เมตร และร้านค้าตามแนวความยาวตลาดจำนวน 115 ร้าน และจากการสำรวจแบบสอบถามสามารถเก็บตัวอย่างได้เพียง 82 ตัวอย่าง เนื่องจากอาคารบางห้องปิดไม่ได้ทำการค้าขาย ดังนั้นในการคำนวณจะคิดแบบสอบถามจำนวน 82 ตัวอย่าง เป็นเกณฑ์ในการคำนวณ

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ส่วนที่ 1	ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ			
	ชาย	20	24.4
	หญิง	62	75.6
	รวม	82	100.00
2. อายุ	ปี		
	20 - 30	3	3.7
	30 - 40	18	21.9
	40 - 50	26	31.7
	50 ปีขึ้นไป	35	42.7
	รวม	82	100.00
3. สถานะภาพการครอบครองอาคาร			
	เป็นเจ้าของ	55	67
	เป็นผู้เช่า	27	33
	รวม	82	100.00

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ส่วนที่ 1	ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน	ร้อยละ
4.	ระยะเวลาในการอาศัยอยู่ในชุมชน .....ปี		
	ไม่น้อยกว่า 5 ปี	6	7.3
	ไม่น้อยกว่า 10 ปี	11	13.5
	ไม่น้อยกว่า 15 ปี	-	-
	ไม่น้อยกว่า 20 ปี	4	4.8
	ไม่น้อยกว่า 25 ปี	1	1.2
	ไม่น้อยกว่า 30 ปี	39	47.5
	ไม่น้อยกว่า 40 ปี	21	25.7
	รวม	82	100.00

จากแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปสำหรับคนในชุมชนที่ค้าขายบริเวณตลาดตลอดความยาวของตลาด 500 เมตร สามารถสรุปได้ดังนี้

ผู้ค้าขายบริเวณตลาดส่วนใหญ่ร้อยละ 75.6 เป็นเพศหญิง และส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไปมีจำนวนมากที่สุดคือร้อยละ 42.7 การครอบครองอาคารส่วนใหญ่ร้อยละ 67 เป็นเจ้าของอาคาร ส่วนที่เหลือจะเป็นผู้เช่า และระยะเวลาในการอยู่อาศัยในชุมชนไม่น้อยกว่า 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 47.5 และผู้อาศัยอยู่เป็นเวลานานมากกว่า 40 ปี มีร้อยละ 25.7

ตารางที่ 4.2 ส่วนที่ 2 ข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนในพื้นที่ศึกษา

ข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนในพื้นที่ศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
1. สินค้าส่วนใหญ่ที่ขายเป็นประเภทใด		
ของสด (ปลา หมู เนื้อ และอื่นๆ)	1	1.21
ของแห้ง (พริก หอม กระเทียม ข้าวสาร)	9	10.9
สินค้าหัตถกรรม และของพื้นบ้าน	7	8.5
ของใช้ต่างๆ	28	34.1
อื่นๆ (ข้าวแกงและก๋วยเตี๋ยว)	37	45.1
รวม	82	100.00
2. สินค้าภายในร้านมาจากที่ใด		
ทำขึ้นภายในชุมชน	5	6
มาจากภายนอกชุมชน	65	79.2
อื่นๆ (โรงงาน)	12	14.6
รวม	82	100.00

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนในพื้นที่ศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
3. ชุมชนยังขาดความปลอดภัยในด้านใด		
อาชญากรรม	11	13.4
อัคคีภัย	55	67
อื่นๆ (อาคารไม่แข็งแรง)	16	19.5
รวม	82	100.00
4. การมีป้ายหรือแผนที่แสดงสถานที่ต่างๆ เพื่อแนะนำการเดินทางบริเวณตลาด		
ควรมี	58	70.7
ไม่มีความจำเป็น	14	20.7
อื่นๆ (มีอยู่แล้ว)	2	2.4
รวม	82	100.00
5. ควรมีห้องน้ำสาธารณะไว้บริการกับผู้มาเที่ยวหรือไม่		
ควรมี	82	100
ไม่มีความจำเป็น	-	-
รวม	82	100.00
6. การรับผลกระทบกับปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมบริเวณตลาดและชุมชน		
ไม่ได้รับผลกระทบ	34	41.6
ได้รับผลกระทบ (น้ำในคลองไม่สะอาดและขยะ)	48	58.5
รวม	82	100.00
7. การใช้น้ำภายในอาคารมีการผ่านระบบบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยลงสู่คูหรือไม่		
มี	71	86.5
ไม่มี เนื่องจากอยู่ชั่วคราว	11	13.4
รวม	82	100.00

จากแบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนในพื้นที่ศึกษา สามารถสรุปได้ดังนี้

สินค้าที่ขายภายในชุมชนส่วนใหญ่มีผู้ตอบเป็นประเภทอื่นๆ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 45.1 ได้แก่ ขนมที่ทำขึ้นเองภายในชุมชน อุปกรณ์ทำสวนเกษตร เครื่องนอนและเสื้อผ้า ลำดับรองลงมาเป็นการใช้ทั่วไปภายในบ้าน คิดเป็นร้อยละ 34.1 หัตถกรรมและเครื่องจักสานที่ทำขึ้นภายในชุมชน

คิดเป็นร้อยละ 8.5 ตามลำดับ ที่มาของสินค้าส่วนใหญ่มาจากภายนอกชุมชน คิดเป็นร้อยละ 79.2 ส่วนในเรื่องของความปลอดภัยส่วนใหญ่ร้อยละ 67 เห็นว่ายังขาดความปลอดภัยด้านอัคคีภัย รองลงมาอื่นๆ ร้อยละ 19.5 เห็นว่าอาคารมีสภาพเก่าไม่แข็งแรง และร้อยละ 13.4 เห็นว่าขาดความปลอดภัยในด้านอาชญากรรม ตามลำดับ ร้อยละ 70.7 เห็นว่าควรมีการจัดทำผังหรือแผนที่ แสดงที่ตั้งของชุมชนและตลาดน้ำ สำหรับห้องน้ำสาธารณะกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดคิดเป็นร้อยละ 100 เห็นว่าควรมีห้องน้ำไว้บริการผู้มาท่องเที่ยว สำหรับการได้รับผลกระทบจากปัญหามลพิษจากสิ่งแวดล้อม ผู้ค้าขายส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 58.5 ประสบกับปัญหาดังกล่าว ได้แก่ น้ำในลำคลองเกิดความสะดวกและเศษขยะ การใช้น้ำภายในอาคารส่วนใหญ่มีการผ่านระบบบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยลงสู่คลองคิดเป็นร้อยละ 86.5

ตารางที่ 4.3 ส่วนที่ 3 ข้อมูลสภาพอาคารทางสถาปัตยกรรม

ข้อมูลสภาพอาคารทางสถาปัตยกรรม	จำนวน	ร้อยละ
1. การปรับปรุงและซ่อมแซม		
ไม่เคย	28	34.2
เคย	54	65.8
รวม	82	100.00
2. อาคารที่ปรับปรุงกับการเปลี่ยนวัสดุและรูปแบบ		
ไม่เปลี่ยนแปลง	47	57.4
เปลี่ยนแปลง (เนื่องจากต้องการความสะดวกและแข็งแรง)	35	42.6
รวม	82	100.00
3. อุปสรรคที่เป็นปัจจัยในการรักษาสภาพอาคารให้มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมแบบเดิม		
ความรู้	10	12.2
งบประมาณ	34	42.6
การจัดหาวัสดุ	29	34.2
อื่นๆ (วัสดุแพง)	9	11
รวม	82	100.00

จากแบบสอบถามข้อมูลทางสถาปัตยกรรมของอาคาร สามารถสรุปได้ดังนี้

ผู้ค้าขายส่วนใหญ่เคยทำการปรับปรุงและซ่อมแซมอาคารซึ่งคิดเป็นร้อยละ 65.8 และร้อยละ การปรับปรุงอาคารส่วนใหญ่จะเปลี่ยนแปลงวัสดุจากเดิม และร้อยละ 57.4 ไม่มีอีกรูปแบบหน้าตาของอาคาร อุปสรรคที่เป็นปัจจัยในการรักษาสภาพอาคารให้มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมแบบเดิมซึ่งร้อยละ

41.6 เห็นว่างบประมาณหรือค่าใช้จ่ายเป็นอุปสรรค และร้อยละ 34.1 บอกว่าไม่สะดวกในการจัดหาวัสดุ และร้อยละ 12.1 มีความเห็นว่าไม่มีความรู้ในเรื่องการอนุรักษ์

ตารางที่ 4.4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดน้ำบางพลีเพื่อการท่องเที่ยว

ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดน้ำบางพลีเพื่อการท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
1. ความเห็นหากมีการอนุรักษ์สภาพอาคารบริเวณตลาดให้มีสภาพทรงรูปทางสถาปัตยกรรม แบบเดิม		
เห็นด้วย	82	100
ไม่เห็นด้วย.....ระบุ	-	-
รวม	82	100.00
2. ความเห็นหากมีการส่งเสริมให้มีการใช้เรือเป็นพาหนะในการเดินทาง โดยใช้คลองสำโรงเป็นเส้นทางคมนาคม จะทำให้ชุมชนตลาดน้ำบางพลีมีความยั่งยืน		
เห็นด้วย	27	32.9
ไม่เห็นด้วย เนื่องจากใช้รถยนต์สะดวกกว่า	55	67.1
รวม	82	100.00
3. ความช่วยเหลือที่สำคัญในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดน้ำบางพลีให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว		
การให้ความรู้	16	19.6
งบประมาณ	40	48.7
อื่นๆ (ประชาสัมพันธ์)	26	31.7
รวม	82	100.00

จากแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดน้ำบางพลีเพื่อการท่องเที่ยว สรุปได้ดังนี้

ในการอนุรักษ์สภาพอาคารบริเวณตลาดให้มีสภาพทรงรูปทางสถาปัตยกรรมแบบเดิม มีผู้เห็นด้วยคิดเป็นร้อยละ 100 และสำหรับการส่งเสริมให้มีการใช้เรือเป็นพาหนะในการเดินทาง โดยใช้คลองสำโรงเป็นเส้นทางคมนาคมจะทำให้ชุมชนตลาดน้ำบางพลีมีความยั่งยืน มีผู้เห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ 32.9 และส่วนใหญ่ร้อยละ 67 ไม่เห็นด้วย เนื่องจากการเดินทางด้วยรถมีความสะดวกรวดเร็วกว่าและความยั่งยืนของชุมชนและตลาดน้ำสามารถทำได้ด้วยวิธีอื่น สำหรับด้านการได้รับความช่วยเหลือในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดน้ำบางพลีให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ร้อยละ 48.7 เห็นว่าการการ

สนับสนุนด้านงบประมาณมีความสำคัญที่สุด รองลงมาบอกว่าอื่นๆคิดเป็นร้อยละ 31.7 เห็นว่าควรมีการประชาสัมพันธ์และจัดกิจกรรมบ่อยๆ และน้อยที่สุดเห็นว่าให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์คิดเป็นร้อยละ 19.5

4.2.2 แบบที่ 3 แบบสำรวจสอบถามสำหรับผู้เดินทางมาทำกิจกรรมในพื้นที่ศึกษา

ตารางที่ 4.5 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ส่วนที่ 1	ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน	ร้อยละ
2. เพศ			88
	ชาย	12	40
	หญิง	18	60
	รวม	30	100.00
2. อายุ	ปี		
	20 - 30 ปี	9	30
	30 - 40 ปี	7	23.4
	มากกว่า 40 ปี	14	46.6
	รวม	30	100.00
3. อาชีพ			
	รับราชการ	8	26.6
	นักศึกษา	4	13.3
	รัฐวิสาหกิจ	-	-
	พนักงาน	11	36.6
	ธุรกิจส่วนตัว	2	6.9
	อื่นๆ (รับจ้าง)	5	16.6
	รวม	30	100.00

จากแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้เดินทางมาทำกิจกรรมในพื้นที่ศึกษา สรุปได้ดังนี้ จากการสำรวจผู้เดินทางมาทำกิจกรรมที่ชุมชนตลาดน้ำบางพลี พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 60 และร้อยละ 46.6 มีอายุมากกว่า 40 ปี และมีอายุน้อยที่สุดอยู่ระหว่าง 20 - 30 คิดเป็นร้อยละ 30 ส่วนทางด้านอาชีพ ร้อยละ 36.6 มีอาชีพเป็นพนักงานมากที่สุด รองลงมาอาชีพรับราชการร้อยละ 26.6 อื่นๆ คือแม่บ้านร้อยละ 16.6 นักศึกษาร้อยละ 13.3 และธุรกิจส่วนตัวร้อยละ 6.6

ตารางที่ 4.6 ข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เดินทางทำกิจกรรมที่ตลาดน้ำบางพลี

ส่วนที่ 2 ข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เดินทางทำกิจกรรมที่ตลาดน้ำบางพลี	จำนวน	ร้อยละ
1. การเดินทางมาตลาดน้ำบางพลี		
รถยนต์ส่วนตัว	12	40
รถสาธารณะ	8	26.6
รถรับจ้าง	4	13.4
อื่นๆ (เดิน)	6	20
รวม	30	100.00
2. วัตถุประสงค์การมาตลาดน้ำบางพลี		
ทำบุญ , ไหว้พระ	7	23.4
ซื้อของ	11	36.6
ท่องเที่ยว	12	40
รวม	30	100.00
3. ความถี่ในการเดินทางมาตลาดน้ำบางพลี		
ทุกวัน	-	-
สัปดาห์ละ 1 ครั้ง	5	16.6
เดือนละ 1 ครั้ง	8	26.6
อื่นๆ (เมื่อมีโอกาส)	17	56.6
รวม	30	100.00
4. ปัญหาที่ประสบกับการมาในตลาดน้ำบางพลีส่วนใหญ่		
ที่จอดรถ	9	30
ห้องน้ำสาธารณะ	15	50
ความปลอดภัย	3	10
อื่นๆ (ความสะอาด)	3	10
รวม	30	100.00
6. ความสะดวกบริเวณทางเดินตามแนวตลาด		
มีความสะดวก	17	57
ไม่มีความสะดวก เนื่องจากวางของกีดขวางทางเดิน	13	43.3
รวม	30	100.00

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

ข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เดินทางทำ กิจกรรมที่ตลาดน้ำบางพลี	จำนวน	ร้อยละ
7. การมีป้ายหรือแผนที่แสดงสถานที่ต่างๆ เพื่อแนะนำการเดินทาง บริเวณตลาด		
ควรมี	23	76.6
ไม่มีความจำเป็น	4	13.3
อื่นๆ (ร้านค้าน้อย)	3	10
รวม	30	100.00
8. การประสบกับปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมบริเวณตลาดและชุมชน หรือไม่		
ไม่มี	6	20
มี (ขยะในลำคลอง)	24	80
รวม	30	100.00

จากข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เดินทางทำกิจกรรมที่ตลาดน้ำบางพลี สรุปได้
ดังนี้

ส่วนใหญ่การเดินทางมายังตลาดน้ำด้วยรถยนต์ส่วนตัวมีมากที่สุด ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 40 โดยมี
วัตถุประสงค์เพื่อมาท่องเที่ยวโดยตรงที่ตลาด คิดเป็นร้อยละ 40 และความถี่ในการเดินทางมาที่ตลาดน้ำ
ร้อยละ 56.6 เมื่อมีโอกาสหรือเวลาว่าง และส่วนใหญ่ร้อยละ 50 จะประสบกับปัญหาไม่มีห้องน้ำ
สาธารณะให้บริการ ร้อยละ 73.3 มีความเป็นห่วงเรื่องอန္คสิทธิ์ ส่วนปัญหาอื่นๆ ร้อยละ 16.6 เห็นว่าการ
ระบายลมในตลาดไม่ดีและมีอากาศร้อน เนื่องจากการต่อเติมอาคารด้านริมคลองทำให้ลมพัดผ่าน
ไม่สะดวก ในเรื่องของความปลอดภัย ร้อยละ 10 ยังขาดระบบป้องกันอန္คสิทธิ์ สำหรับทางเดิน
ภายในตลาด ร้อยละ 57 เห็นว่ามีความสะดวก และร้อยละ 43.3 เห็นว่าไม่สะดวก เนื่องจากบางช่วง
ผู้ค้าขายวางของบนทางเดิน สำหรับการจัดทำผังแสดงบริเวณพื้นที่หรือป้ายแนะนำ ส่วนใหญ่ร้อยละ
76.6 เห็นว่าควรมีการจัดทำ ในด้านปัญหาสิ่งแวดล้อม ร้อยละ 80 จะพบปัญหาเศษขยะในลำคลอง
บริเวณตลาด

ตารางที่ 4.7 ส่วนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน
ตลาดน้ำบางพลีเพื่อการท่องเที่ยว

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนา ชุมชนตลาดน้ำบางพลีเพื่อการท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
1. ความเห็นหากมีการอนุรักษ์สภาพอาคารบริเวณตลาดให้มีสภาพคงรูป ทางสถาปัตยกรรม แบบเดิม		
เห็นด้วย	30	100
ไม่เห็นด้วย.....ระบุ	-	-
รวม	30	100.00
2. ความเห็นหากมีการส่งเสริมให้มีการใช้เรือเป็นพาหนะในการ เดินทาง โดยใช้คลองสำโรงเป็นเส้นทางคมนาคม จะทำให้ชุมชน ตลาดน้ำบางพลีมีความยั่งยืน		
เห็นด้วย	21	70
ไม่เห็นด้วย เนื่องจากใช้รถเร็วกว่า	9	30
รวม	30	100.00
3. ความช่วยเหลือที่สำคัญในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดน้ำ บางพลีให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ท่านคิดว่าสิ่งใดมีความสำคัญที่สุด		
การให้ความรู้	4	13.3
งบประมาณ	19	63.3
อื่นๆ (ประชาสัมพันธ์)	7	23.3
รวม	30	100.00

ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดน้ำบางพลีเพื่อการท่องเที่ยว
สรุปได้ดังนี้

จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 30 คน เห็นด้วยกับการอนุรักษ์สภาพอาคารบริเวณตลาดให้มี
สภาพคงรูป ทางสถาปัตยกรรม แบบเดิม และร้อยละ 70 เห็นว่าการส่งเสริมให้มีการใช้เรือเป็นพาหนะ
ในการเดินทาง โดยใช้คลองสำโรงเป็นเส้นทางคมนาคม จะทำให้ชุมชนตลาดน้ำบางพลีมีความยั่งยืน
และการให้ความช่วยเหลือในการอนุรักษ์ และพัฒนาชุมชนตลาดน้ำบางพลีให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว
ส่วนใหญ่ร้อยละ 63.4 เห็นว่าควรช่วยเหลือในด้านงบประมาณ

4.3 แสดงสภาพภาพถ่ายบริเวณตลาดน้ำและชุมชน

รูปที่ 4.1 แสดงที่ตั้งของพื้นที่ศึกษา

ที่มา : การสำรวจสภาพแวดล้อมของงานวิจัย

รูปที่ 4.2 แสดงที่ตั้งของพื้นที่ศึกษาและแนวตลาด

ที่มา : การสำรวจสภาพแวดล้อมของงานวิจัย

รูปที่ 4.3 แสดงสภาพแวดล้อมบริเวณที่ติดกับชุมชนตลาดน้ำ

ที่มา : การสำรวจสภาพแวดล้อมของงานวิจัย

รูปที่ 4.4 แสดงสภาพแวดล้อมบริเวณที่ติดกับชุมชนตลาดน้ำ

ที่มา : การสำรวจสภาพแวดล้อมของงานวิจัย

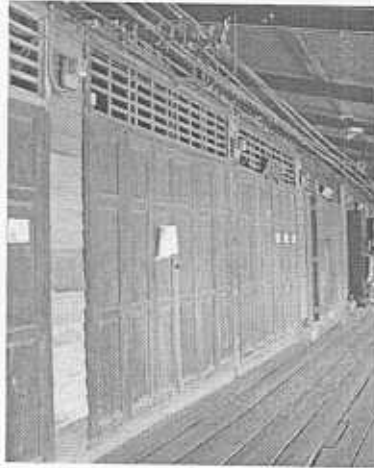
รูปที่ 4.5 แสดงสภาพแวดล้อมของตลาดน้ำตามแนวริมคลอง

ที่มา : การสำรวจสภาพแวดล้อมของงานวิจัย

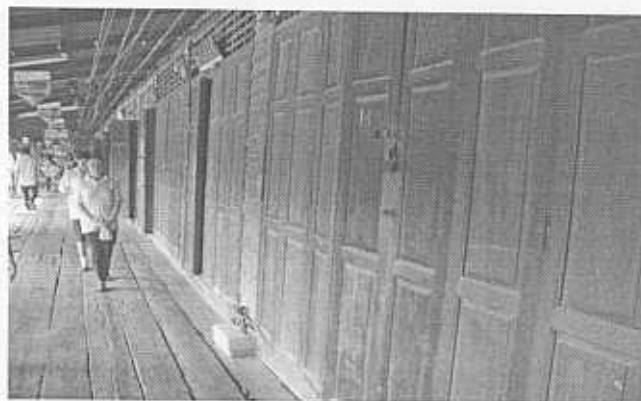
รูปที่ 4.6 แสดงสภาพอาคารของชุมชนตลาดน้ำที่มีรูปทางสถาปัตยกรรมแบบโบราณ

ที่มา : การสำรวจสภาพแวดล้อมของงานวิจัย

รูปที่ 4.7 แสดงสภาพอาคารของชุมชนตลาดน้ำที่มีรูปทางสถาปัตยกรรมแบบโบราณ

ที่มา : การสำรวจสภาพแวดล้อมของงานวิจัย

รูปที่ 4.8 แสดงสภาพอาคารของชุมชนตลาดน้ำที่มีรูปทางสถาปัตยกรรมแบบโบราณ

ที่มา : การสำรวจสภาพแวดล้อมของงานวิจัย

รูปที่ 4.9 แสดงสินค้าพื้นบ้าน

ที่มา : การสำรวจสภาพแวดล้อมของงานวิจัย

รูปที่ 4.10 แสดงการทำขนมไทยโบราณที่ทำขึ้นภายในชุมชน

ที่มา : การสำรวจสภาพแวดล้อมของงานวิจัย

รูปที่ 4.11 แสดงการทำขนมไทยโบราณที่ทำขึ้นภายในชุมชน

ที่มา : การสำรวจสภาพแวดล้อมของงานวิจัย

รูปที่ 4.12 แสดงร้านประกอบอาชีพรับทำทองที่มีเพียงแห่งเดียวภายในชุมชน

ที่มา : การสำรวจสภาพแวดล้อมของงานวิจัย

4.4 แสดงสภาพปัญหาบริเวณตลาดน้ำและชุมชน

รูปที่ 4.13 แสดงความเสื่อมโทรมของสภาพอาคาร

ที่มา : การสำรวจสภาพแวดล้อมของงานวิจัย

รูปที่ 4.14 แสดงการต่อเติมอาคารตามแนวริมคลอง ทำให้เสียทัศนียภาพของตลาด

ที่มา : การสำรวจสภาพแวดล้อมของงานวิจัย

รูปที่ 4.15 แสดงการเปลี่ยนแปลงของสภาพอาคารที่ทำให้สภาพแวดล้อมเปลี่ยนไป

ที่มา : การสำรวจสภาพแวดล้อมของงานวิจัย

รูปที่ 4.16 แสดงสภาพของน้ำในลำคลองมีคุณภาพต่ำมีสัคล้ำบริเวณตลาดน้ำ

ที่มา : การสำรวจสภาพแวดล้อมของงานวิจัย

รูปที่ 4.17 แสดงสภาพของน้ำในลำคลองมีคุณภาพต่ำมีสัคล้ำบริเวณตลาดน้ำ

ที่มา : การสำรวจสภาพแวดล้อมของงานวิจัย

รูปที่ 4.18 แสดงเส้นทางสัญจรมีความไม่สะดวกในการเดินทาง

ที่มา : การสำรวจสภาพแวดล้อมของงานวิจัย

รูปที่ 4.19 แสดงเส้นทางสัญจรที่มีความไม่สะดวกในการเดินทาง

ที่มา : การสำรวจสภาพแวดล้อมของงานวิจัย

รูปที่ 4.20 แสดงเส้นทางสัญจรที่มีความไม่สะดวกในการเดินทาง

ที่มา : การสำรวจสภาพแวดล้อมของงานวิจัย

รูปที่ 4.21 ร้านค้าหลายแห่งมีการปรับปรุงประตูทางเข้าจากบานไม้แกะลูกฟูกเป็นประตูเหล็ก

ที่มา : การสำรวจสภาพแวดล้อมของงานวิจัย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอ

การวิจัยแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดน้ำบางพลีเพื่อการท่องเที่ยว มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมปัญหาและความต้องการด้านสภาพแวดล้อมของชุมชน และแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดน้ำบางพลี ตำบลบางพลีใหญ่ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

โดยการศึกษาสภาพปัญหาทางกายภาพของพื้นที่ศึกษา สภาพอาคารทางสถาปัตยกรรมและความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการของผู้ที่ค้าขายและอาศัยอยู่ในชุมชน รวมถึงผู้ที่เข้ามาทำกิจกรรมในพื้นที่ศึกษา นำมาเป็นข้อมูลในการวางแผนทางอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดน้ำบางพลี

5.1 วัตถุประสงค์ในการวิจัย

- 5.1.1 ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของผู้ที่ทำกิจกรรมในตลาดน้ำบางพลีและชุมชน
- 5.1.2 ศึกษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพของตลาดน้ำบางพลีและชุมชน
- 5.1.3 เสนอแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมตลาดน้ำบางพลี

5.2 วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

5.2.1 ประชากรตัวอย่างที่ศึกษา

ประชากรตัวอย่างที่ศึกษา ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนและค้าขายบริเวณตลาดตลอดความยาวของตลาด 500 เมตร โดยกำหนดจากจำนวนร้านค้าตามแนวความยาวตลาด และผู้มาทำกิจกรรมที่ตลาดจำนวน 115 ร้าน

5.2.2 กลุ่มตัวอย่าง

5.2.2.1 ได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างเพื่อเป็นตัวแทนประชากรศึกษา โดยกำหนดประชาชนที่อยู่อาศัยในชุมชนและค้าขายบริเวณตลาดตลอดความยาวของตลาด 500 เมตร จำนวน 115 ร้าน โดยกำหนดจากจำนวนร้านค้า 115 ร้าน

5.2.1.2 กลุ่มประชากรตัวอย่างที่ศึกษาเป็นผู้ที่มาทำกิจกรรมที่ตลาดจำนวน 30 คน การสุ่มตัวอย่างใช้วิธีสุ่มสำรวจผู้เดินทางมาทำกิจกรรมที่ตลาด

5.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

5.3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้แบ่งเครื่องมือในการวิจัยออกเป็น 3 แบบดังนี้

แบบที่ 1 แบบสำรวจการเกิดกิจกรรมและสภาพแวดล้อมของพื้นที่ศึกษา

แบบที่ 2 แบบสอบถามสำหรับคนในชุมชนที่ค้าขายบริเวณตลาด

แบบที่ 3 แบบสอบถามสำหรับผู้เดินทางมาทำกิจกรรมที่ตลาด

5.3.2 วิธีการสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือสำหรับงานวิจัย โดยเครื่องมือแต่ละแบบมีรายละเอียดดังนี้

แบบที่ 1 แบบสำรวจโดย

เป็นการศึกษาสภาพแวดล้อมของพื้นที่ศึกษา ทางด้านการทำกิจกรรม ภายนอกและสถาปัตยกรรมต่างๆ ของพื้นที่ศึกษา เช่น อาคารพักอาศัย อาคารประกอบการค้า

แบบที่ 2 แบบสอบถามสำหรับคนในชุมชนที่ค้าขายบริเวณตลาดตลอดความยาวของตลาด 500 เมตร แบ่งออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง เกี่ยวกับ เพศ อายุ การคลอบคล่องอาคารและระยะเวลา

ส่วนที่ 2 ข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนในพื้นที่ศึกษา

ส่วนที่ 3 ข้อมูลสภาพอาคารทางสถาปัตยกรรม

ส่วนที่ 4 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดน้ำบางพลีเพื่อการท่องเที่ยว

แบบที่ 3 แบบสอบถามสำหรับผู้เดินทางมาทำกิจกรรมที่ตลาด แบ่งออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง เกี่ยวกับ เพศ อายุ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการของสภาพแวดล้อมของพื้นที่ศึกษา

ส่วนที่ 3 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน

5.4 การตรวจสอบเครื่องมือ

5.4.1 นำเครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจที่สร้างเสร็จแล้ว เสนอต่ออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเกี่ยวกับความถูกต้องและเหมาะสมของเนื้อหา และนำมาแก้ไขแนะนำ และปรับปรุง

5.4.2 ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน

5.4.3 นำเครื่องมือสำรวจที่ได้รับคำแนะนำแก้ไขจากอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์แล้ว ให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพ เพื่อให้เป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลที่สมบูรณ์ก่อนนำไปทดลองใช้

5.4.4 แก้ไขข้อบกพร่องของเครื่องมืออีกครั้งก่อนนำไปใช้จริง

5.5 เก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยโดยการสำรวจภาคสนาม การศึกษาเอกสารและการใช้แบบสัมภาษณ์ ซึ่งมีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

ข้อมูลจากการสำรวจ

5.5.1 สำรวจข้อมูลทั่วไปและสภาพแวดล้อมของตลาดชุมชนบางพลี เป็นการศึกษาสภาพแวดล้อมของพื้นที่ศึกษา ทางด้านการทำกิจกรรม ภาพภาพและสถาปัตยกรรมต่างๆของพื้นที่ศึกษา เช่น อาคารพักอาศัย อาคารประกอบการค้า รวมถึงปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและด้านกายภาพของชุมชนตลาดน้ำบางพลี

5.5.2 ข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ปรึกษากับผู้ช่วยจัดเก็บข้อมูลถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและวิธีการสอบถามกลุ่มตัวอย่างจากแบบสอบถาม เพื่อให้การจัดเก็บข้อมูลเป็นไปในทิศทางเดียวกัน จากนั้นจึงทำการสอบถาม

5.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

5.6.1 การเตรียมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์

ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถามแต่ละชุด จากนั้นนำไปลงรหัสและบันทึกข้อมูล แล้วทำการวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

5.6.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนการเตรียมวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสำรวจสอบถามสำหรับคนในชุมชนที่ค้าขายบริเวณตลาดและผู้เดินทางมาทำกิจกรรมที่ตลาด จะเสนอผลเป็นคำร้อยละ

5.7 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 แบบดังนี้

5.7.1 แบบที่ 1 แบบสำรวจโดยการสังเกตการณ์เกิดกิจกรรมและสภาพแวดล้อมของพื้นที่ศึกษา เป็นการศึกษาสภาพแวดล้อมของพื้นที่ศึกษา ทางด้านการทำกิจกรรม ภายภาพและสถาปัตยกรรมต่างๆ ของพื้นที่ศึกษา เช่น อาคารพักอาศัย อาคารประกอบการค้า

5.7.2 แบบที่ 2 แบบสำรวจสอบถามสำหรับคนในชุมชนที่ค้าขายบริเวณตลาดยาวของตลาด 500 เมตร แบ่งออกเป็น 4 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง เกี่ยวกับ เพศ อายุ การคลอบคลองอาคารและระยะเวลา

ส่วนที่ 2 ข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนในพื้นที่ศึกษา

ส่วนที่ 3 ข้อมูลสภาพอาคารทางสถาปัตยกรรม

ส่วนที่ 4 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดน้ำบางพลีเพื่อการท่องเที่ยว

5.7.3 แบบที่ 3 แบบสำรวจสอบถามสำหรับผู้เดินทางมาทำกิจกรรมที่ตลาด แบ่งออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง เกี่ยวกับ เพศ อายุ อาชีพ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการของสภาพแวดล้อมของพื้นที่ศึกษา

ส่วนที่ 3 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน

1. พื้นที่บริเวณวัด

มีพื้นที่เป็นลานกว้าง มีสภาพเป็นหินคลุก พื้นที่ลานกว้างดังกล่าวส่วนใหญ่ใช้เป็นที่จอดรถและร้านขายของ ซึ่งยังขาดการจัดระเบียบให้เกิดความเรียบร้อย จากสภาพพื้นที่ที่เป็นหินคลุกจึงทำให้เกิดปัญหาฝุ่นละออง

2. บริเวณชุมชนและตลาดน้ำ

2.1 พื้นที่ชุมชนและตลาดน้ำจะตั้งเรียงคลองสำโรงทอดยาวไปทางทิศตะวันตกของวัดตลาดจะดำเนินกิจกรรมค้าขายทุกวัน โดยเฉพาะวันหยุดเสาร์และอาทิตย์ ตลาดจะมีความคึกคักเนื่องจากมีผู้มาทำกิจกรรมบริเวณพื้นที่วัดและตลาดจำนวนมาก ประเภทกิจกรรมที่เกิดขึ้นได้แก่ ผู้มาทำบุญกราบไหว้พระ ผู้มาท่องเที่ยว ผู้มาซื้อของที่ตลาด

2.2 ปัจจุบันผู้ค้าขายที่ใช้เรือเป็นพาหนะในการเดินทางมาขายของที่ตลาดน้ำ มีจำนวนน้อยมากเนื่องจากประสบกับปัญหาของชายไม่หมดและเกิดเน่าเสีย ทำให้เสียค่าใช้จ่ายในการลงทุน และไม่มีผู้สนับสนุนอย่างจริงจัง ดังนั้นการเดินทางมาค้าขายทางรถยนต์มีความสะดวกรวดเร็วขึ้น จากปัญหาดังกล่าวทำให้ผู้ค้าขายส่วนใหญ่หันมาขายของบนบกแทน

2.3 ลักษณะอาคารของตลาดจะเป็นเรือนไม้แบบเก่าปลูกยาวเรียงไปตามลำคลอง และซอยเป็นห้องเล็กๆ ประตูบ้านจะมีลักษณะเป็นบานเฟี้ยมไม้แกะลูกฟัก ในสมัยก่อนลักษณะอาคารของตลาดจะเป็นเรือนไม้แถวเดียว โดยด้านหน้าอาคารจะเป็นทางเดินเรียงไปตามลำคลอง และต่อมาได้มีการต่อเติมอาคารเข้าไปในคลองเพื่อทำเป็นร้านค้า และเว้นทางเดินระหว่างอาคารเก่ากับอาคารใหม่ ปัจจุบันสภาพอาคารเกิดการชำรุดทรุดโทรมมาก และบางส่วนได้ทำการปรับปรุงซ่อมแซม โดยได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบและวัสดุ โดยไม่ได้ยึดรูปแบบทางสถาปัตยกรรมแบบเดิม

3. แบบที่ 2 แบบสำรวจสอบถามสำหรับคนในชุมชนที่ค้าขายบริเวณตลาดยาวของตลาด 500 เมตร

จากแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปสำหรับคนในชุมชนที่ค้าขายบริเวณตลาดตลอดความยาวของตลาด 500 เมตร ซึ่งมีจำนวนร้านค้าตามแนวความยาวตลาดจำนวน 115 ร้าน และจากการสำรวจแบบสอบถามสามารถเก็บตัวอย่างได้เพียง 82 ตัวอย่าง เนื่องจากอาคารบางห้องปิดไม่ได้ทำการค้าขาย ดังนั้นในการคำนวณจะคิดแบบสอบถามจำนวน 82 ตัวอย่าง เป็นเกณฑ์ในการคำนวณสามารถสรุปได้ดังนี้

3.1 ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง เกี่ยวกับ เพศ อายุ การกลบคลงอาคาร และระยะเวลา

ผู้ค้าขายบริเวณตลาดส่วนใหญ่ร้อยละ 75.6 เป็นเพศหญิง และส่วนใหญ่มียาอายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไปมีจำนวนมากที่สุดคือร้อยละ 42.7 การครอบครองอาคารส่วนใหญ่ร้อยละ 67 เป็นเจ้าของอาคาร ส่วนที่เหลือจะเป็นผู้เช่า และระยะเวลาในการอยู่อาศัยในชุมชนไม่น้อยกว่า 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 47.5 และผู้อาศัยอยู่เป็นเวลานานมากกว่า 40 ปี มีร้อยละ 25.7

3.2 ส่วนที่ 2 ข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนในพื้นที่ศึกษา

สินค้าที่ขายภายในชุมชนส่วนใหญ่มีผู้ตอบเป็นประเภทอื่นๆ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 45.1 ได้แก่ ข้าวแกง, ก๋วยเตี๋ยว อุปกรณ์ทำสวนเกษตร เครื่องนอนและเสื้อผ้า ลำดับรองลงมาเป็นของใช้ทั่วไปภายในบ้าน คิดเป็นร้อยละ 34.1 หัตถกรรมและเครื่องจักสานที่ทำขึ้นภายในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 8.5 ตามลำดับ ที่มาของสินค้าส่วนใหญ่มาจากภายนอกชุมชน คิดเป็นร้อยละ 79.2 ส่วนในเรื่องของความปลอดภัยส่วนใหญ่ร้อยละ 67 เห็นว่ายังขาดความปลอดภัยด้านอัคคีภัย รองลงมาอื่นๆ ร้อยละ 19.5 เห็นว่าอาคารมีสภาพเก่าไม่แข็งแรง และร้อยละ 13.4 เห็นว่าขาดความปลอดภัยในด้านอาชญากรรม ตามลำดับ ร้อยละ 70.7 เห็นว่าควรมีการจัดทำผังหรือแผนที่ แสดงที่ตั้งของชุมชนและตลาดน้ำ สำหรับห้องน้ำสาธารณะกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดคิดเป็นร้อยละ 100 เห็นว่าควรมีห้องน้ำ

ไว้บริการผู้มาท่องเที่ยว สำหรับการได้รับผลกระทบจากปัญหามลพิษจากสิ่งแวดล้อม ผู้ค้าขายส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 58.5 ประสบกับปัญหาดังกล่าว ได้แก่ น้ำในลำคลองเกิดความสกปรกและเศษขยะ การใช้น้ำภายในอาคารส่วนใหญ่มีการผ่านระบบบำบัดน้ำเสียก่อน

3.3 ส่วนที่ 3 ข้อมูลสภาพอาคารทางสถาปัตยกรรม

ผู้ค้าขายส่วนใหญ่เคยทำการปรับปรุงและซ่อมแซมอาคารซึ่งคิดเป็นร้อยละ 65.8 และร้อยละ การปรับปรุงอาคารส่วนใหญ่จะเปลี่ยนแปลงวัสดุจากเดิม และร้อยละ 57.3 ไม่ยึดรูปแบบหน้าตาของอาคาร อุปสรรคที่เป็นปัจจัยในการรักษาสภาพอาคารให้มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมแบบเดิมซึ่งร้อยละ 41.6 เห็นว่างบประมาณหรือค่าใช้จ่ายเป็นอุปสรรค และร้อยละ 34.1 บอกว่าไม่สะดวกในการจัดหาวัสดุ และร้อยละ 12.1 มีความเห็นที่ไม่มีความรู้ในเรื่องการอนุรักษ์

3.4 ส่วนที่ 4 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดน้ำบางพลีเพื่อการท่องเที่ยว

ในการอนุรักษ์สภาพอาคารบริเวณตลาดให้มีสภาพทรงรูปทางสถาปัตยกรรมแบบเดิม มีผู้เห็นด้วยคิดเป็นร้อยละ 100 และสำหรับการส่งเสริมให้มีการใช้เรือเป็นพาหนะในการเดินทาง โดยใช้คลองสำโรงเป็นเส้นทางคมนาคมจะทำให้ชุมชนตลาดน้ำบางพลีมีความยั่งยืน มีผู้เห็นด้วยคิดเป็นร้อยละ 32.9 และส่วนใหญ่ร้อยละ 67 ไม่เห็นด้วย เนื่องจากการเดินทางด้วยรถมีความสะดวกรวดเร็วกว่า และความยั่งยืนของชุมชนและตลาดน้ำสามารถทำได้ด้วยวิธีอื่น สำหรับด้านการได้รับความช่วยเหลือในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดน้ำบางพลีให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ร้อยละ 48.7 เห็นว่าการการสนับสนุนด้านงบประมาณมีความสำคัญที่สุด รองลงมาบอกว่าอื่นๆคิดเป็นร้อยละ 31.7 เห็นว่าควรมีการประชาสัมพันธ์และจัดกิจกรรมบ่อยๆ และน้อยที่สุดเห็นว่าให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์คิดเป็นร้อยละ 19.5

4. แบบที่ 3 แบบสำรวจสอบถามสำหรับผู้เดินทางมาทำกิจกรรมที่ตลาด แบ่งออกเป็น 3 ส่วนดังนี้ สามารถสรุปได้ดังนี้

4.1 ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง เกี่ยวกับ เพศ อายุ อาชีพ

จากการสำรวจผู้ที่เดินทางมาทำกิจกรรมที่ชุมชนตลาดน้ำบางพลี พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 60 และร้อยละ 46.6 มีอายุมากกว่า 40 ปี และมีอายุน้อยที่สุดอยู่ระหว่าง 20 – 30 คิดเป็นร้อยละ 30 ส่วนทางด้านอาชีพ ร้อยละ 36.6 มีอาชีพเป็นพนักงานมากที่สุด รองลงมาอาชีพรับราชการร้อยละ 26.6 อื่นๆ คือแม่บ้านร้อยละ 16.6 นักศึกษาร้อยละ 13.3 และธุรกิจส่วนตัวร้อยละ 6.6

4.2 ส่วนที่ 2 ข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการของสภาพแวดล้อมของพื้นที่ศึกษา

ส่วนใหญ่การเดินทางมาชมตลาดน้ำด้วยรถยนต์ส่วนตัวมีมากที่สุด ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 40 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อมาท่องเที่ยวโดยตรงที่ตลาด คิดเป็นร้อยละ 40 และความถี่ในการเดินทางมาที่ตลาดน้ำร้อยละ 56.6 เมื่อมีโอกาหรือเวลาว่าง และส่วนใหญ่ร้อยละ 50 จะประสบกับปัญหาไม่มีห้องน้ำสาธารณะให้บริการ ร้อยละ 73.3 มีความเป็นห่วงเรื่องอัคคีภัย ส่วนปัญหาอื่นๆ ร้อยละ

16.6 เห็นว่าการระบายลมในตลาดไม่ดีและมีอากาศร้อน เนื่องจากการต่อเติมอาคารด้านริมคลอง ทำให้ลมพัดผ่านไม่สะดวก ในเรื่องของความปลอดภัย ร้อยละ 10 ยังขาดระบบป้องกันอัคคีภัย สำหรับทางเดินภายในตลาด ร้อยละ 56.6 เห็นว่ามีความแคบ เนื่องจากบางช่วง ผู้ค้าขายวางของ บนทางเดิน สำหรับการจัดทำผังแสดงบริเวณพื้นที่หรือป้ายแนะนำ ส่วนใหญ่ร้อยละ 76.6 เห็นว่า ควรมีการจัดทำในด้านปัญหาสิ่งแวดล้อม ร้อยละ 80 จะพบปัญหาเศษขยะในลำคลองบริเวณตลาด

5.8 สรุปผลการวิจัย

5.8.1 การเกิดกิจกรรมและสภาพแวดล้อมของพื้นที่

5.8.1.1 สภาพแวดล้อมบริเวณวัดและชุมชนตลาดน้ำไม่เอื้ออำนวยต่อการเข้ามาท่องเที่ยว เนื่องจากสภาพแวดล้อมทางกายภาพไม่อำนวยความสะดวกต่อผู้มาท่องเที่ยว เช่น พื้นที่บริเวณวัดซึ่งเป็นลานกว้างมีสภาพเป็นหินคลุก ทำให้เกิดปัญหาฝุ่นละออง ขาดการจัดระเบียบของที่จอดรถและร้านค้าที่ตั้งอยู่บริเวณวัด ให้เกิดความเรียบร้อย

5.8.1.2 ประเภทกิจกรรมที่เกิดขึ้นได้แก่ ผู้มาทำบุญกราบไหว้พระ ผู้มาท่องเที่ยว ผู้มาซื้อของที่ตลาด ผู้ค้าขายที่ตลาดบางส่วนจะไม่พักอาศัยอยู่ที่ตลาด โดยจะมีบ้านพักอยู่นอกพื้นที่และจะทำการเปิดร้านในวันเสาร์และวันอาทิตย์ เนื่องจากในวันดังกล่าวตลาดจะมีความคึกคักเนื่องจากมีผู้มาทำกิจกรรมบริเวณพื้นที่วัดและตลาดจำนวนมาก

5.8.1.3 ลักษณะของอาคารบริเวณตลาดน้ำมีการเปลี่ยนแปลงทั้งกายภาพและลักษณะทางสถาปัตยกรรมแบบเดิม เนื่องจากการต่อเติมพื้นที่ขายของด้านหน้าอาคาร โดยถูกล้ำเข้าไปในคลอง ทำให้เกิดปัญหาการอับทึบในเรื่องของการระบายลมและแสงสว่าง รวมถึงเสียทัศนียภาพของตลาด สำหรับการปรับปรุงซ่อมแซมอาคาร มีบางส่วนได้เริ่มใช้วัสดุที่มีความทันสมัย ทำให้รูปแบบของสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิมหายไป

5.8.2 ข้อมูลสำหรับคนในชุมชนที่ค้าขายบริเวณตลาดยาวของตลาดน้ำ พบว่า

5.8.2.1 ข้อมูลทั่วไป

จะเห็นว่าผู้ค้าขายบริเวณตลาดส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง และเป็นเจ้าของอาคาร ซึ่งส่วนใหญ่อาศัยอยู่มานานมากกว่า 30-50 ปี และมีบางส่วนที่เป็นผู้เช่าซึ่งอาศัยอยู่เป็นเวลานานนัก

5.8.2.2 สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน

1. ผู้ค้าขายในชุมชนตลาดน้ำส่วนใหญ่จะขายสินค้าที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ สบู่ ยาสีฟัน ข้าวสาร อาหารแห้ง รองลงมาจะเป็นประเภทเสื้อผ้า เครื่องนอน เครื่องจักสาน และขนมไทย

2. สินค้าส่วนใหญ่จะมาจากภายนอกชุมชน ซึ่งภายในชุมชนไม่สามารถทำขึ้นเองได้ เช่น อุปกรณ์ทำสวนเกษตร เครื่องนอนและเสื้อผ้า สำหรับสินค้าที่ทำขึ้นเองภายในชุมชนมีไม่หลากหลายและยังไม่เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป เช่น ขนมที่ทำขึ้นเองภายในชุมชน หัตถกรรม และเครื่องจักสาน นอกจากนี้ยังมีการประกอบอาชีพทำทองซึ่งมีเพียงร้านเดียวและเก่าแก่ที่สุด

3. ส่วนใหญ่ยังมีความเป็นห่วงเรื่องของเพลิงไหม้ เนื่องจากอาคารของตลาดน้ำเป็นอาคารไม้ทั้งหมด รถดับเพลิงไม่สามารถเข้าถึงตลาดได้ อุปกรณ์ดับเพลิงมีเพียงเครื่องสูบน้ำสำหรับดับเพลิงมีเพียง 1 เครื่องเท่านั้น ซึ่งมีสภาพเก่าและการใช้งานไม่สะดวก และผู้ค้าขายบางส่วนเห็นว่า ควรมีการติดตั้งเครื่องมือหรือระบบดับเพลิงที่ทันสมัยและใช้งานได้อย่างรวดเร็วเมื่อเกิดเห็นเพลิงไหม้ นอกจากนี้ยังเห็นว่าอาคารมีสภาพเก่าไม่แข็งแรง เนื่องจากอาคารมีอายุมากกว่า 100 ปี

4. ผู้ค้าขายส่วนใหญ่เห็นว่าควรมีการจัดทำผังบริเวณหรือแผนที่ เพื่อให้เกิดความสะดวกกับผู้มาท่องเที่ยว และเป็นการแนะนำให้ได้ทราบเกี่ยวกับขอบเขตของตลาด ภายในบริเวณตลาดมีร้านขายสินค้าอะไรบ้าง

5. กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเห็นว่าควรมีห้องน้ำไว้บริการผู้มาท่องเที่ยว เนื่องจากปัจจุบันผู้มาซื้อของหรือผู้มาท่องเที่ยวที่ตลาดต้องไปเข้าห้องน้ำที่วัด ซึ่งเกิดความไม่สะดวก

6. ผู้ค้าขายส่วนใหญ่จะประสบกับปัญหาของสภาพแวดล้อม เช่น น้ำในลำคลองเกิดความสกปรกและเสนาหะ บริเวณตลาดบางช่วงอากาศไม่ถ่ายเทได้ไม่ดีและแสงสว่างไม่เพียงพอ และมีบางส่วนเห็นว่าหากมีการจัดระบบการจัดเก็บขยะ และรณรงค์ในเรื่องความสะอาดก็จะลดการเกิดปัญหาดังกล่าวได้

7. การใช้น้ำภายในอาคารส่วนใหญ่มีการผ่านระบบบำบัดน้ำเสีย ซึ่งใช้ถังเกราะ หรือส้วมซึม และจากการสังเกตจากผู้สำรวจ น้ำที่ใช้ล้างภาชนะและอื่นๆแล้วจะทิ้งลงคลอง ซึ่งควรจะมีการกรองเพื่อดักไขมันก่อนปล่อยน้ำทิ้งลงคลอง

5.8.2.3 สภาพอาคารทางสถาปัตยกรรม

อาคารส่วนใหญ่จะเคยทำการปรับปรุงหรือซ่อมแซมมาแล้ว และบางส่วนเปลี่ยนแปลงวัสดุจากเดิมโดยไม่มีอีกรูปแบบของอาคารแบบเดิม ซึ่งกลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่าไม่มีความรู้และไม่รู้ถึงความสำคัญในการอนุรักษ์อาคารทางสถาปัตยกรรม ค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงให้มีรูปแบบเดิมเป็นปัจจัยหนึ่ง ซึ่งวัสดุจะทำจากไม้ที่มีราคาแพงและไม่สะดวก

5.8.2.4 แนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดน้ำบางพลีเพื่อการท่องเที่ยว

กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีความเห็นที่สอดคล้องกันคือการเห็นด้วยในการอนุรักษ์สภาพอาคารบริเวณตลาดให้มีสภาพทรงรูปทางสถาปัตยกรรมแบบเดิม เนื่องจากเป็นการรักษาศิลปะและวัฒนธรรมที่มีมายาวนาน อีกทั้งยังทำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว และส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยเกี่ยวกับการส่งเสริมให้ใช้เรือเป็นพาหนะในการเดินทางเพื่อให้ตลาดน้ำมีความยั่งยืน เนื่องแนวทางการอนุรักษ์

อาจทำได้หลายวิธี โดย ภาครัฐเข้าช่วยเหลือในการพัฒนาอย่างจริงจัง ไม่ว่าจะด้านความรู้ งบประมาณ การจัดกิจกรรม และการประชาสัมพันธ์

5.8.3 ข้อมูลสำหรับผู้เดินทางมาทำกิจกรรมที่ตลาด

5.8.3.1 ข้อมูลทั่วไป

จะเห็นว่าผู้ที่เดินทางมาทำกิจกรรมที่ชุมชนตลาดน้ำบางพลีส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 20 – 40 ขึ้นไป และส่วนใหญ่ มีอาชีพเป็นพนักงาน

5.8.3.2 สภาพปัญหาและความต้องการของสภาพแวดล้อมของพื้นที่ศึกษา

1. กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่การเดินทางมายังตลาดน้ำด้วยรถยนต์ส่วนตัว โดยจะจอดรถที่ลานกว้างในเขตพื้นที่วัด
2. วัตถุประสงค์ส่วนใหญ่เพื่อมาท่องเที่ยวโดยตรงที่ตลาดโดยตรง และกลุ่มตัวอย่างบางส่วนมีวัตถุประสงค์เพื่อมากราบ ไหว้พระและก็จะเดินเที่ยวตลาด
3. ความถี่ในการเดินทางมาที่ตลาดน้ำส่วนใหญ่จะมามีโอกาสหรือเวลาว่าง และจะมีบางส่วนที่มาทุกวันจะเป็นแม่บ้าน
4. ผู้มาทำกิจกรรมที่ตลาดบางส่วนจะประสบกับปัญหาการเข้าห้องน้ำ โดยจะต้องเดินไปเข้าที่วัด พื้นที่จอดรถไม่มีที่ร่มเงาสำหรับบังแดด รวมถึงทางเดินภายในตลาดบางช่วงมีความแคบและการวางสินค้าล้ำเข้ามาในเขตทางเดิน จากสภาพปัญหาเบื้องต้นทำให้เกิดความไม่สะดวกในการทำกิจกรรม กลุ่มตัวอย่างยังมีความเห็นอีกว่าน่าจะมีการจัดทำห้องน้ำไว้บริการผู้มาท่องเที่ยว จัดทำที่จอดรถ และจัดระเบียบการวางสินค้า
5. กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเป็นห่วงเรื่องอัคคีภัย เนื่องจากอาคารของตลาดน้ำเป็นอาคารไม้ทั้งหมด หากเกิดเพลิงไหม้จะถูกถามอย่างรวดเร็วจึงควรจัดเตรียมเครื่องดับเพลิงที่สามารถใช้งานได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้บางส่วนยังมีความเห็นอีกว่าเห็นว่าการระบายลมในตลาดไม่ดีและมีอากาศร้อน เนื่องจากการต่อเติมอาคารด้านริมคลองทำให้ลมพัดผ่านไม่สะดวก
6. การวางสิ่งของหรือสินค้าตามแนวทางเดิน เป็นการกีดขวางทางสัญจร ทำให้การเดินทางชมตลาดเกิดความไม่สะดวก
7. กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าควรมีรูปแบบของสถาปัตยกรรมไทย
8. ปัญหาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ส่วนใหญ่เห็นว่าปัญหาการขาดการจัดระเบียบบริเวณพื้นที่วัดและตลาดน้ำ การไม่รักษาความสะอาดในลำคลองทำเสียทัศนียภาพ

5.8.3.3 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน

กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีความเห็นที่สอดคล้องกันคือการเห็นด้วยในการอนุรักษ์สภาพอาคารบริเวณตลาดให้มีสภาพคงรูปทางสถาปัตยกรรมแบบเดิม เนื่องจากการรักษาศิลปะและวัฒนธรรมที่มีมายาวนาน อีกทั้งยังทำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว และส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยเกี่ยวกับการส่งเสริมให้ใช้เรือเป็นพาหนะในการเดินทางเพื่อให้ตลาดน้ำมีความยั่งยืน เนื่องแนวทางการอนุรักษ์อาจทำได้โดย งบประมาณ การจัดกิจกรรม และการประชาสัมพันธ์

5.9 อภิปรายผล

จากการศึกษาความคิดเห็น สภาพปัญหา ความต้องการ และแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดน้ำบางพลีเพื่อการท่องเที่ยว ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม โดยวิธีการใช้เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลจากแบบสังเกตและแบบสอบถาม สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

5.9.1 การเปลี่ยนแปลงรูปแบบอาคารทางสถาปัตยกรรมแบบโบราณ มีปัจจัยหลายประการ เช่น ขาดการให้ความรู้ถึงความสำคัญที่เกี่ยวกับการรักษาอาคารให้คงสภาพเดิม ดังนั้นอาจเผยแพร่ให้ทราบถึงความสำคัญที่จะเป็นแหล่งศึกษาและเรียนรู้ลักษณะอาคารทางสถาปัตยกรรมแบบโบราณ ปัจจัยด้านค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างหรือจัดหารวัสดุแบบเดิม ซึ่งวัสดุส่วนใหญ่จะทำด้วยไม้และมีราคาแพง ผู้อาศัยจึงต้องเลือกวัสดุที่มีความสะดวกในการใช้ มีความคงทนและแข็งแรง ดังนั้นการสนับสนุนปัจจัยความต้องการในด้านต่างๆ จึงมีความสำคัญที่ช่วยรักษาสภาพอาคารที่มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมแบบโบราณคงอยู่ต่อไป

5.9.2 การต่อเติมอาคารตามแนวยาวของตลาด เป็นการบังคับและทำลายทัศนียภาพของความเป็นตลาดน้ำ หากมองอีกด้านของฝั่งคลองหรือนั่งเรือชมตลาด จะรู้สึกกรงรังไม่สวยงาม หากมีการปรับปรุงโดยรีดถอนอาคารที่เป็นส่วนต่อเติมตามแนวลำคลอง จะทำให้ทัศนียภาพของตลาดมีความสวยงามแบบธรรมชาติยิ่งขึ้น

5.9.3 การป้องกันเพลิงไหม้เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่ง เนื่องจากสภาพอาคารของชุมชนและตลาดน้ำ เป็นอาคารเรือนไม้ทั้งหมด หากเกิดเพลิงไหม้จะง่ายต่อการรุกราม ดังนั้นควรมีการจัดเตรียมระบบการดับเพลิงหรืออุปกรณ์ที่มีความสะดวกและรวดเร็วในการใช้ดับไฟ

5.9.4 ความเจริญของพื้นที่ใกล้เคียงส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนและตลาดน้ำ เช่น ในอดีต การคมนาคมยังไม่สะดวก การเดินทางหรือการไปค้าขายได้ใช้เรือเป็นพาหนะ และในปัจจุบันพื้นที่ใกล้เคียงมีความเจริญมากขึ้น ทำให้การใช้เรือทำกิจกรรมต่างๆ ลดน้อยลงเป็นอย่างมาก ทางด้านพฤติกรรมของผู้อาศัยเปลี่ยนไป โดยผู้ที่เป็นเจ้าอาคารบางส่วนจะใช้อาคารที่ตลาดประกอบการค้าเพียงอย่างเดียว โดยไม่ได้พักอาศัย และบางส่วนให้ผู้ที่อยู่ภายนอกพื้นที่เช่าเพื่อประกอบการค้า

5.9.5 ตลาดน้ำขาดความโดดเด่นในด้านเอกลักษณ์ เช่น สินค้าที่ขายอยู่ในปัจจุบันเป็นสินค้าทั่วไป จึงสามารถหาซื้อได้จากภายนอกชุมชน จึงไม่เป็นที่สนใจให้บุคคลทั่วไปมาซื้อสินค้าภายในตลาด หากมีการให้ความรู้หรือสนับสนุนในการผลิตสินค้าขึ้นเอง เช่น การทำขนมไทยโบราณ เครื่องจักสานที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนและตลาดน้ำ รวมทั้งการสนับสนุนอย่างจริงจังกับผู้ค้าขายโดยใช้เรือเป็นพาหนะ อาจทำให้มีผู้สนใจมาท่องเที่ยวมากขึ้น

5.9.6 การจัดระเบียบบริเวณพื้นที่ตลาดและพื้นที่ใกล้เคียง เช่น การจัดทำที่จอดรถและสร้างสิ่งปกคลุมที่จอดรถและตามแนวทางเดิน การจัดทำห้องน้ำสาธารณะ ซึ่งเกิดจากความต้องการของคนในชุมชนตลาดน้ำและผู้ทำกิจกรรมในพื้นที่ ซึ่งเป็นการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกและสนใจให้กับผู้มาท่องเที่ยว

5.9.7 การอนุรักษ์ชุมชนตลาดน้ำเพื่อการท่องเที่ยวและคงความยั่งยืนนั้น มีแนวทางการดำเนิน ได้หลายวิธี และแต่ละวิธีอาจต้องทำควบคู่กันไป เช่น การสนับสนุนส่งเสริมจากภาครัฐถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากภาครัฐมีความพร้อมทั้งทางด้านบุคลากร งบประมาณ วิชาการ และส่งเสริมการจัดกิจกรรม ทางประเพณี ด้านการประชาสัมพันธ์เป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่สามารถทำให้คนทั่วไปได้รู้จัก ดังนั้นหาก ดำเนินการตามวิธีดังกล่าว ก็จะช่วยให้ชุมชนตลาดน้ำมีความยั่งยืน และเป็นแหล่งท่องเที่ยว

5.10 ข้อเสนอแนะ

5.10.1 ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

จากการศึกษาวิจัยแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดน้ำบางพลี ซึ่งผู้วิจัยได้ รวบรวมข้อมูลจากการสำรวจ และการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.10.1.1 ควรศึกษาสถานะภาพและการขยายตัวของชุมชน เพื่อควบคุมการเติบโต ของชุมชนอย่างถูกทิศทางและมีระเบียบ ซึ่งอาจเกิดปัญหาชุมชนมีสภาพเป็นสลัม และก่อโจรกรรม เกิดขึ้นได้

5.10.1.2 ควรปลูกฝังให้ประชาชนในชุมชนตลาดน้ำบางพลี มีจิตสำนึกที่ดีในการ รักษาสภาพแวดล้อม เช่น ไม่ทิ้งขยะสิ่งปฏิกูล ลงในแม่น้ำ ลำคลองเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาน้ำเน่าเสีย

5.10.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการวิจัย เพื่อเสนอแนวทางการศึกษาแนว ด้าน สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ซึ่งผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

5.10.2.1 ควรทำการศึกษาชุมชนของตลาดน้ำที่ราชบุรี แล้วนำข้อมูลที่ได้มา เปรียบเทียบกัน เพื่อได้แนวทางในการพัฒนาชุมชนที่สมบูรณ์และเป็นประโยชน์ต่อไป

5.10.2.2 ควรมีการศึกษาและรวบรวมวัฒนธรรมประเพณี การประกอบพิธีกรรม ต่าง ๆ และภูมิปัญญาชาวบ้าน นำมาประกอบการวิจัยในครั้งต่อไป

5.11 การวิเคราะห์แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดน้ำบางพลี

5.11.1 การปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ

5.11.1.1 อาคารชุมชนและตลาดน้ำตามแนวริมคลอง

การวิจัยได้เลือกแนวทางการอนุรักษ์โดยวิธีการบูรณะปฏิสังขรณ์ (Restration) คือ การกระทำหรือกระบวนการในการทำรูปทรงหรือรายละเอียดต่างๆ ของสถาปัตยกรรม รวมทั้งสถานที่ตั้ง ให้กลับมามีปรากฏให้เห็นเช่นที่เคยเป็นในอดีต วิธีการนี้อาจเอาส่วนที่ต่อเติมที่สร้างขึ้นภายหลัง และ เสริมหรือทดแทนส่วนดั้งเดิมที่ขาดหายไป ซึ่งวัตถุประสงค์ของการบูรณะปฏิสังขรณ์ไม่เพียงแต่จะ อนุรักษ์ความสมบูรณ์ของสถาปัตยกรรมเท่านั้น แต่ยังจะทำให้เห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมชัดเจน

1. ภายภาพอาคารของชุมชนตลาดน้ำตามแนวริมคลอง

1.) ร้านค้าบางคูหาได้มีการปรับปรุงอาคาร โดยเปลี่ยนแปลงวัสดุประตูหน้าร้าน จากประตูไม้บานเฟี้ยมเป็นประตูเหล็ก เนื่องจากมีความต้องการความสะดวกและแข็งแรง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้เกิดความแตกต่าง และความไม่สมดุลทางด้านกายภาพของอาคาร ดังรูปที่ 5.3 จึงควรเปลี่ยนแปลงให้ประตูมีลักษณะและวัสดุมีความสอดคล้องกับสภาพเดิม ดังรูปที่ 5.6

2.) ภายภาพอาคารของชุมชนตลาดน้ำตามแนวริมคลองเกิดการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากมีการต่อเติมอาคารด้านหน้าเพื่อประกอบการค้า ทำให้เกิดการบดบังหน้าตาของอาคารที่รูปแบบของสถาปัตยกรรมแบบโบราณ ดังรูปที่ 5.4, รูปที่ 5.5 ดังนั้นควรมีการรื้อถอนส่วนที่ต่อเติม โดยปรับเปลี่ยนวัสดุและคงรูปแบบให้คงเดิม ดังรูปที่ 5.6, รูปที่ 5.7

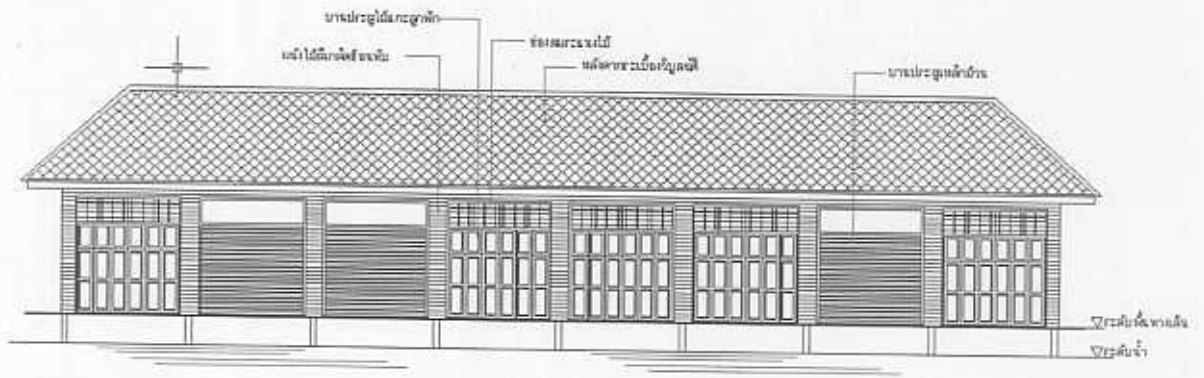
รูปที่ 5.1 แสดงการเปลี่ยนแปลงลักษณะของประตูร้านค้า

ที่มา : การสำรวจสภาพแวดล้อมของงานวิจัย

รูปที่ 5.2 แสดงการเปลี่ยนแปลงลักษณะของประตูร้านค้า

ที่มา : การสำรวจสภาพแวดล้อมของงานวิจัย

๕

รูปที่ 5.3 แสดงการเปลี่ยนแปลงประตูหน้าต่าง ทำให้เกิดความแตกต่างด้านกายภาพของอาคาร

ที่มา : การสำรวจสภาพแวดล้อมของงานวิจัย

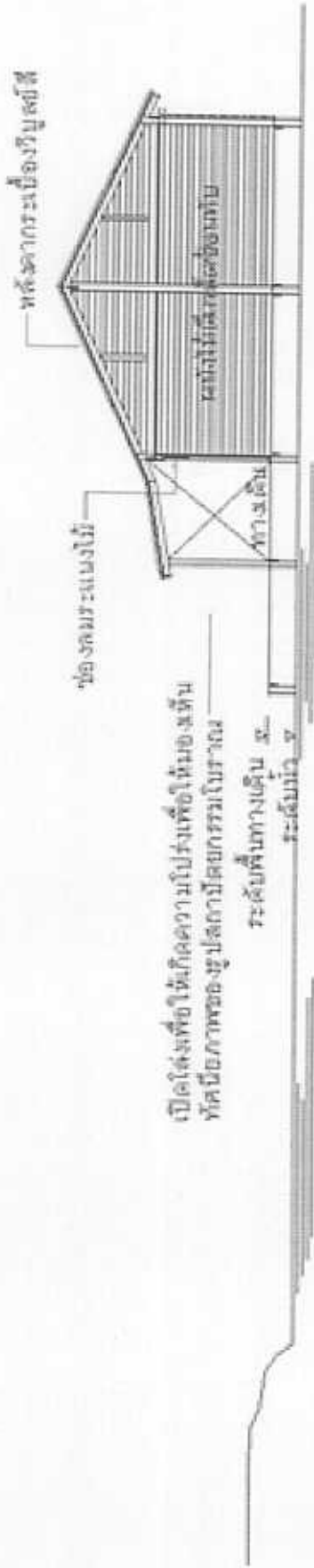
รูปที่ 5.4 แสดงสภาพปัญหาการต่อเติมอาคารตามแนวริมคลอง

ที่มา : การสำรวจสภาพแวดล้อมของงานวิจัย

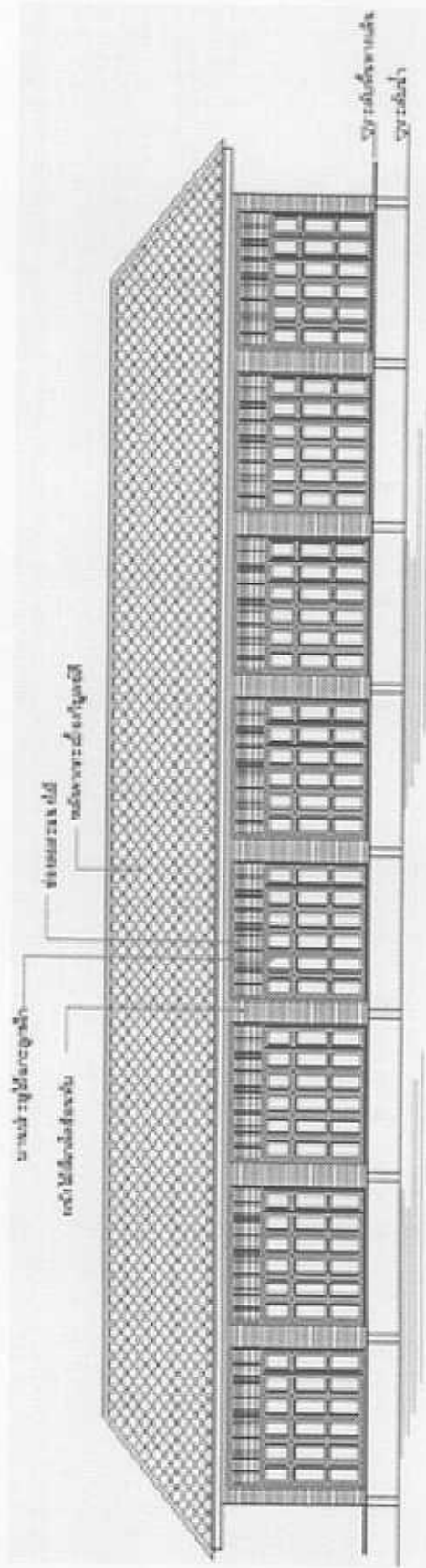

รูปที่ 5.5 รูปตัดอาคารแสดงสภาพปัญหาการต่อเติมอาคารตามแนวริมคลองของตลาดน้ำ

ที่มา : การสำรวจสภาพแวดล้อมของงานวิจัย

รูปที่ 5.6 แสดงภาพตัดขวางของตัวอาคารเมื่อทำการปรับปรุง

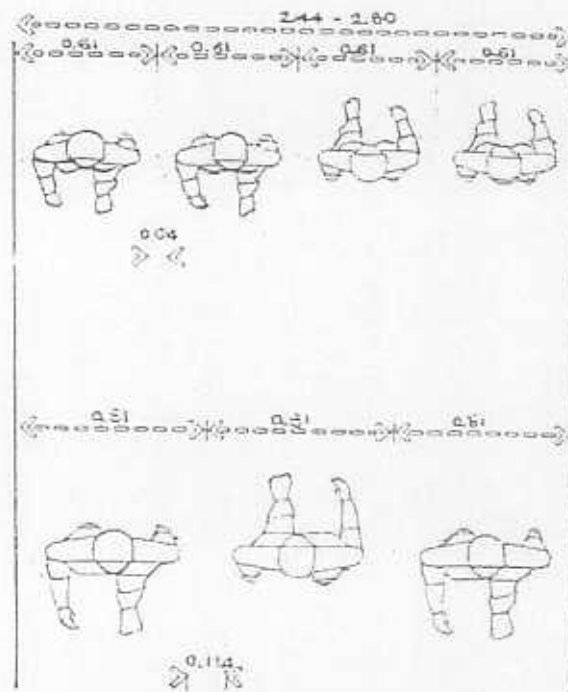
รูปที่ 5.7 แสดงรูปด้านหน้าอาคารเมื่อทำการรีดถอนส่วนที่ต่อเติม

จากรูปที่ 5.6, และรูปที่ 5.7 เมื่อทำการปรับ โดยการใช้รถถอนส่วนที่อาคารถูกต่อเติมผิวไปจากแบบเดิม จะทำให้เห็นกายภาพของอาคารให้ความรู้สึกของจังหวะและช่องไฟของบานประตูซึ่งมองในภาพรวมทำให้เกิดความสวยงาม และเป็นความสมดุลย์ของรูปแบบสถาปัตยกรรม

2. พื้นทางเดิน

พื้นทางเดินด้านหน้าอาคารเป็นทางสัญจรสำหรับผู้ค้าขายและผู้มาท่องเที่ยว ซึ่งไม่ควรเกิดอุปสรรคในการสัญจร โดยปัจจุบันเกิดปัญหาจากการจัดระเบียบในการวางสิ่งของบริเวณหน้าร้านและพื้นผิวบางช่วงไม่เรียบ ทำให้ทางเดินแคบไม่สะดวกแก่การสัญจร ดังนั้นควรปรับปรุงทางเดินให้มีความกว้างและปรับผิวทางเดินให้มีความสะดวกแก่การสัญจร สำหรับความต้องการทางสัญจรหรือทางเดิน สามารถประมาณคุณลักษณะได้จากความสะดวกสบายของมนุษย์ในการสัญจรต่างๆ ที่มารวมอยู่ที่เดียวกันและสิ่งนี้ได้ถูกนำมาเป็นเครื่องวัดปริมาณในการกำหนดทางเดินที่เหมาะสม เช่น เคยพบว่าตลอดจนการวิเคราะห์ทางกายภาพ ซึ่งความจุสูงสุดของทางเดินถูกใช้กันอยู่เมื่อการใช้พื้นที่โดยเฉลี่ยเป็นไปโดยประมาณ 5 ตารางฟุตต่อคน และการเดินของมนุษย์ถูกจำกัดสำหรับการเดินช้าต้องใช้พื้นที่เฉลี่ยมากกว่า 35 ตารางฟุตต่อคน

รูปที่ 5.8 แสดงระยะความกว้างที่มีความสะดวกในการเดิน

3. สร้างความแข็งแรงให้กับ โครงสร้าง

การสร้างความแข็งแรงให้กับ โครงสร้างเป็นกระบวนการใช้มาตรการที่เหมาะสมเพื่อทำให้อาคารที่มั่นคงแข็งแรง การดำเนินการด้วยวิธีนี้ที่ปฏิบัติโดยทั่วไป ได้แก่ การเสริมความมั่นคง

ของส่วนฐานรากและส่วนโครงสร้างภายในตัวอาคารที่ไม่มีความแข็งและความปลอดภัย เพื่อให้มีความมั่นคง ทั้งนี้รูปทรงตามที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันจะต้องคงไว้โดยไม่มีเปลี่ยนแปลง

5.11.1.2 การจัดทำสิ่งอำนวยความสะดวก

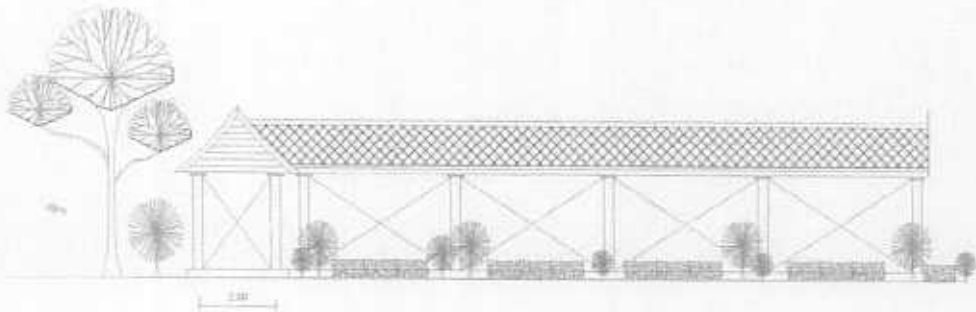
การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกที่เกิดจากปัญหาและความต้องการของชุมชนและผู้มาท่องเที่ยว ถือเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่จะสามารถสร้างแรงจูงใจให้เข้ามาทำกิจกรรมภายในพื้นที่ดังกล่าว

1. การจัดทำที่จอดรถ

การจัดทำที่จอดรถจะคำนึงถึงองค์ประกอบหลายประการ เช่น การกำหนดทางเข้า - ออก การจัดทิศทางเดินรถ ความเรียบของผิวจราจร และทางเดิน ซึ่งจะทำให้เกิดความเป็นระเบียบและสะดวกในการสัญจรของรถ องค์ประกอบเหล่านี้จะช่วยให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปอย่างสะดวกและต่อเนื่อง

2. ทางเดิน

ทางเดินนี้เป็นส่วนต่อเนื่องกับผู้นำรถเข้ามาทำกิจกรรม โดยตามแนวทางเดินอาจทำหลังคาปกคลุมเพื่อบังแดดและฝน ซึ่งเป็นการอำนวยความสะดวกกับผู้เข้ามาทำกิจกรรม ส่วนของลักษณะรูปแบบควรมีความสอดคล้องกับสถานที่ โดยอาจนำรูปแบบของสถาปัตยกรรมไทยเข้ามาใช้ เพื่อช่วยให้ทัศนียภาพและบรรยากาศมีความเป็นแบบไทยๆ ในพื้นที่ เช่น วัสดุอาจใช้ไม้เป็นส่วนประกอบของโครงสร้าง ทรงหลังคาเป็นแบบทรงจั่วหรือทรงปั้นหยา

รูปที่ 5.9 แสดงทางเดินหลังคาทรงจั่วซึ่งมีรูปแบบของสถาปัตยกรรมไทย

ที่มา : Architectural Graphic Standard

3. ห้องน้ำสาธารณะ

จำนวนคน	จำนวนสุขภัณฑ์ / ชุด
0 - 15	1
16 - 35	2
36 - 55	3
56 - 60	4
81 - 110	5 เพิ่ม 1 ชุด ทุกๆ 40 คน

บรรณานุกรม

- กรณีการ์ มหาบัณฑิต. "พัฒนาแนวคิดและวิธีการอนุรักษ์โบราณสถานในประเทศไทย"
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จิรพรรณ กาญจนจิตรรา. 2520. การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ชนิตา รักษ์พลเมือง. 2532. การศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศ. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ตรีงใจ บุรณะ. 2540. การออกแบบอาคารที่มีประสิทธิภาพในการประหยัดพลังงาน. กรุงเทพฯ.
- นภดล เชนะโยธิน. 2531. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา.
- ณัฐชัย ดันดีสุข. "สุขภาพและลักษณะของชุมชนแออัด." เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง
การปรับปรุงชุมชนแออัด ระหว่างวันที่ 27-29 กรกฎาคม 2524. กรุงเทพฯ : การเคหะ
แห่งชาติ.
- ธงชัย สุโข. 2530. รายงานการศึกษาชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ.
- ทัศน์์ สุจ้านงค์ และคณะ. 2524. การพัฒนาชนบทแบบผสมผสานสำหรับประเทศไทย. กรุงเทพฯ :
ไทยวัฒนาพาณิชย์.
- พุทธวงศ์. วารสารวิชาการที่อยู่อาศัย, ปีที่ 1 ฉบับที่ 4 (ธันวาคม 2527), 12-31.
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9. 2545-2549, กรม, การฟื้นฟูวัฒนธรรมและการ
ส่งเสริมการท่องเที่ยว.
- วิมลสิทธิ์ หรยางกูร. 2534. พฤติกรรมมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- ศูนย์วิชาการที่อยู่อาศัยและการตั้งถิ่นฐานมนุษย์ การเคหะแห่งชาติ, ศูนย์วิชาการ. "ประเทศไทยกับ
ปีสากลแห่งการพัฒนาที่อยู่อาศัย." วารสารวิชาการที่อยู่อาศัย, ปีที่ 33 ฉบับที่ 1
(กรกฎาคม 2529), 13-31.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. การพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพาณิชย์.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และกรณีการ์ สุขเกษม. เทคนิคทางสถิติขั้นสูงสำหรับการวิเคราะห์
ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์และโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC เล่ม 4 กรุงเทพฯ.
- โสภาคย์ ผาสุกนรินทร์. การออกแบบสภาพแวดล้อมภายในชุมชน. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์
ประกายพริ้ง.
- อรศิริ ปาณินท์. 2527. "ลักษณะอาคารพักอาศัยย่านคลองบางกอกน้อย" กรุงเทพมหานคร :
ภาควิชาสถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- แอนเจลิ, โซโลโม "ประชาชนกับการมีส่วนร่วมในกระบวนการที่อยู่อาศัย," แปลโดย อภิชาติ.
- Smit, Wilbur and Associates, 1985. Praking in the City center. New Heaven : n.p.,
- De Chiara and Callender, Time-Saver Standards for Building Types.

Francisco Asensio Cerver. 1997. **The Architecture of Stations and Terminals**. Spain.

Panero, Julius and Martin Zelnik, 1997. **Human Dimension & Interior Space**. New York :
Watson-Guptill-Publication.

Colcord C. Jonna. 1947. **Your Community**. New York : Russell Sage.

Olsen Merrin E. 1968. **The Process of Social Organization**. New York : Holt Rinehart and
Winston.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสำรวจสอบถามสำหรับคนในชุมชนที่ค้าขายบริเวณตลาด

ตลอดความยาวของตลาด 500 เมตร

แบบที่ 1 แบบสำรวจสอบถามสำหรับคนในชุมชนที่ค้าขายบริเวณตลาดตลอดความยาว
ของตลาด 500 เมตร

เรื่อง แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดน้ำบางพลีเพื่อการท่องเที่ยว
จังหวัดสมุทรปราการ

โปรดกรอกเครื่องหมาย ลงใน หรือเติมข้อความในช่องว่างให้สมบูรณ์

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปสำหรับคนในชุมชนที่ค้าขายบริเวณตลาดตลอดความยาวของตลาด 500
เมตร

1. เพศ

ชาย

หญิง

2. อายุ _____ ปี

20 - 30

30 - 40

40 - 50

50 ปีขึ้นไป

3. สถานะภาพการครอบครองอาคาร

เป็นเจ้าของ

เป็นผู้เช่า

อื่น ๆ ..... (ระบุ)

4. ระยะเวลาในการอาศัยอยู่ในชุมชน .....ปี

ไม่น้อยกว่า 5 ปี

ไม่น้อยกว่า 10 ปี

ไม่น้อยกว่า 15 ปี

ไม่น้อยกว่า 20 ปี

ไม่น้อยกว่า 25 ปี

ไม่น้อยกว่า 30 ปี

อื่นๆ.....ระบุ (ปี)

สำหรับผู้วิจัย

1.

2.

3.

4.

ส่วนที่ 2 ข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนของพื้นที่ศึกษา

	สำหรับผู้วิจัย
1. สินค้าส่วนใหญ่ที่ขายเป็นประเภทใด ☐ ของสด (ปลา หมู เนื้อ และอื่นๆ) ☐ ของแห้ง (พริก หอม กระเทียม ข้าวสาร) ☐ สินค้าหัตถกรรม และของพื้นบ้าน ☐ ของใช้ต่างๆ ☐ อื่นๆ.....ระบุ	1. ☐
2. สินค้าภายในร้านมาจากที่ใด ☐ ทำขึ้นภายในชุมชน ☐ มาจากภายนอกชุมชน ☐ อื่นๆ.....ระบุ	2. ☐
3. ชุมชนยังขาดความปลอดภัยในด้านใด ☐ อาชญากรรม ☐ อัคคีภัย ☐ อื่นๆ.....ระบุ	3. ☐
4. การมีป้ายหรือแผนที่แสดงสถานที่ต่างๆ เพื่อนำการเดินทางบริเวณตลาด ☐ ควรมี ☐ ไม่มีความจำเป็น ☐ อื่นๆ.....ระบุ	4. ☐
5. ควรมีห้องน้ำสาธารณะไว้บริการกับผู้มาเที่ยวหรือไม่ ☐ ควรมี ☐ ไม่มีความจำเป็น ☐ อื่นๆ.....ระบุ	5. ☐

<p>6. การรับผลกระทบกับปัญหาสิ่งแวดล้อมบริเวณตลาดและชุมชน บริเวณตลาดและชุมชน</p> <p>☐ ไม่มี</p> <p>☐ มี.....ระบุ</p> <p>7. การใช้น้ำภายในอาคารมีการผ่านระบบบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยลงสู่คลอง</p> <p>☐ ไม่มี</p> <p>☐ มี.....ระบุ</p>	<p>สำหรับผู้วิจัย</p> <p>6. ☐</p> <p>7. ☐</p>
<p>ส่วนที่ 3 ข้อมูลสภาพอาคารทางสถาปัตยกรรม</p> <p>1. การปรับปรุงและซ่อมแซมอาคาร</p> <p>☐ ไม่เคย</p> <p>☐ เคย</p> <p>2. อาคารที่ปรับปรุงกับการเปลี่ยนแปลงวัสดุและรูปแบบ</p> <p>☐ ไม่เปลี่ยนแปลง</p> <p>☐ เปลี่ยนแปลง</p> <p>3. อุปสรรคที่เป็นปัจจัยในการรักษาสภาพอาคารให้มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมแบบเดิม</p> <p>☐ ความรู้</p> <p>☐ งบประมาณ</p> <p>☐ การจัดหาวัสดุ</p> <p>☐ อื่นๆ.....ระบุ</p>	<p>สำหรับผู้วิจัย</p> <p>1. ☐</p> <p>2. ☐</p> <p>3. ☐</p>

ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดน้ำบางพลี
เพื่อการท่องเที่ยว

	สำหรับผู้วิจัย
<p>1. ความเห็นหากมีการอนุรักษ์สภาพอาคารบริเวณตลาดให้มีสภาพคงรูป ทางสถาปัตยกรรม แบบเดิม</p> <p>☐ เห็นด้วย</p> <p>☐ ไม่เห็นด้วย.....ระบุ</p>	<p>1. ☐</p>
<p>2. ความเห็นหากมีการส่งเสริมให้มีการใช้เรือเป็นพาหนะในการเดินทาง โดยใช้คลองสำโรงเป็นเส้นทางคมนาคม จะทำให้ชุมชนตลาดน้ำบางพลีมีความ ยั่งยืน</p> <p>☐ เห็นด้วย</p> <p>☐ ไม่เห็นด้วย.....ระบุ</p>	<p>2. ☐</p>
<p>3. ความช่วยเหลือที่สำคัญในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดน้ำบางพลี ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว</p> <p>☐ การให้ความรู้</p> <p>☐ งบประมาณ</p> <p>☐ อื่นๆ.....ระบุ</p>	<p>3. ☐</p>

แบบที่ 2 แบบสำรวจสอบถามสำหรับผู้เดินทางมาทำกิจกรรมในพื้นที่ศึกษา
เรื่อง แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดน้ำบางพลีเพื่อการท่องเที่ยว
จังหวัดสมุทรปราการ

โปรดกรอกเครื่องหมาย ลงใน หรือเติมข้อความในช่องว่างให้สมบูรณ์

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปสำหรับผู้เดินทางทำกิจกรรมที่ตลาดน้ำบางพลี

1. เพศ

ชาย

หญิง

2. อายุ _____ ปี

20 - 30

30 - 40

40 - 50

50 ปีขึ้นไป

3. อาชีพ

รับราชการ

นักศึกษา

รัฐวิสาหกิจ

พนักงาน

ธุรกิจส่วนตัว

อื่น ๆ ..... (ระบุ)

สำหรับผู้วิจัย

1.

2.

3.

ส่วนที่ 2 ข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เดินทางทำกิจกรรมที่ตลาดน้ำบางพลี

	สำหรับผู้วิจัย
<p>1. ท่านเดินทางมาตลาดน้ำบางพลีด้วยวิธีใด</p> <p>☐ รอยนตร์ส่วนตัว</p> <p>☐ รถขนส่งสาธารณะ</p> <p>☐ รถรับจ้าง</p> <p>☐ เรือ</p> <p>☐ อื่นๆ.....ระบุ</p>	1. ☐
<p>2. วัตถุประสงค์การมาตลาดน้ำบางพลี</p> <p>☐ ทำบุญ , ไหว้พระ</p> <p>☐ ซื้อของ</p> <p>☐ ท่องเที่ยว</p> <p>☐ อื่นๆ.....ระบุ</p>	2. ☐
<p>3. ความถี่ในการเดินทางมาตลาดน้ำบางพลี</p> <p>☐ ทุกวัน</p> <p>☐ สัปดาห์ละ 1 ครั้ง</p> <p>☐ เดือนละ 1 ครั้ง</p> <p>☐ อื่นๆ.....ระบุ</p>	3. ☐
<p>4. ปัญหาที่ประสบกับการมาตลาดน้ำบางพลีส่วนใหญ่จะประสบกับปัญหาใด</p> <p>☐ ที่จอดรถ</p> <p>☐ ห้องน้ำสาธารณะ</p> <p>☐ ความปลอดภัย</p> <p>☐ อื่นๆ.....ระบุ</p>	4. ☐
<p>5. ท่านคิดว่าภายในชุมชนยังขาดความปลอดภัยในด้านใด</p> <p>☐ อาชญากรรม</p> <p>☐ อัคคีภัย</p> <p>☐ อื่นๆ.....ระบุ</p>	5. ☐

ส่วนที่ 2 ต่อ

<p>6. ความสะดวกบริเวณทางเดินตามแนวตลาด</p> <p>☐ มีความสะดวก</p> <p>☐ ไม่มีความสะดวกเนื่องจาก.....ระบุ</p> <p>7. การมีป้ายหรือแผนที่แสดงสถานที่ต่างๆ เพื่อแนะนำการเดินทางบริเวณตลาด</p> <p>☐ ควรมี</p> <p>☐ ไม่มีความจำเป็น</p> <p>☐ อื่นๆ.....ระบุ</p> <p>8. การรับผลกระทบกับปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมบริเวณตลาดและชุมชน</p> <p>☐ ไม่มี</p> <p>☐ มี.....ระบุ</p> <p>ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดน้ำบางพลีเพื่อการท่องเที่ยว</p>	<p>สำหรับผู้วิจัย</p> <p>6. ☐</p> <p>7. ☐</p> <p>8. ☐</p>
<p>1. ความเห็นหากมีการอนุรักษ์สภาพอาคารบริเวณตลาดให้มีสภาพคงรูปทางสถาปัตยกรรมแบบเดิม</p> <p>☐ เห็นด้วย</p> <p>☐ ไม่เห็นด้วย.....ระบุ</p> <p>2. ความเห็นหากมีการส่งเสริมให้มีการใช้เรือเป็นพาหนะในการเดินทางโดยใช้คลองสำโรงเป็นเส้นทางคมนาคม จะทำให้ชุมชนตลาดน้ำบางพลีมีความยั่งยืน</p> <p>☐ เห็นด้วย</p> <p>☐ ไม่เห็นด้วย.....ระบุ</p>	<p>1. ☐</p> <p>2. ☐</p>

ส่วนที่ 2 ต่อ

3. สิ่งที่สำคัญที่สุดในการให้ความช่วยเหลือในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนลาคน้ำ
บางพลีให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

- การให้ความรู้
- งบประมาณ
- อื่นๆ.....ระบุ

สำหรับผู้วิจัย

3.

ภาคผนวก ข
เอกสารติดต่อทางราชการ

ที่ ศธ 0524.04/ 1603

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ถนนผลทองกรุง เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520

26 เมษายน 2550

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรียน อาจารย์ชจรศักดิ์ เจ้ากรมทอง

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ด้วย นายประจิม ขำสังข์ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรม
มหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กำลัง
ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดน้ำบางพลีเพื่อการท่องเที่ยว จังหวัด
สมุทรปราการ” โดยมี รศ.สมพล ดำรงเสถียร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รศ.สุรศักดิ์ กังขาว
และ ผศ.ดร.เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่อง
ดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสอบถามดังที่แนบมาพร้อมนี้ว่ามีเนื้อหา
ถูกต้องและเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ซึ่งผลการตรวจของท่านจะช่วยให้งานวิจัยของ นายประจิม ขำสังข์
มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณเป็น
อย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม)

รองคณบดี กำกับดูแลงานด้านบัณฑิตศึกษา

ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

หน่วยบัณฑิตศึกษา

โทร. 02-737-3000 ต่อ 3692

โทรสาร. 02-326-4325

ที่ ศธ 0524.04/ 1603

คณะกรรมการอุดมศึกษา

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520

๒๖ เมษายน 2550

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรียน อาจารย์จิรวัดน์ เหมือนวิหาร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ด้วย นายประจิม ขำสังข์ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรม
มหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กำลัง
ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดน้ำบางพลีเพื่อการท่องเที่ยว จังหวัด
สมุทรปราการ” โดยมี รศ.สมพล ดำรงเสถียร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รศ.สุรศักดิ์ กังขาว
และ ผศ.ดร.เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

คณะกรรมการอุดมศึกษา พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่อง
ดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสอบถามดังที่แนบมาพร้อมนี้ว่ามีเนื้อหา
ถูกต้องและเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ซึ่งผลการตรวจของท่านจะช่วยให้งานวิจัยของ นายประจิม ขำสังข์
มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณเป็น
อย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม)

รองคณบดี กำกับดูแลงานด้านบัณฑิตศึกษา

ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

หน่วยบัณฑิตศึกษา

โทร. 02-737-3000 ต่อ 3692

โทรสาร. 02- 326-4325

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม หน่วยบัณฑิตศึกษา งานทะเบียน โทร.3692

ที่ ศธ 0524.04 / 1603 วันที่ 26 เมษายน 2550

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรียน ผศ.ดร.ศิริรัตน์ เพ็ชรแสงศรี

ด้วย นายประจิม ขำสังข์ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดน้ำบางพลีเพื่อการท่องเที่ยว จังหวัดสมุทรปราการ” โดยมี รศ.สมพล คำรงเสถียร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รศ.สุรศักดิ์ กังขาว และ ผศ.ดร.เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมพิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสอบถามดังที่แนบมาพร้อมนี้ว่ามีเนื้อหาถูกต้องและเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ซึ่งผลการตรวจของท่านจะช่วยให้งานวิจัยของ นายประจิม ขำสังข์ มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น พร้อมกันนี้ได้แนบบแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้ด้วย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม)
รองคณบดี กำกับดูแลงานด้านบัณฑิตศึกษา
ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ - สกุล	นายประจิม จำสั้งค์
วัน เดือน ปีเกิด	22 กรกฎาคม 2500
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดตรัง
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 156/1 หมู่ 8 ถนนเทพารักษ์ ตำบลบางพลีใหญ่ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 10540
สถานที่ทำงาน	บริษัทวิทยุกรรมลือชา จำกัด 82/5 หมู่ 8 ตำบลบางพลีใหญ่ อำเภอบางพลี จังหวัด สมุทรปราการ 10540
ตำแหน่ง	ผู้จัดการบริษัทวิทยุกรรมลือชา จำกัด
ประวัติการศึกษา	ปีการศึกษา 2520 สำเร็จการศึกษา ระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช. ก่อสร้าง) วิทยาลัยเทคนิคตรัง จังหวัดตรัง
	ปีการศึกษา 2524 สำเร็จการศึกษา ระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นสูง (ปวส. ก่อสร้าง) วิทยาลัยเทคโนโลยี วิทยาเขตเทคนิคภาคใต้สงขลา จังหวัดสงขลา
	ปีการศึกษา 2544 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี วิทยาศาสตร์บัณฑิต (ว.ท.บ. อุตสาหกรรม เทคโนโลยีก่อสร้าง) จากสถาบันราชภัฏ ราชนครินทร์ฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา
	ปีการศึกษา 2550 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต (ค.อ.ม. สถาปัตยกรรม) จากสถาบันเทคโนโลยี พระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กทม.